

Erfrechtelijke geschillen
Mr. dr. G.T.J. Hoff
Dossieropbouw in erfrechtzaken

Inhoudsopgave	
1.	Inleiding 1
2.	Centraal Testamentenregister 3
3.	Centraal Levenstestamentenregister 10
4.	Boedelregister 11
5.	Verklaring van erfrecht 14
5.1	Nationale verklaring van erfrecht 14
5.2	Europese verklaring van erfrecht 17
5.3	Verklaring van executele 20
6.	Boedelbeschrijving 20
7.	Administratie van de erflater 23
8.	Medisch dossier van de erflater 31
8.1	Inleiding 31
8.2	Inzagerecht voor nabestaanden 32
8.3	Inzagerecht voor nabestaanden in de rechtspraak 36
9.	Inlichtingen- en informatieplichten van Boek 4 BW 43
9.1	Inlichtingen- en informatieplichten van de erfgenamen, de executeur, de bewindvoerder en de vereffenaar 43
9.2	De positie van de onterfde legitimaris (art. 4:78 BW) 46
10.	Rekening en verantwoording 58
10.1	Inleiding 58
10.2	De executeur 59
10.3	De testamentair bewindvoerder 62
10.4	De vereffenaar 64
10.5	Overige gevallen van rekening en verantwoording 64
10.6	Rekenprocedure 65
	Bijlage: Boedelbeschrijving erfrecht 67

1. Inleiding

Een erfrechtelijke procedure kan niet worden aangevangen zonder dat eerst beschikt wordt over een dossier met daarin relevante informatie over de aangelegenheid die de erfgenamen en/of andere belanghebbenden met betrekking tot de nalatenschap van de erflater verdeeld houdt. Erfrechtelijke geschillen die over een erfenis kunnen ontstaan, zijn

talrijk. Die geschillen hebben betrekking op de vraag wie erfgenaam zijn in de nalatenschap, wat de omvang en de samenstelling van de nalatenschap is en wat de (on)mogelijkheden zijn om bepaalde erfrechtelijke bevoegdheden uit te oefenen (bijvoorbeeld de nalatenschap (zuiver of beneficiair) aanvaarden dan wel verwerpen, de wettelijke verdeling van de nalatenschap ongedaan maken of al dan niet een beroep doen op de legitieme portie). Om het dossier zo compleet mogelijk te maken, kan daarbij worden geput uit diverse informatiebronnen. Daarna kunnen geïnformeerd en weloverwogen, maar wel binnen de daarvoor geldende termijnen van Boek 4 BW, keuzes worden gemaakt.

Uiteraard zal eerst en vooral moeten worden nagegaan of de erflater over zijn nalatenschap bij uiterste wil (oftewel bij testament) heeft beschikt. Is dat niet het geval, dan vererft de nalatenschap volgens de regels van het wettelijke versterferfrecht (titel 2 en afdeling 1 van titel 3 van Boek 4 BW).¹ Heeft de erflater wel (ten dele) over zijn nalatenschap beschikt, dan dient de uiterste wil beoordeeld te worden om te bezien wat de consequenties daarvan zijn. Soms zal daarvoor uitleg van het testament nodig zijn (art. 4:46 BW).² Daarnaast is het van belang om goed zicht te krijgen op de omvang en de samenstelling van de bezittingen en de schulden van de nalatenschap. Daartoe zal het nodig kunnen zijn om informatie op te vragen bij bijvoorbeeld de (andere) erfgenamen, de executeur, de vereffenaar en bepaalde derden (te denken valt aan banken, de Belastingdienst, de schuldeisers van de erflater en de levensverzekeraar). Het is ook van belang om na te gaan of de erfgenamen reeds een keuze hebben uitgebracht om de nalatenschap zuiver of onder voorrecht van boedelbeschrijving (oftewel beneficiair) te aanvaarden dan wel te verwerpen. Belangrijk is ten slotte om na te gaan wat de implicaties zijn van het eventueel toepasselijke relatievermogensrecht.³ Over al deze onderwerpen zal – voor zover relevant voor de voorliggende kwestie – eerst informatie verzameld moeten worden.

Bij het samenstellen van het erfrechtdossier staan diverse bronnen ter beschikking. Die bronnen zijn onder meer:

- het Centraal Testamentenregister (§ 2);
- het Centraal Levenstestamentregister (§ 3);
- het boedelregister (§ 4);
- de verklaring van erfrecht en de verklaring van executele (§ 5);
- de boedelbeschrijving (§ 6);
- de administratie van de erflater (§ 7); en
- het medisch dossier (§ 8).

¹ Zie daarvoor de onderdelen 'Erfopvolging bij versterf; ordening en erfdelen' en 'Het Staatstestament: de wettelijke verdeling van de nalatenschap'.

² Zie het onderdeel 'Wil de ware erfgenaam opstaan?'.

³ Zie het onderdeel 'Relatievermogensrecht en erfrecht'.

Het is tevens mogelijk om inlichtingen op te vragen bij de erfgenamen en de erfrechtelijke functionarissen (§ 9) of om hen te vragen rekening en verantwoording af te leggen (§ 10). Boek 4 BW verschaft daarvoor op diverse plaatsen een wettelijke grondslag.

2. Centraal Testamentenregister

Eén van de eerste vragen bij het openvallen van een nalatenschap zal zijn of de erflater een testament heeft gemaakt. Tijdens het leven van de erflater zal de inhoud van zijn testament veelal vertrouwelijk en niet bekend zijn. Op de notaris die het testament gepasseerd heeft, rust een plicht tot geheimhouding van al hetgeen waarvan hij uit hoofde van zijn werkzaamheid als zodanig kennis neemt (art. 22 van de Wet op het notarisambt (Wna)). Na het overlijden van de erflater liggen de zaken wezenlijk anders. Het testament met de daarin opgenomen uiterste wilsbeschikkingen is immers bedoeld om na overlijden werking te hebben (art. 4:42 lid 1 BW), en zal daartoe bekend gemaakt moeten worden. Op welke wijze en aan wie wordt openheid van zaken gegeven over de inhoud van een testament?

Door raadpleging van het Centraal Testamentenregister (CTR), dat wordt beheerd door de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) te Den Haag, kan worden nagegaan of de erflater een testament heeft opgemaakt. In het CTR wordt uitsluitend geregistreerd wie een testament heeft opgemaakt, op welke datum en bij welke notaris. Over de inhoud van het testament is niets bekend bij het CTR. Iedere notaris kan namens de erfgenamen het CTR raadplegen. Ook particulieren kunnen dat bij het CTR zelf doen door het indienen van een digitale of schriftelijke⁴ aanvraag daartoe. Een formulier daarvoor is te downloaden via www.notaris.nl. Slechts met betrekking tot overleden personen kan een aanvraag tot inzage in het register worden gedaan. Om die reden dient de aanvraag voorzien te worden van de gegevens conform de Basisregistratie Personen of een kopie van het uittreksel uit het overlijdensregister, dat ook wel de overlijdensakte wordt genoemd.⁵ Aan de aanvraag tot inzage bij het CTR zijn geen kosten verbonden.

Uit de door het CTR verstrekte informatie blijkt onder meer de aard van de notariële akte. Met codering 1 wordt bedoeld op een openbaar testament dat alle voorgaande uiterste wilsbeschikkingen herroept. Met codering 2 wordt bedoeld op een openbaar testament dat niet alle voorgaande uiterste wilsbeschikkingen herroept. Het is derhalve een aanvullend testament. Met codering 3 wordt bedoeld op een akte van bewaargeving of terugneming van een holografisch testament. Ook bij een onderhandse (niet-notariële) akte kan een uiterste wil worden opgemaakt (art. 4:95 BW). Deze onderhandse akte dient vervolgens bij een notaris in bewaring gegeven te worden (het depot-testament). De notaris maakt dan een akte van bewaargeving (onderscheidenlijk een akte van terugneming bij herroeping) op. Een dergelijke onderhandse akte kan geheel door de erflater zelf - met de hand of de computer - zijn geschreven. In dat geval kan het stuk als holografisch testament aangeduid worden. Met codering 4 wordt bedoeld op een akte van de superscriptie van een geheim testament. Zie hiervoor art. 4:987 en art. 4:988 BW (oud). Met codering 5 wordt

⁴ Een schriftelijke aanvraag moet worden ingediend (i) voor personen die voor 1 oktober 1994 zijn overleden en (ii) voor personen die niet in Nederland wonen of in het buitenland zijn overleden. Ook schriftelijk moet een aanvraag door een bewindvoerder of curator ingediend worden als een inlichting nodig is voor een in leven zijnde persoon.

⁵ Een overlijdensakte wordt opgemaakt door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar het overlijden heeft plaatsgevonden (art. 1:19f lid 1 BW). Deze akte vermeldt de geslachtsnaam van de overledene, de voornamen, de geboorteplaats, de geboortedatum en de datum van overlijden.

gedoeld op huwelijkse voorwaarden waarin een beschikking ter zake des doods is opgenomen. Met codering 6 wordt gedoeld op een andere notariële akte waarin beschikkingen ter zake des doods zijn opgenomen (zoals bijvoorbeeld de schenking ter zake des doods (art. 7:177 BW)). Met codering 9 wordt gedoeld op akten verleden voor 1966 of akten voor consulaire ambtenaren.

Om vervolgens kennis te kunnen nemen van de inhoud van het testament dient contact opgenomen te worden met de notaris die het testament bewaart (of een andere notaris naar keuze). Het kan zijn dat de notaris die het testament heeft opgemaakt, niet meer (als notaris) werkzaam is. In dat geval dient het opvolgersarchief via www.notaris.nl geraadpleegd te worden om vast te stellen wie het protocol van deze notaris beheert.⁶

Niet iedereen is gerechtigd om kennis te nemen van de inhoud van een testament. Volgens art. 49 lid 1 van de Wet op het notarisambt (Wna) dient de notaris alleen aan direct belanghebbenden informatie te verstrekken over de inhoud van het testament. Die informatie moet worden verstrekt in de vorm van een afschrift⁷ van de akte indien de gehele inhoud van de akte van rechtstreeks belang is voor het recht dat ontleend wordt aan de akte. Zo zal door de notaris aan een erfgenaam zonder meer een afschrift van het testament verstrekt moeten worden. Soms zal het nodig zijn om inzage te nemen in meerdere testaments, omdat een testament enkel een aanvulling kan bevatten op een eerder testament.

Indien de akte slechts gedeeltelijk rechtstreeks van belang is voor dat recht, wordt alleen een uittreksel⁸ afgegeven dat de voor dat recht relevante passages bevat. Een voorbeeld daarvan is het legaat. Aan de legataris die aan het testament een vorderingsrecht ontleent, zal in de regel niet meer dan een uittreksel verstrekt behoeven te worden. Het testament gaat hem slechts aan wat betreft het legaat, daaronder begrepen hetgeen in het testament zal zijn opgenomen over degene die belast is met de uitvoering van het legaat. Ook een onterfde erfgenaam die een erfrechtelijke aanspraak verliest, kan van het desbetreffende onderdeel van de akte - de onterving in het testament - een uittreksel verlangen (art. 49 lid 2 Wna). Het handboek over de Wet op het notarisambt⁹ vermeldt over de reikwijdte van deze inzage:

“Gezien het verstrekkende karakter van de onterving hebben de onterfde versterferfgenamen recht op de tekstgedeelten waaruit zij zelf kunnen opmaken dat anderen dan zijzelf de erfgenamen zijn geworden. Ik meen dus dat zij een belang hebben als bedoeld in art. 49b Wna, vanwege hun status van versterferfgenaam. Ik teken aan dat het verstrekken van een afschrift van het laatste testament aan de onterfde erfgenamen, zodat zij zich er zelf

⁶ In de Wet op het notarisambt wordt bepaald dat de notaris verplicht is kantoor te houden in zijn vestigingsplaats en aldaar zijn protocol te bewaren (art. 12 lid 1 Wna). De wetgever schrijft verder voor dat de notaris verplicht is de voor hem verleden akten in zijn protocol op te nemen (art. 38 lid 1 Wna).

⁷ Een *afschrift* is een schriftelijke en letterlijke weergave van de gehele inhoud van de notariële akte. Het afschrift wordt gecompleteerd door een onderschrift met mededelingen over de ondertekening (bijvoorbeeld: Volgen de handtekeningen van de comparant en de notaris). Gebruikelijk is dat de notaris onder het afschrift een verklaring vermeldt waarmee hij te kennen geeft dat het gaat om een stuk dat eensluitend aan de originele notariële akte is.

⁸ Een *uittreksel* is een schriftelijke en letterlijke weergave van gedeelten van de notariële akte. Het uittreksel moet het hoofd en het slot van de akte vermelden, ook voorzien van de woorden: *“Uitgegeven voor woordelijk gelijkloidend uittreksel”* (art. 49 lid 1 Wna).

⁹ Melis/Waaijer, De Notariswet (2019), p. 252-253.

van konden overtuigen, wie wel erfgenamen waren, vóór de wetswijziging waarbij art. 49 Wna zijn huidige vorm kreeg, praktijk was.”

De notaris zal derhalve in voorkomend geval een beoordeling moeten maken of degene die om een afschrift van het testament verzoekt, gerechtigd is om kennis te nemen van de gehele inhoud van de akte of een gedeelte daarvan. Daarbij zal de notaris rekening moeten houden met enerzijds zijn ambtsplicht - te weten het afgeven van een afschrift of een uittreksel aan degene die daarom verzoekt - en anderzijds zijn geheimhoudingsplicht van art. 22 Wna met betrekking tot een testament dat tot zijn protocol behoort. Die beoordeling dient de notaris steeds te maken, ook als een collega-notaris om een afschrift van een testament zou vragen. In dat geval is vereist dat door de notaris wordt nagegaan wat de reden voor het verzoek tot inzage is, zo blijkt uit een uitspraak van de notariskamer van het gerechtshof Amsterdam van 8 september 2009, [ECLI:NL:GHAMS:2009:BK1397](#). In dat geval had de notaris een kopie van het testament afgegeven aan een notaris die de belangen behartigde van iemand aan wie de notaris op grond van art. 49 Wna geen afschrift kon afgeven. Het hof oordeelde:

“Nu de notaris geen kopie mocht afgeven aan de partner van de vader van klaagster kon hij ook geen kopie afgeven aan degene die haar belangen behartigde, ook al is hij een collega-notaris.

Het hof verwerpt het verweer van de notaris dat hij zijn collega een kopie van het testament kon verschaffen omdat deze op zijn beurt gebonden is aan het beroepsgeheim. De collega trad immers niet op als notaris, maar als opdrachtnemer van een persoon aan wie de notaris krachtens artikel 49 Wna geen afschrift kon afgeven.

De klacht is dan ook gegrond met betrekking tot de afgifte van een kopie van het testament aan de tweede hierboven bedoelde collega-notaris.

Het hof vindt in de omstandigheid dat het in de praktijk niet ongebruikelijk schijnt te zijn dat een notaris afschriften of kopieën van testamenten afgeeft aan collegae zonder zich ervan te vergewissen voor welk doel deze worden verzocht aanleiding om thans geen maatregel op te leggen.”

In de gevallen waarin om afgifte van het testament wordt verzocht, dient de notaris de beslissing te nemen of de inhoud van de akte als vertrouwelijk heeft te gelden. Daarbij zal nagegaan moeten worden of de betrokkene die afgifte verzoekt, behoort tot *“degenen die een recht ontlenen aan (een deel van) de inhoud van de akte”* (art. 49 lid 1 Wna).

Inzage in herroepen testament

Dient een notaris - ondanks zijn wettelijke geheimhoudingsplicht (art. 22 Wna) - in voorkomend geval ook inzage te geven in een herroepen (oftewel vervallen) testament? Het herroepen testament behoort tot het protocol van de notaris (vgl. art. 38 lid 1 Wna). Het gaat bij een herroepen testament om een testament dat inmiddels achterhaald is en waarvan wel wordt gezegd dat het door de testateur geestelijk aan snippers is gescheurd. Met name als eraan getwijfeld wordt of een testateur geestelijk nog wel in staat was zijn wil te bepalen (wilsonbekwaamheid), zal bij inzage in een herroepen testament een belang kunnen bestaan.

Mij zijn bekend twee uitspraken in kort geding geweest over deze kwestie. In het ene geval achtte de voorzieningenrechter van de rechtbank Zeeland-West-Brabant bij vonnis

van 9 juni 2020, [ECLI:NL:RBZWB:2020:2432](#), in hoger beroep bevestigd bij arrest van het gerechtshof 's-Hertogenbosch van 4 mei 2021, [ECLI:NL:GHSHE:2021:1357](#), de tegen de notaris ingestelde vordering tot afgifte van een herroepen testament "onvoldoende aannemelijk" om te worden toegewezen. Een broer en zus wensten in dat geval inzage te kunnen nemen in het testament van een alleenstaande zus van hun moeder (erflaatster). Zij meenden dat tante in het herroepen testament alleen hen tot erfgenamen had benoemd, en niet ook de andere nicht en neven. Zij gingen ervan uit dat hun in het herroepen testament een groter erfdeel was toegekend dan in het laatste testament, te weten ieder de helft van de nalatenschap in plaats van ieder 1/6^e deel. Zij stelden dat tante bij het laatste testament wilsonbekwaam was en wensden dit testament te laten vernietigen. Met het oog hierop wensden zij dat de notaris hun inlichtingen verstrekt over de inhoud van het herroepen testament en hun daarvan een afschrift of uittreksel verstrekt voor het geval hun erfdeel volgens het herroepen testament groter is dan ieder 1/6^e deel. De voorzieningenrechter wijst de vordering af:

"Met inachtneming van de verweren van de notaris overweegt de voorzieningenrechter als volgt. De testeervrijheid is een belangrijk uitgangspunt van het erfrecht en deze vrijheid dient zo veel mogelijk te worden gerespecteerd. Op grond van artikel 22 Wna geldt dat de notaris, voor zover niet bij of krachtens de wet anders is bepaald, ten aanzien van al hetgeen waarvan hij uit hoofde van zijn werkzaamheid als zodanig kennis neemt tot geheimhouding verplicht is. Hiermee wordt het maatschappelijk belang gewaarborgd dat een ieder de mogelijkheid heeft om vrijelijk een notaris (en in het algemeen iedere vertrouwenspersoon) te consulteren, zonder te vrezen voor openbaarmaking van hetgeen aan die notaris (of vertrouwenspersoon) in die hoedanigheid wordt toevertrouwd. (...)

Vordering sub 1 strekt tot veroordeling van de notaris om een afschrift, dan wel een uittreksel, dan wel om een schriftelijke verklaring inhoudende de concrete omvang van het erfdeel van [eisers] in het testament van [erflaatster] (erflaatster) d.d. 29 september 2006 te verstrekken. Het beroep van [eisers] op het bepaalde in art. 49 Wna slaagt niet omdat niet aannemelijk is geworden dat [eisers] op grond van voormeld artikel een recht kunnen ontlenen aan het herroepen testament. Hun betoog op dit punt is immers gebaseerd op vermoedens dat zij op basis van het herroepen testament de enige erfgenamen waren. Dit ligt anders ten aanzien van het testament van 23 juni 2016 nu [eisers] als erfgenamen hieraan wél een recht kunnen ontlenen. De vordering van [eisers] ziet echter niet op dit testament. Daar komt bij dat zelfs indien zou komen vast te staan dat [eisers] de gewenste informatie op geen enkele andere wijze kunnen verkrijgen, dit niet automatisch met zich brengt dat de notaris de informatie dient te verstrekken. Indien dat het geval zou zijn, dan zou in elke situatie waarin alleen de notaris beschikt over bepaalde informatie, de geheimhoudingsplicht geen waarde hebben. Dit strookt niet met het hiervoor (...) weergegeven maatschappelijk belang."

In het andere geval veroordeelde de voorzieningenrechter van de rechtbank Amsterdam bij vonnis van 17 juni 2021, [ECLI:NL:RBAMS:2021:3209](#), de notaris "tot afgifte van de door [erflaatster] in 1976, 1984 en 1998 opgemaakte testamente[n] aan [eisers], indien de notaris blijkt dat zij daarbij belanghebbende zijn". In dit geval waren eisers in het laatste testament onterfd. De voorzieningenrechter motiveerde zijn oordeel als volgt:

"In deze zaak beroept de notaris zich op zijn geheimhoudingsplicht. Deze geheimhoudingsplicht kan slechts onder bijzondere omstandigheden worden doorbroken,

namelijk als er sprake is van een zwaarder wegend belang bij inzage of afgifte van de eerdere testamenten. Van een zwaarder wegend belang is in dit geval sprake. In de eerste plaats is het zo dat eisers bij het laatste testament zijn onterfd. In de tweede plaats heeft het er alle schijn van, gelet op het dossier, dat de tante niet dan wel beperkt wilsbekwaam was ten tijde van het opmaken van het laatste testament. De medische gegevens wijzen in die richting. Van belang is ook dat de heer [executeur-testamentair] door een beschikking van de kantonrechter is ontslagen als executeur-testamentair. Verder hebben eisers uitgelegd dat hun belang ook is dat zij zeker weten dat zij in het voorlaatste testament als erfgenaam waren benoemd. Hiermee kan worden voorkomen dat zij onnodig een procedure opstarten ter vernietiging van het laatste testament. Dit alles leidt ertoe dat de vordering zal worden toegewezen. Daarbij zal worden bepaald dat de notaris alleen afgifte van het voorlaatste testament hoeft te geven wanneer eisers daarin zijn genoemd. Als eisers geen belanghebbenden blijken te zijn, dan kan de notaris volstaan met een mededeling van deze strekking. Er is nog discussie geweest over de vraag of ook de testamenten uit 1976 en 1984 zouden moeten worden afgegeven. Ook daarbij hebben eisers een voldoende zwaarwegend belang omdat daaruit zou kunnen blijken dat de tante telkens voor ogen heeft gehad dat de erfenis in de familie zou blijven.”

Waar de voorzieningenrechter in Breda zwaar tilde aan de wettelijke geheimhoudingsplicht van de notaris, had de voorzieningenrechter in Amsterdam óók oog voor andere – in dit geval – zwaarder wegende belangen van eisers. Op sociale media werd vanuit notariële kringen de staf gebroken over de Amsterdamse uitspraak (onder meer “Ben stomverbaasd over deze uitspraak” en “De notaris wordt gestraft voor zijn zorgvuldigheid met een rekening voor de proceskosten. Dat klopt natuurlijk niet. Rechters verschuilen zich achter het systeem.”), met name ook omdat de notaris in de proceskosten – te weten een bedrag van € 309 aan griffierecht en € 1.016 aan salaris advocaat – werd veroordeeld. De voorzieningenrechter overwoog dienaangaande:

“De notaris heeft bepleit dat er geen proceskostenveroordeling zou moeten worden uitgesproken in zijn nadeel. Hiervoor ziet de voorzieningenrechter geen aanleiding, omdat het wettelijk systeem hier in principe niet in voorziet. De notaris wordt immers geheel in het ongelijk gesteld. Er kan zeker begrip worden opgebracht voor de zorgvuldigheid die de notaris heeft betracht, maar tegelijkertijd is er sprake geweest van een eigen keuze en een afweging van de notaris om het op een beslissing van de voorzieningenrechter aan te laten komen.”

Op websites van sommige notariskantoren wordt met grote stelligheid beweerd dat erfgenamen geen inzage krijgen in een herroepen testament:

“De vrijheid om een testament te maken is in ons land een groot goed. Alles wat een notaris daarover te horen krijgt, valt onder diens geheimhoudingsplicht, zodat degene die een testament opmaakt er ook van mag uitgaan dat zijn of haar afwegingen niet aan derden worden doorgegeven.”

Deze notariskantoren kennen geen twijfel en zien de wettelijke geheimhoudingsplicht welhaast als een heilige plicht waartegen onder geen beding gezondigd mag worden.

Wie heeft hier het gelijk aan zijn zijde? Aan welk belang dient voorrang gegeven te worden: het belang van de erflater en de piëteit die jegens hem betracht moet worden

(beschermd door de wettelijke geheimhoudingsplicht van art. 22 Wna) of het belang van de (onterfde) erfgenaam bij kennisneming van een herroepen testament? Om deze vraag te beantwoorden, moet te rade worden gegaan bij één van de erfrechtelijke klassiekers van de Hoge Raad: het erven Ouwendijk-arrest uit 1982. Die uitspraak staat kennelijk niet of onvoldoende op het netvlies van eenieder. Ook in de aangehaalde uitspraken ontbreekt een verwijzing naar deze 'gouwe ouwe'.

In de zaak van de erven Ouwendijk heeft een aantal versterferfgenamen van erflaatster (broers en zusters) een afschrift opgevraagd van meerdere testamenten. In deze testamenten werden telkens enkele versterferfgenamen onterfd. De aandacht ging niet uit naar het laatste ontervende testament, maar naar de ontervende testamenten die daaraan vooraf gingen. De notaris had de door erflaatster onterfde broers en zusters wel een afschrift verstrekt van het laatste ontervende testament, maar weigerde op grond van een voorganger van art. 49 Wna afschriften van de eerder herroepen testamenten aan de onterfde erfgenamen te geven. De broers en zusters van erflaatster wensten ook afschriften van de vroegere testamenten, omdat zij meenden dat erflaatster gedurende een aantal jaren voor haar overlijden geestelijk niet meer in staat was haar wil te bepalen, zodat zij de gevolgen van een eventuele vernietiging van elk van de herroepen testamenten onder ogen wilden zien. De Hoge Raad geeft in zijn arrest van 8 januari 1982, NJ 1982/423 een beoordelingskader voor de vraag of en in hoeverre wettelijke erfgenamen recht hebben op afschrift van één of meer testamenten van erflaatster waarbij zij van de erfopvolging zijn uitgesloten:

“Voorop moet worden gesteld dat de Notaris terecht afschrift heeft verstrekt aan Ouwendijk c.s. van het laatste testament van de erflaatster. De rechtspositie van Ouwendijk c.s., die wettelijke erfgenamen zijn, is zozeer bij dit laatste testament betrokken dat zij met betrekking tot dit testament voor de toepassing van de artt. 42 eerste lid van de Wet van 9 juli 1842, Stb. 20, op het Notarisambt en 839 eerste lid Rv als “onmiddellijk belanghebbende personen” zijn te beschouwen.

Voor de vraag of zij recht hebben op afschrift van de eerdere testamenten, die blijkens de door het Hof overgenomen vaststelling van de Pres. telkens door het latere testament zijn herroepen, geldt het volgende. De notaris heeft in beginsel geheimhouding te betrachten met betrekking tot de onder hem berustende minuten. Dit geldt in het bijzonder voor herroepen testamenten, die veelal de neerslag vormen van de door de erflater blijkens de latere herroeping als achterhaald beschouwde - met zijn toenmalige levenssituatie verband houdende - beweegredenen en waaraan derhalve een vertrouwelijk karakter toekomt, waarvan de respectering als een zwaarwegend belang moet worden aangemerkt. Dat sluit niet uit dat onder bepaalde omstandigheden aan de wettelijke erfgenamen een afschrift van zo'n testament niet kan worden geweigerd. Dat zal zich dan voordoen als de wettelijke erfgenamen bij het ontvangen van een afschrift een zoveel zwaarder wegend, in dit verband bescherming verdienend belang hebben dat daarvoor het belang bij bescherming van het vertrouwelijk karakter van het herroepen testament, moet wijken. Dit moet worden beoordeeld - door de notaris en zo nodig door de rechter - aan de hand van de omstandigheden van het geval, waarbij in het bijzonder betekenis toekomt aan het doel waarvoor de wettelijke erfgenamen stellen afschrift van het testament nodig te hebben.”

De Hoge Raad heeft als uitgangspunt voorop gesteld dat het laatste testament behoort te worden gerespecteerd en dat het herroepen testament geheim behoort te blijven. Het herroepen testament heeft een vertrouwelijk karakter, omdat mag worden aangenomen

dat het de neerslag was van beweegredenen die verband hielden met de toenmalige levenssituatie van erflaatster en die situatie blijkens het herroepen testament als achterhaald beschouwde. Het respecteren van deze vertrouwelijkheid is een zwaarwegend belang. Die vertrouwelijkheid wordt gerespecteerd, tenzij de wettelijke erfgenamen een belang hebben dat zo veel zwaarder weegt dat dit belang bescherming verdient boven het beschermen van de vertrouwelijkheid van het herroepen testament. Of anderen een dergelijk zwaarder wegend belang hebben, moet volgen uit de omstandigheden van het geval, waaronder ook het doel waarvoor zij het herroepen testament zeggen nodig te hebben. Tot zover het algemene beoordelingskader.

In het berechte geval is door de Hoge Raad het oordeel van het hof in stand gelaten, inhoudende (i) dat onvoldoende aannemelijk is gemaakt dat de testamente van 1966 en 1967 kunnen worden aangetast op de grond dat de erflaatster toen niet in staat was haar wil te bepalen en waaruit volgt dat de erven Ouwendijk onvoldoende belang hebben bij het ontvangen van een afschrift van die testamente en (ii) dat daaruit volgt dat zij ook geen belang hebben bij een afschrift van het testament van 1975, een en ander beschouwd in het licht van de mededeling van de notaris dat zij bij al die testamente van de erfopvolging zijn uitgesloten. Bij zijn oordeel is het hof kennelijk mede afgegaan op hetgeen de notaris meedeelde over de inhoud van de vroegere (herroepen) testamente. De erven Ouwendijk achtten dit onvoldoende en wilden zelf de inhoud van de testamente controleren. Intussen verbrak de notaris daarmee wel zijn ambtsgeheim betreffende deze testamente. Dat valt te rechtvaardigen door aan de hand van de hiervoor geschetste belangenafweging te bepalen of iemand een afschrift dient te ontvangen (waarvoor een zwaarder belang vereist wordt) dan wel dat volstaan kan worden met (beperkte) mededelingen. Geheimhouding vereist dus kennelijk niet altijd een zwart-wit-benadering.

Het eindoordeel van de Hoge Raad luidde als volgt:

“s Hof aldus opgevat oordeel komt erop neer dat Ouwendijk c.s. met betrekking tot de eerdere testamente niet als ‘onmiddellijk belanghebbende personen’ in de zin van genoemde wetsartikelen kunnen worden aangemerkt, omdat zij bij het ontvangen van afschriften daarvan niet een zodanig belang hebben dat daarvoor het bovengenoemde bij de geheimhouding van herroepen testamente betrokken belang moet wijken. Blijkens het eerder overwogene heeft het Hof aldus oordelend niet blijk gegeven een onjuiste maatstaf te hebben aangelegd.”

Uit het voorgaande volgt dat de notaris, dan wel in voorkomend geval de rechter, steeds het belang dat met de wettelijke geheimhouding van de notaris is gediend, zal moeten afwegen tegen het belang van bepaalde personen om mededeling over, inzage in of een afschrift van de notariële akte te verkrijgen.

In het arrest van de Hoge Raad uit 1982 ging het om onderfde wettelijke erfgenamen, van wie vast staat dat zij door het laatste testament hun erfrechtelijke aanspraken hebben verloren. Nog niet uitgemaakt is of ook onderfde testamentaire erfgenamen inzage kunnen nemen in een herroepen testament. Melis/Waaijer, *De Notariswet* (2019), p. 253, zet de deur daarvoor wel open:

“Voor de testamentaire erfgenaam die zijn erfrechtelijke aanspraak heeft verloren, moet mijns inziens hetzelfde gelden. Dat de testateur hen in een van zijn eerdere testamente tot erfgenaam heeft willen benoemen, heeft mijns inziens een rechtsbetrekking met hen doen

ontstaan die rechtvaardigt dat zij zelf kennis kunnen nemen van de beschikking waarmee de testateur anderen heeft benoemd."

De slotsom dient aldus te luiden dat de wettelijke geheimhoudingsplicht van de notaris minder absoluut is dan veelal wordt gedacht. Belangen van de erflater en de (voormalige) erfgenaam dienen tegen elkaar afgewogen te worden. De notaris verkeert daarbij in een weinig benijdenswaardige positie, omdat hij het gevoel heeft dat hij door de hond of door de kat gebeten zal kunnen worden. Uiteraard staat altijd de voor de notaris veilige weg open om de rechter de knoop hierover te laten doorhakken, maar daaraan hangt - zo blijkt - wél een prijskaartje. Over dat prijskaartje nog gesproken: er is *an sich* niets mis mee om op de penning te zijn en te beknibben op advocatenkosten. Het is voor een beknelde notaris dan ook goed te weten dat voor de gedaagde partij in kort geding geen verplichte bijstand van een advocaat geldt (art. 255 lid 1 Rv). Of dat verstandig is, is uiteraard vers twee.

Beperkingen van het CTR

Het CTR kan niet een definitief uitsluitel bieden over de wijze waarop een erflater over zijn nalatenschap heeft beschikt. Zo wordt een door de erflater opgemaakt codicil niet opgenomen in het CTR (vgl. art. 4:97 BW). Dat geldt eveneens voor een in het buitenland opgemaakt testament.

Registratie van andere notariële akten

Verder wordt nog opgemerkt dat in het CTR ook andere akten worden geregistreerd. Te denken valt aan voogdijbenoemingen die ingaan bij overlijden, schenkingsakten die pas na het overlijden van de schenker moeten worden uitgevoerd (de zogeheten schenkingen ter zake des doods), akten met een schuldbekentenis of verblijvingsbedingen zoals opgenomen in notariële samenlevingsovereenkomsten en huwelijkse voorwaarden.

3. Centraal Levenstestamentenregister

Het levenstestament betreft een notariële volmacht (als bedoeld in titel 3.3 BW) en/of een overeenkomst van opdracht of lastgeving (als bedoeld in titel 7.7 BW) van de levenstestateur aan een vertrouwenspersoon om allerlei aangelegenheden voor hem in de laatste levensfase te kunnen regelen. Te denken valt daarbij aan uiteenlopende onderwerpen, zoals financiële zaken, medische zorg, orgaandonatie, verzorging van huisdieren, uitvaartwensen en dergelijke.¹⁰

Om na te kunnen gaan wie voorafgaand aan het overlijden namens de erflater bevoegd over zijn vermogen heeft kunnen beschikken, kan een levenstestament worden ingezien. Levenstestamenten kunnen sinds mei 2011 worden ingeschreven in het Centraal Levenstestamentenregister (CLTR), dat is ingesteld door de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) te Den Haag. Op deze manier zou in voorkomend geval eenvoudig te achterhalen moeten zijn of iemand een levenstestament heeft opgesteld. Registratie van een levenstestament in het CLTR, een register dat geen wettelijke basis kent, is evenwel niet verplicht. Voor de registratie in het register is toestemming nodig van de

¹⁰ Zie hiervoor het onderdeel 'Het levenstestament gewikt en gewogen'.

levenstestateur. In het levenstestament kan daarin worden voorzien. De kosten van inschrijving bedragen € 5,50 exclusief BTW (2024). De notaris die een levenstestament heeft gepasseerd, kan het levenstestament niet op eigen initiatief bij het CLTR laten registreren.

Het register is om redenen van privacy niet door een ieder te raadplegen. Uitsluitend leden van de KNB kunnen het register raadplegen. In voorkomend geval dient ten behoeve van zorgverleners of kantonrechters het register geraadpleegd te worden. Het CLTR biedt geen inzage in de inhoud van het levenstestament, maar beantwoordt wel de vraag of iemand een levenstestament heeft en bij welke notaris het document zich bevindt. Het voordeel van het registreren van een levenstestament is dat het op deze wijze voor derden duidelijk is dat iemand een levenstestament heeft en dat dit nog geldig is.

4. Boedelregister

Het boedelregister is een openbaar register met nuttige informatie over diverse erfrechtelijke aangelegenheden (art. 4:186 BW). Het boedelregister wordt aangehouden bij de griffie van de rechtbanken. Daarin worden krachtens wettelijk voorschrift feiten ingeschreven die voor de rechtstoestand van opengevallen nalatenschappen van belang zijn.

De wijze van inrichting en raadpleging van het boedelregister is geregeld bij algemene maatregel van bestuur (art. 4:186 lid 3 BW). Dat is gebeurd in het Besluit boedelregister (*Staatsblad* 2002, 608). Het boedelregister wordt in elektronische vorm aangehouden. In het Besluit boedelregister wordt uitgewerkt welke stukken aangeboden moeten worden ter inschrijving van bepaalde feiten.

Bij de inschrijfbaar feiten valt te denken aan de aanvaarding (al dan niet onder voorrecht van boedelbeschrijving) of verwerping van een nalatenschap (art. 4:190 lid 1 j° art. 4:191 lid 1 BW). Verder kan gewezen worden op de inschrijving van de aanwijzing van een boedelnotaris die bij de afwikkeling van de nalatenschap betrokken is (art. 4:197 lid 1 BW) of de benoeming van een vereffenaar die door de rechtbank is benoemd om de nalatenschap af te wikkelen (ofwel te vereffenen) (art. 4:206 lid 6 BW). Een ander voorbeeld van een inschrijfbaar feit is de ongedaanmaking van de wettelijke verdeling van de nalatenschap door de langstlevende echtgenoot (art. 4:18 lid 1 BW). Zie art. 1 van het Besluit boedelregister (te raadplegen via www.overheid.nl) voor een volledige lijst van inschrijfbaar feiten en de stukken die ten behoeve van de inschrijving moeten worden overgelegd.

Betrokken notaris

Tot de inschrijfbaar feiten behoort de inschrijving van de notaris die betrokken is bij de afwikkeling van de nalatenschap (art. 4:186 lid 2 BW). Deze ruime omschrijving laat toe dat notarissen in verschillende hoedanigheden in het boedelregister ingeschreven kunnen zijn. Betrokken notaris kunnen zijn:

- a. boedelnotaris¹¹;

¹¹ Een boedelnotaris kan worden omschreven als de notaris die van (of namens) de erfgenamen de opdracht heeft gekregen om de nalatenschap af te wikkelen, hetgeen met name inhoudt dat de verdeling van de nalatenschap wordt bewerkstelligd. De erfrechtelijke boedelnotaris verricht zijn werkzaamheden op het terrein van het erfrecht. Denkbaar is ook dat een boedelnotaris betrokken is

Een boedelnotaris kan worden aangewezen door de beneficiair aanvaard hebbende erfgenamen (art. 4:197 BW), de executeur (art. 4:146 BW) en de vereffenaar (art. 4:211 lid 5 BW).

b. niet-wettelijke boedelnotaris;

Op verzoek van de erfgenamen kan een notaris bepaalde werkzaamheden in het kader van de afwikkeling van de boedel als een niet-wettelijke boedelnotaris verrichten.

c. VvE-notaris; en

Ook de notaris die enkel een verklaring van erfrecht of een verklaring van executele afgeeft, kan als een betrokken notaris als bedoeld in art. 4:186 lid 2 BW aangemerkt worden en zal zich moeten inschrijven in het boedelregister.

d. partijnotaris.

Gesteld wordt wel dat elke notaris die de erfopvolging heeft uitgezocht in het kader van de opdracht van een cliënt verplicht is zich in te schrijven als de notaris die bij de afwikkeling van de nalatenschap is betrokken.

Constitutieve werking van de inschrijving

In twee gevallen is de inschrijving van bepaalde feiten in het boedelregister vereist om effect te sorteren. Zonder inschrijving in het boedelregister komt het beoogde rechtsgevolg niet tot stand. In de *eerste plaats* betreft dat de ongedaanmaking van de wettelijke verdeling van de nalatenschap. Een afschrift of uittreksel van de notariële akte van de door de langstlevende echtgenoot afgelegde verklaring van ongedaanmaking dient binnen drie maanden na het openvallen van de nalatenschap ingeschreven te zijn in het boedelregister (art. 4:18 BW). Zonder deze inschrijving heeft de ongedaanmaking van de wettelijke verdeling van de nalatenschap niet plaatsgevonden. In de *tweede plaats* betreft dat de termijnstelling dan wel de termijnverlenging van art. 4:192 lid 2 BW. De termijn voor uitoefening van het keuzerecht - aanvaarding dan wel verwerping van de nalatenschap - vangt eerst aan na betekening van de beschikking van de kantonrechter aan de erfgenaam én na inschrijving van deze beschikking alsmede van het feit van de gedane betekening in het boedelregister.¹²

bij de afwikkeling van een ontbonden huwelijksgemeenschap. Zie over de boedelnotaris verder het onderdeel 'Doet-ie 't of doet-íe 't niet? Over erfopvolging, zuivere of beneficiaire aanvaarding en verwerping van de nalatenschap'.

¹² Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de Hoge Raad van 9 november 2012, [ECLI:NL:HR:2012:BX7468](https://www.eclii.nl/HR/2012/BX7468), in welk geval het hof er ten onrechte van was uitgaan uitgegaan dat twee erfgenamen de nalatenschap hadden aanvaard en daarbij is voorbijgegaan aan de stelling van de erfgenamen dat "de beschikking van de kantonrechter van 13 juli 2009 niet rechtsgeldig aan hen is betekend en dat de inschrijving in het boedelregister van deze beschikking ten onrechte en in strijd met de wet is geschied, omdat geen exploit van de op grond van art. 4:192 lid 2 BW vereiste betekening van de beschikking is overgelegd."

Inzage in het boedelregister

Opmerking verdient dat het vanwege de privacy van betrokkenen niet de bedoeling is dat de verklaring van erfrecht in haar geheel wordt ingeschreven in het boedelregister. De inschrijving in het boedelregister is beperkt tot de feiten die voor inschrijving in aanmerking komen. Een vergelijkbare opmerking kan gemaakt worden ten aanzien van de inschrijving van de erfopvolging die registergoederen betreft in de openbare registers (art. 3:17 lid 1 onder b BW). Voor die inschrijving is voldoende een uittreksel uit de verklaring van erfrecht waaruit derden conclusies kunnen trekken voor wat betreft de beschikkingsbevoegdheid. De omvang van de erfdelen van de erfgenamen is daarvoor niet van belang.

Eenieder kan het boedelregister inzien of een uittreksel uit het boedelregister verkrijgen. Daartoe dient de griffie van de laatste woonplaats van de erflater benaderd te worden. Het verzoek daartoe dient wel op een bepaalde nalatenschap betrekking te hebben. De wijze waarop het boedelregister kan worden ingezien en een uittreksel uit het boedelregister kan worden verkregen, verschilt per rechtbank.¹³

Bij raadpleging van het boedelregister past wel onmiddellijk een waarschuwing. De informatie uit het boedelregister is niet altijd *up-to-date* en ook niet altijd juist. Zo kan het voorkomen dat een verklaring van beneficiaire aanvaarding van de nalatenschap door een erfgenaam in het boedelregister is ingeschreven, terwijl deze erfgenaam zich voordien al ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam heeft gedragen (vgl. art. 4:192 lid 1 BW). Ook kunnen zich nieuwe feiten hebben voorgedaan die nog niet zijn ingeschreven in het boedelregister. Om die reden kan het raadzaam zijn het boedelregister meermaals te raadplegen.

Duidelijk is dat de informatie in het boedelregister met name ook voor de schuldeisers van de nalatenschap van belang zal kunnen zijn. Zo is onderdeel van de vereffening van een nalatenschap dat een boedelbeschrijving moet worden opgemaakt. De boedelbeschrijving geeft een overzicht van de bezittingen en schulden van de nalatenschap. Schuldeisers kunnen dan nagaan of er een positief saldo is en of er bezittingen zijn die verkocht kunnen worden. Via het boedelregister kunnen schuldeisers nagaan met wie zij in contact dienen te treden voor nadere informatie hierover. De boedelbeschrijving zelf wordt niet in het boedelregister opgenomen.

Europese Erfrechtverordening

Als gevolg van het van toepassing worden van de Europese Erfrechtverordening met ingang van 17 augustus 2015 is het mogelijk dat verklaringen van aanvaarding of verwerping van onder het bereik van de Erfrechtverordening vallende nalatenschappen en legaten van een in een andere lidstaat van de Europese Unie opengevallen nalatenschap worden afgelegd bij de griffie overeenkomstig onze nationale procedure.¹⁴ Opgemerkt wordt nog dat aanvaarding of verwerping van legaten in nationale nalatenschappen niet ingeschreven kunnen worden in het boedelregister. Aanvaarding van een legaat is volgens art. 4:201 lid 1 BW niet nodig en verwerping daarvan kan vormvrij plaatsvinden.

¹³ Zie voor de contactgegevens van de rechtbanken en nadere informatie over de inzage in het boedelregister verder www.rechtspraak.nl/Registers/Paginas/Boedelregister.

¹⁴ Zie het onderdeel 'Grensoverschrijdende erfopvolging'.

5. Verklaring van erfrecht

De functie van de verklaring van erfrecht is om uitsluitel te verkrijgen over de erfopvolging en de beheers- en beschikkingsbevoegdheid met betrekking tot de nalatenschapsgoederen na het overlijden van de erflater (*informatieve functie*). Daarnaast biedt de verklaring van erfrecht bescherming aan degene die afgaat op de in een verklaring van erfrecht vermelde feiten (*beschermingsfunctie*). De verklaringen van erfrecht kunnen onderscheiden worden in: (i) de nationale verklaring van erfrecht (§ 5.1) en (ii) de Europese erfrechtverklaring (§ 5.2). Daarnaast kennen we nog (iii) de verklaring van executele (§ 5.3).

5.1 Nationale verklaring van erfrecht

Te onderscheiden zijn de volgende functies van de verklaring van erfrecht: (i) de informatieve functie en (ii) de beschermingsfunctie.

(i) Informatieve functie

Een nuttige bron van informatie is de verklaring van erfrecht (art. 4:188 BW). Nadat de nalatenschap is opgevallen, zullen de erfgenamen gewoonlijk aan een notaris vragen een dergelijke verklaring van erfrecht op te stellen. Deze verklaring is een notariële akte waarin één of meer van de volgende, voor de afwikkeling van de nalatenschap van belang zijnde feiten worden vermeld:

- a. dat één of meer in de verklaring genoemde personen, al dan niet voor bepaalde erfdelen, erfgenaam zijn of de enige erfgenamen zijn, met vermelding of zij de nalatenschap reeds hebben aanvaard;
- b. dat al dan niet aan de echtgenoot van de erflater het vruchtgebruik van één of meer tot de nalatenschap behorende goederen krachtens afdeling 2 van titel 3 toekomt, met vermelding of aan hem een machtiging tot vervreemden of bezwaren of een bevoegdheid tot vervreemding en vertering is verleend, alsmede of en tot welk tijdstip de echtgenoot een beroep toekomt op art. 4:29 lid 1 en 3 BW;
- c. dat de nalatenschap is verdeeld overeenkomstig art. 4:13 BW, met vermelding of en tot welk moment de echtgenoot de bevoegdheid tot ongedaanmaking van de wettelijke verdeling toekomt als bedoeld in art. 4:18 lid 1 BW;
- d. dat al dan niet het beheer van de nalatenschap aan executeurs, bewindvoerders of krachtens afdeling 3 van titel 6 benoemde vereffenaars is opgedragen, met vermelding van hun bevoegdheden; of
- e. dat één of meer in de verklaring genoemde personen executeur, bewindvoerder of vereffenaar zijn.

Deze opsomming van de in een verklaring van erfrecht op te nemen feiten is niet limitatief. De notaris kan aan de verklaring feiten toevoegen waarvan hij de vermelding van belang acht. Zo zou de notaris de grootte van de erfdelen kunnen vermelden, hetgeen van belang

kan zijn voor de aansprakelijkheid jegens schuldeisers van de nalatenschap (art. 4:182 lid 2 BW).

In art. 4:188 lid 2 BW wordt nog vermeld dat bij algemene maatregel van bestuur nadere voorschriften omtrent de inhoud en de opstelling van verklaringen van erfrecht vastgesteld kunnen worden. Een dergelijke maatregel van bestuur is niet tot stand gekomen, omdat de praktijk daaraan geen behoefte blijkt te hebben.

Bewijskracht

Een verklaring van erfrecht bevat het verslag van het onderzoek dat de notaris heeft verricht en de feiten die hij in dat kader heeft vastgesteld. Aan het feitenrelaas in een verklaring van erfrecht komt ambtelijke bewijskracht toe (vgl. art. 159 lid 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en art. 157 lid 1 Rv). Dat is niet het geval wat betreft de juridische conclusies die de notaris in een verklaring van erfrecht trekt, bijvoorbeeld dat iemand erfgenaam is voor een bepaald erfdeel. Erfgenaamschap wordt door de verklaring van erfrecht niet bewezen. Het uiteindelijke oordeel dienaangaande is aan de rechter voorbehouden. Tegen deze achtergrond is te begrijpen dat, hoewel de verklaring van erfrecht in een notariële akte is opgenomen, het niet mogelijk is van deze akte een grosse te krijgen (art. 50 lid 3 Wna). Een grosse is een in executoriale vorm uitgegeven afschrift of uittreksel van een notariële akte. Het is een middel om tot executie over te gaan. Dat is echter niet de functie van de verklaring van erfrecht.

Onderzoek van de notaris

Het onderzoek dat de notaris ten behoeve van de afgifte van een verklaring van erfrecht uitvoert, betreft een inspanningsverbintenis.¹⁵ Gezien de rol die de notaris in het maatschappelijk verkeer vervult, mogen aan de te verrichten inspanningen van de notaris hoge eisen worden gesteld. De notaris hoeft niet in te staan voor hetgeen hij vermeldt in de verklaring van erfrecht, hetgeen een resultaatsverbintenis zou impliceren. Voor zijn onderzoek zal de notaris informatie kunnen putten uit onder meer het Centraal Testamentenregister, de Basisregistratie Personen, de registers van de Burgerlijke stand, het Huwelijksgoederenregister, het Boedelregister, het Curateleregister en het Faillissementsregister.

Soms zal de notaris rekening hebben te houden met de *timing* van de afgifte van een verklaring van erfrecht. Diverse gebeurtenissen kunnen namelijk van invloed zijn op de inhoud van de verklaring van erfrecht. Gebruikelijk is dat de notaris de verklaring van erfrecht afgeeft en daarbij vermeldt dat bepaalde gebeurtenissen invloed op de beschikkingsbevoegdheid van de erfgenamen hebben. Nadat die gebeurtenissen zich hebben voorgedaan, zal de notaris een nieuwe verklaring van erfrecht afgeven, aangepast aan de nieuwe situatie. Die gebeurtenissen zijn bijvoorbeeld:

- de keuze voor aanvaarding (al dan niet onder voorrecht van boedelbeschrijving) of verwerping van de nalatenschap (art. 4:190 BW): bij verwerping van de nalatenschap door de langstlevende echtgenoot bij de wettelijke verdeling van de nalatenschap ontstaat met terugwerkende kracht tot het openvallen van de nalatenschap een gemeenschap als bedoeld in titel 3.7 BW waarin alle erfgenamen deelgenoot zijn.

¹⁵ MvA II, Parl. Gesch. InvW. Boek 4 BW, p. 2179.

- ongedaanmaking van de wettelijke verdeling van de nalatenschap (art. 4:18 BW): na ongedaanmaking ontstaat met terugwerkende kracht tot het openvallen van de nalatenschap een gemeenschap als bedoeld in titel 3.7 BW waarin alle erfgenamen deelgenoot zijn.
- een verzorgingsvruchtgebruik dat op woning en inboedel kan worden gevestigd (art. 4:29 BW): zolang dit verzorgingsvruchtgebruik kan worden gevestigd zijn de erfgenamen beschikkingsonbevoegd met betrekking tot de woning en de inboedel (art. 4:29 lid 2 BW).

Recht op een afschrift

In de Wet op het notarisambt wordt bepaald wie recht heeft op een afschrift van de verklaring van erfrecht. De notaris geeft van tot zijn protocol behorende verklaringen van erfrecht desverlangd afschriften uit aan degenen die daarbij belang hebben in verband met een rechtsverhouding waarin zij tot de erflater stonden (art. 49b lid 1 Wna). Het betreft allereerst de erfgenamen, maar ook de legatarissen, de lastbevoordeelden, de legitiमारissen, de onterfde langstlevende echtgenoot, de executeur, de bewindvoerder en de vereffenaar. Ook een schuldeiser van de erflater kan afgifte van een afschrift verlangen, zodat hij weet wie de vermogensrechtelijke positie van de erflater voortzet en wie hij op betaling van een schuld van de erflater kan aanspreken. Om dezelfde reden dat deze personen een belang hebben bij afgifte van een verklaring van erfrecht kunnen zij een notaris ook verzoeken een verklaring van erfrecht op te maken.

(ii) Beschermingsfunctie

Degene die afgaat op de in een verklaring van erfrecht vermelde feiten geldt te dezen aanzien als te goeder trouw (art. 4:187 lid 1 BW). Indien een schuldenaar van de erflater op grond van de verklaring van erfrecht heeft betaald aan iemand die naar achteraf blijkt niet bevoegd was de betaling te ontvangen, kan hij aan de schuldeiser tegenwerpen dat hij bevrijdend betaald heeft (art. 4:187 lid 2 BW, vgl. tevens art. 6:34 BW). Goede trouw ontbreekt echter indien degene die op de verklaring is afgegaan, wist of door grove nalatigheid niet wist, dat de inhoud van de verklaring niet met de werkelijkheid overeenstemt (art. 4:187 lid 3 BW).

Deze bepalingen zijn van belang voor de toepassing van diverse regels van derdenbescherming in het algemene vermogensrecht (zie daarvoor art. 3:86, art. 3:88 en art. 3:24 lid 3 BW). Het voorgaande betekent dat de gebruikelijke onderzoekseis als onderdeel van art. 3:11 BW niet geldt bij de toepassing van art. 4:187 lid 1 BW. Deze bepaling van Boek 3 BW luidt als volgt:

“Goede trouw van een persoon, vereist voor enig rechtsgevolg, ontbreekt niet alleen, indien hij de feiten of het recht, waarop zijn goede trouw betrekking moet hebben, kende, maar ook indien hij ze in de gegeven omstandigheden behoorde te kennen. Onmogelijkheid van onderzoek belet niet dat degene die goede reden tot twijfel had, aangemerkt wordt als iemand die de feiten of het recht behoorde te kennen.”

In dit geval mag in beginsel worden uitgegaan van de in een verklaring van erfrecht vermelde feiten en wordt eigen onderzoek naar die feiten – zoals voorgeschreven door art.

3:11 BW - niet verlangd. Slechts op grond van bijzondere omstandigheden kan van de derde evenwel worden verlangd dat hij nader onderzoek doet naar de mogelijke onjuistheid van hetgeen in de verklaring van erfrecht als feit wordt gepresenteerd. Laat de derde dit na, dan is hij niet te goeder trouw en wordt hij niet beschermd. Te denken valt aan een situatie waarin de derde weet dat een kind een juridische procedure is aangevangen met als doel de gerechtelijke vaststelling van het ouderschap (art. 1:207 BW), zodat de vermelding van de erfgenamen in de verklaring van erfrecht niet (volledig) juist is.

Als onderdeel van de Europese Erfrechtverordening kennen we thans ook een Europese erfrechtverklaring (art. 4:188a BW) (§ 5.2).

Verklaring van executele

Teneinde het optreden van de executeur te kunnen legitimeren, kan een verklaring van executele worden afgegeven (art. 4:188 lid 1 onder d en e BW) (§ 5.3). Die verklaring kan tevens vermelden wat de bevoegdheden van de executeur zijn.

5.2 Europese verklaring van erfrecht

Met de volgende overweging wordt de Europese erfrechtverklaring in de preambule van de Erfrechtverordening¹⁶ gepromoot¹⁷:

“Een snelle, soepele en efficiënte behandeling van een erfopvolging met grensoverschrijdende gevolgen in de Unie impliceert dat de erfgenamen, de legatarissen, de executeurs-testamentair en de beheerders van de nalatenschap eenvoudig hun rechtspositie en/of rechten en bevoegdheden moeten kunnen aantonen in een andere lidstaat, bijvoorbeeld een lidstaat waar zich goederen van de nalatenschap bevinden. Om dit te verwezenlijken, moet bij deze verordening worden voorzien in de instelling van een eenvormige verklaring, de Europese erfrechtverklaring (hierna “de erfrechtverklaring”), die wordt afgegeven om in een andere lidstaat te worden gebruikt. Ten einde het subsidiariteitsbeginsel te eerbiedigen, mag de erfrechtverklaring niet in de plaats treden van interne documenten met gelijkaardige strekking in de lidstaten.”

De Erfrechtverordening heeft met de Europese erfrechtverklaring een nieuw instrument geïntroduceerd, waarmee door onder meer de erfgenamen en de executeur in de aan de Erfrechtverordening deelnemende lidstaten van de Europese Unie bewijs kan worden geleverd van hun hoedanigheid en rechten op of met betrekking tot de nalatenschap. De Europese erfrechtverklaring kan worden afgegeven door een instantie die in een lidstaat als bevoegd daartoe is aangewezen.¹⁸ In Nederland is de notaris aangewezen als de bevoegde autoriteit (art. 8 Uitvoeringswet Verordening erfrecht). De Erfrechtverordening geeft een uitgebreid regime voor de aanvraag, afgifte en inhoud van de erfrechtverklaring. Op de notaris die een dergelijke verklaring afgeeft, rust dezelfde informatieverplichting als bij een Nederlandse verklaring van erfrecht.

De bevoegdheid van de aangewezen autoriteit tot het afgeven van een Europese erfrechtverklaring is op grond van art. 64 Erfrechtverordening gekoppeld aan de

¹⁶ Zie het onderdeel ‘Grensoverschrijdende erfopvolging’.

¹⁷ Zie overweging 67 van de preambule.

¹⁸ Zie overweging 70 van de preambule.

bevoegdheid van de rechter uit hoofde van art. 4, art. 7, art. 10 of art. 11 Erfrechtverordening.

Voor het aanvragen van een Europese erfrechtverklaring kan gebruik worden gemaakt van het in art. 65 lid 2 Erfrechtverordening vermelde formulier, dat is opgenomen in een Uitvoeringsverordening.¹⁹ Het gebruik van dit aanvraagformulier is overigens niet verplicht.²⁰

De Europese erfrechtverklaring is een standaardformulier dat door de notaris wordt ingevuld met gegevens over de vererving van de nalatenschap (art. 67 lid 1 Erfrechtverordening). Dat zal de eenvormigheid in het gebruik van de Europese erfrechtverklaring in andere lidstaten van de Europese Unie zonder meer bevorderen. Anders dan de Nederlandse verklaring van erfrecht wordt de Europese erfrechtverklaring niet opgemaakt in de vorm van een notariële akte.

De autoriteit die tot afgifte van de Europese erfrechtverklaring overgaat, bewaart het origineel ervan en verstrekt één of meer gewaarmerkte afschriften. Deze zijn zes maanden na afgifte geldig en slechts in uitzonderlijke gevallen kan tot een langere geldigheidsduur worden beslist. Na ommekomst van deze termijn van zes maanden zal, als nog steeds behoefte bestaat aan legitimatie door middel van een Europese erfrechtverklaring, verlenging van de geldigheid of afgifte van een nieuw gewaarmerkt afschrift moeten worden gevraagd. De beperkte geldigheidsduur leidt ertoe dat Europese erfrechtverklaringen die onverhoopt onjuiste gegevens bevatten na verloop van tijd hun werking verliezen.

De Europese erfrechtverklaring bevat naast een aantal formele gegevens onder meer informatie over de erflater, de rechthebbenden en hun erfdeel, het op de erfopvolging toepasselijke recht, of de erflater een testament heeft, de aanwezigheid van eventuele verklaringen van (beneficiaire) aanvaarding of verwerping van de nalatenschap en de bevoegdheden van een eventuele executeur-testamentair of beheerder van de nalatenschap. Zie art. 68 Erfrechtverordening voor de gehele lijst van gegevens die de Europese erfrechtverklaring - voor zover in het betreffende geval noodzakelijk en relevant voor de doeleinden waarvoor de erfrechtverklaring wordt afgegeven - dient te bevatten.

De Europese erfrechtverklaring heeft op gelijke wijze rechtsgevolgen in alle lidstaten zonder dat daartoe een procedure vereist is (art. 69 lid 1 Erfrechtverordening). De betekenis van de Europese erfrechtverklaring wordt verduidelijkt in art. 69 lid 2 Erfrechtverordening:

“De erfrechtverklaring wordt geacht datgene nauwkeurig aan te tonen dat vaststaat volgens het recht dat van toepassing is op de erfopvolging, dan wel volgens enig ander recht van toepassing op specifieke gegevens. Degene die in de erfrechtverklaring als erfgenaam, legataris, executeur-testamentair of beheerder van de nalatenschap wordt genoemd, wordt geacht de in de erfrechtverklaring genoemde hoedanigheid te hebben en/of de houder te zijn van de in de erfrechtverklaring vermelde rechten of bevoegdheden, zonder andere voorwaarden en/of beperkingen met betrekking tot die rechten of bevoegdheden dan die welke in de erfrechtverklaring vermeld zijn.”

De Europese erfrechtverklaring levert geen executoriale titel op, maar heeft bewijskracht. De rechtsgevolgen zijn vergelijkbaar met de rechtsgevolgen van een Nederlandse verklaring van erfrecht (§ 5.1). In overweging 71 van de preambule wordt de betekenis van de Europese erfrechtverklaring verduidelijkt:

¹⁹ Zie de Uitvoeringsverordening (EU) 1329/2014, *Pb EU* 2014, L 359.

²⁰ HvJEU 17 januari 2019, C-20/18, [ECLI:EU:C:2019:34](https://eur-lex.europa.eu/eli/ce/2019/34) (*Brisch*).

“De erfrechtverklaring moet in alle lidstaten dezelfde rechtsgevolgen hebben. De erfrechtverklaring moet niet een zelfstandige executoriale titel zijn, maar moet bewijskracht hebben en moet worden geacht nauwkeurig aan te geven welke elementen zijn vastgesteld krachtens het op de erfopvolging toepasselijke recht of krachtens een ander rechtsstelsel dat van toepassing is op bepaalde elementen, bijvoorbeeld de materiële geldigheid van een uiterste wilsbeschikking. De bewijskracht van de erfrechtverklaring mag zich niet uitstrekken tot elementen die door deze verordening niet geregeld worden, zoals verwantschapskwesties en de vraag of een bepaald goed eigendom van de erflater was. Hij die betalingen verricht of goederen uit de nalatenschap overdraagt aan iemand die in de erfrechtverklaring wordt aangeduid als gerechtigd om de betaling of het goed als erfgenaam of legataris in ontvangst te nemen, moet afdoende worden beschermd indien hij, op basis van de in de erfrechtverklaring bevestigde informatie, te goeder trouw heeft gehandeld. Deze bescherming moet ook worden verleend aan hem die, afgaand op de nauwkeurigheid van de in de erfrechtverklaring geattesteerde informatie, goederen uit de nalatenschap koopt of ontvangt van iemand die in de erfrechtverklaring wordt aangeduid als gerechtigd over die goederen te beschikken. De bescherming moet worden verleend als geldige afschriften van de erfrechtverklaring worden overgelegd. Of de derde persoon de goederen in eigendom werkelijk heeft verkregen, moet in deze verordening worden geregeld.”

Een Europese erfrechtverklaring stelt de erfgenamen, zoals blijkt uit de *Kubicka-* en *Mahnkopf-*zaak van het Hof van Justitie EU, in staat om in een andere lidstaat bewijs te leveren van hun hoedanigheid en rechten op de nalatenschap.²¹

De kracht van de Europese erfrechtverklaring is gelegen in de bescherming die dit stuk aan derden biedt die erop afgaan. Degene die te goeder trouw op een Europese erfrechtverklaring afgaat, wordt beschermd. Zo bepaalt art. 69 lid 3 Erfrechtverordening:

“Eenieder die, handelend op grond van de in de erfrechtverklaring geattesteerde informatie, betalingen verricht of een goed overdraagt aan een persoon die in de erfrechtverklaring wordt genoemd als bevoegd om betalingen of goederen in ontvangst te nemen, wordt geacht een transactie te hebben verricht met een persoon die bevoegd is betalingen of goederen te ontvangen, tenzij hij weet, of door grove nalatigheid niet weet, dat de inhoud van de erfrechtverklaring niet met de werkelijkheid overeenstemt.”

Art. 69 lid 4 Erfrechtverordening voegt daaraan toe:

“Indien degene die in de erfrechtverklaring wordt genoemd als bevoegd om over goederen uit de nalatenschap te beschikken, deze goederen aan een ander overdraagt, dan wordt laatstgenoemde, handelend op grond van de in de verklaring geattesteerde informatie, geacht een rechtshandeling te hebben verricht met een persoon die bevoegd is om over de betrokken goederen te beschikken, tenzij hij weet, of door grove nalatigheid niet weet, dat de inhoud van de erfrechtverklaring niet met de werkelijkheid overeenstemt.”

De Europese erfrechtverklaring kan worden ingeschreven in de openbare registers (art. 27a Kadasterwet). De Europese erfrechtverklaring is immers een geldig document voor

²¹ HvJEU 12 oktober 2017, C-218/16, [ECLI:EU:C:2017:755](#), NJ 2018/11 (*Kubicka*) en HvJEU 1 maart 2018, C-558/16, [ECLI:EU:C:2018:138](#), NJ 2018/189 (*Mahnkopf*).

de inschrijving van goederen uit de nalatenschap in het desbetreffende register in een lidstaat (art. 69 lid 5 Erfrechtverordening).

Het is mogelijk om tegen de beslissing van de notaris een Europese erfrechtverklaring af te geven, bezwaar aan te tekenen (art. 72 lid 1 Erfrechtverordening). Dat bezwaar kan worden aangetekend door eenieder die gerechtigd is een Europese erfrechtverklaring aan te vragen.

De Europese erfrechtverklaring vervangt niet de mogelijkheid om een nationale verklaring van erfrecht aan te vragen (art. 62 lid 2 Erfrechtverordening), maar een dergelijke verklaring heeft in beginsel slechts lokaal effect. De Nederlandse notaris kan nationale erfrechtverklaringen afgeven *zonder* de algemene bevoegdheidsregels van de Erfrechtverordening toe te passen. De bepalingen van hoofdstuk II van de Erfrechtverordening inzake de bevoegdheidsregels zien namelijk niet op niet-gerechtelijke autoriteiten, zoals de Nederlandse notaris. Een nationale verklaring van erfrecht kan als een authentieke akte in de zin van art. 3 lid 1 aanhef en onder i Erfrechtverordening kwalificeren.²²

5.3 Verklaring van executele

De executeur vertegenwoordigt gedurende zijn beheer bij de vervulling van zijn taak de erfgenamen in en buiten rechte (art. 4:145 lid 2 BW). Deze vertegenwoordigingsbevoegdheid van de executeur heeft processuele implicaties. De executeur komt exclusieve procesbevoegdheid toe. De executeur is exclusief bevoegd in rechte op te treden, ofwel als eiser, ofwel als gedaagde.²³

Het is voor een executeur van belang om zich deugdelijk in het rechtsverkeer te kunnen legitimeren, zodat hij in het contact met derden kan aantonen dat hij met het beheer van de nalatenschap is belast. Daartoe kan de executeur de afgifte van een notariële verklaring van executele verlangen (vgl. art. 4:188 lid 1 onder d en e BW). Een dergelijke verklaring van executele kan worden afgegeven zonder dat het erfgenamenonderzoek heeft plaatsgevonden. De notaris die een verklaring van executele aan de executeur afgeeft, stelt de erfgenamen daarvan op de hoogte.

6. Boedelbeschrijving

Van grote betekenis voor de dossieropbouw in erfrechtzaken is de boedelbeschrijving. In diverse bepalingen in Boek 4 BW wordt het opmaken van een boedelbeschrijving verplicht voorgeschreven of facultatief opengesteld. Zo kunnen de langstlevende echtgenoot en ieder kind in het kader van de wettelijke verdeling van de nalatenschap verlangen dat een boedelbeschrijving wordt opgemaakt (art. 4:16 BW). Indien alle partijen zich daarmee verenigen en het vrije beheer over hun goederen hebben, kan een wettelijk voorgeschreven boedelbeschrijving plaatsvinden bij een onderhandse akte. In alle andere gevallen geschiedt zij bij notariële akte (art. 671 Rv).

Aan de kantonrechter kan worden verzocht een bevel tot boedelbeschrijving te geven (art. 672 Rv). Bevoegd is de kantonrechter van de rechtbank waar de boedel zich geheel of voor een gedeelte bevindt. Het verzoek wordt toegewezen indien de verzoeker zijn recht en belang daarbij summierlijk aannemelijk kan maken. In dat geval wordt in het bevel een

²² Zie hiervoor verder het onderdeel 'Grensoverschrijdende erfopvolging'.

²³ Zie de onderdelen 'De almacht van de executeur' en 'Procederen over erfenissen'.

notaris aangewezen die de boedelbeschrijving zal opmaken. Tegen het bevel staat geen rechtsmiddel open.

Art. 674 Rv bepaalt welke informatie in de boedelbeschrijving opgenomen dient te worden. Die informatie betreft:

- de NAW-gegevens van de verschenen of opgeroepen partijen en van de aangewezen schatters;
- een korte beschrijving van alle tot de boedel behorende goederen en schulden en, zo één der partijen zulks wenst, een schatting van de waarde van de roerende zaken door één of meer door partijen aan te wijzen schatters met hun beëdiging;
- een opgave van de plaats waar de beschreven zaken zich bevinden, of waarheen ze zijn overgebracht;
- een opgave van tot de boedel behorende geldsommen;
- een opgave van de aangetroffen boeken en registers betreffende de boedel; en
- vermelding van de akten die op de goederen en de schulden van de boedel betrekking hebben.

Uit deze opsomming blijkt dat de boedelbeschrijving een schatting van de roerende zaken kan bevatten. Worden partijen het niet eens over de aan te wijzen schatters (ofwel taxateurs), dan kunnen deze worden benoemd door de notaris of in geval van een onderhandse boedelbeschrijving door de kantonrechter (art. 675 Rv). Voor andere dan roerende zaken geldt de regeling van art. 679 Rv.

Geschillen over de boedelbeschrijving worden door de kortgedingrechter beslist (art. 676 Rv). Bevoegd is de kortgedingrechter in welker rechtsgebied de te beschrijven boedel zich geheel of grotendeels bevindt.

Op de website van de rechtspraak is een voorbeeld van een boedelbeschrijving gepubliceerd ([Bijlage](#)).

Uit eigen ervaring weet ik dat bij een enkele rechtbank de praktijk is ontstaan om in gecompliceerde nalatenschappen een onafhankelijke derde te benoemen teneinde in samenspraak met partijen een boedelbeschrijving op te maken.²⁴ Aan de benoeming ligt dan veelal een tijdens de mondelinge behandeling door partijen gegeven akkoord voor de benoeming ten grondslag. Op basis daarvan kan vervolgens een aanspraak uit hoofde van een legaat of de legitieme portie berekend worden of zelfs een traject ingeslagen worden van begeleiding bij de vaststelling van de legitieme portie. De rechtbank bepaalt tevens dat de benoeming de derde het recht geeft indien gewenst bij partijen inzage te krijgen en indien gewenst afschrift te verlangen van de zich onder partijen bevindende bescheiden betreffende de nalatenschap van erflater, benodigd voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Deze derde brengt periodiek – eens per kwartaal – verslag uit omtrent de voortgang aan de rechtbank.

²⁴ Zie bijvoorbeeld rechtbank Rotterdam 4 oktober 2021, [ECLI:NL:RBROT:2021:10284](#).

Wettelijke bepalingen waarin het opmaken van een boedelbeschrijving wordt voorgeschreven

In Boek 4 BW – maar ook in Boek 3 BW – komen diverse bepalingen voor waarin het opmaken van een boedelbeschrijving wordt voorgeschreven.

- de wettelijke verdeling van de nalatenschap

De langstlevende echtgenoot en ieder kind kunnen verlangen dat een boedelbeschrijving wordt opgemaakt.²⁵ De boedelbeschrijving bevat een beschrijving en waardering van de goederen en de schulden van de nalatenschap (art. 4:16 lid 1 BW).

Op de boedelbeschrijving en de waardering zijn art. 673 t/m art. 676 Rv van overeenkomstige toepassing. De echtgenoot en ieder kind zijn voor de toepassing van deze bepalingen partij bij de boedelbeschrijving (art. 4:16 lid 3 BW).

- de executeur

De executeur moet met bekwame spoed een boedelbeschrijving met inbegrip van een voorlopige staat van de schulden der nalatenschap opmaken (art. 4:146 lid 2 BW).²⁶

- de bewindvoerder

De testamentair bewindvoerder moet zo spoedig mogelijk een beschrijving opmaken van de goederen waarop het bewind betrekking heeft.²⁷ Is hij door de rechter benoemd, dan moet hij een afschrift van de beschrijving tegen ontvangstbewijs inleveren ter griffie van de rechtbank van de woonplaats van de rechthebbende (art. 4:160 lid 1 BW).

- de vereffenaar

De vereffenaar moet met bekwame spoed een onderhandse of notariële boedelbeschrijving opmaken of doen opmaken, waarin de schulden van de nalatenschap in de vorm van een voorlopige staat zijn opgenomen (art. 4:211 lid 3 BW).²⁸ Hij moet deze ten kantore van de boedelnotaris of, indien deze ontbreekt, ter griffie van de rechtbank neerleggen, ter inzage van de erfgenamen en de schuldeisers van de nalatenschap; andere schuldeisers van een erfgenaam, ook indien deze de nalatenschap verworpen heeft, kunnen tot inzage gemachtigd worden door de kantonrechter.

- de gemeenschap

Ieder der deelgenoten kan vorderen dat een verdeling aanvangt met een boedelbeschrijving (art. 3:194 lid 1 BW).²⁹

- Het recht van vruchtgebruik

²⁵ Zie het onderdeel 'Het Staatstestament: de wettelijke verdeling van de nalatenschap'.

²⁶ Zie het onderdeel 'De almacht van de executeur'.

²⁷ Zie het onderdeel 'Bescherming van het nagelaten vermogen met een testamentair bewind'.

²⁸ Zie het onderdeel 'De vereffening van de nalatenschap'.

²⁹ Zie het onderdeel 'De verdeling van de nalatenschap'.

Tenzij een bewind reeds tot een voldoende boedelbeschrijving heeft geleid of daartoe verplicht, moet de vruchtgebruiker in tegenwoordigheid of na behoorlijke oproeping van de hoofdgerechtigde een notariële beschrijving van de goederen opmaken (art. 3:205 lid 1 BW). De beschrijving kan onderhands worden opgemaakt, indien de hoofdgerechtigde tegenwoordig is en de hoofdgerechtigde en de vruchtgebruiker een regeling hebben getroffen omtrent haar bewaring.

Zowel de vruchtgebruiker als de hoofdgerechtigde heeft het recht om in de beschrijving alle bijzonderheden te doen opnemen, die dienstig zijn om de toestand waarin de aan het vruchtgebruik onderworpen zaken zich bevinden, te doen kennen (art. 3:205 lid 2 BW).

De vruchtgebruiker moet jaarlijks aan de hoofdgerechtigde een ondertekende nauwkeurige opgave zenden van de goederen die niet meer aanwezig zijn, van de goederen die daarvoor in de plaats zijn gekomen en van de voordelen die de goederen hebben opgeleverd en die geen vruchten zijn (art. 3:205 lid 4 BW).

De vruchtgebruiker kan van de verplichtingen als hiervoor vermeld - de boedelbeschrijving en de jaarlijkse opgave - niet worden vrijgesteld (art. 3:205 lid 5 BW).

Tenzij anders is bepaald, komen de kosten van de boedelbeschrijving ten laste van de vruchtgebruiker (art. 3:205 lid 6 BW).

- de voorwaardelijke making

De wettelijke voorschriften betreffende het vruchtgebruik van titel 8 van Boek 3 BW zijn van overeenkomstige toepassing op de rechtsverhouding tussen de bezwaarde (de erfgenaam onder ontbindende voorwaarde) en de verwachter (de erfgenaam onder opschortende voorwaarde) zolang de vervulling van de voorwaarden onzeker is (art. 4:138 lid 2 BW). Dat betekent dat tot de toepasselijke wettelijke voorschriften bij een voorwaardelijke making ook behoort de verplichting een boedelbeschrijving op te maken van het vermogen waarop de voorwaardelijke making betrekking heeft (art. 3:205 BW).³⁰

De boedelbeschrijving geeft de stand van de nalatenschap (bezittingen en schulden) weer per overlijdensdatum. Oog moet bestaan voor de vermogensmutaties die nadien plaatsvinden (inkomsten, uitgaven, voorschotten e.d.m.). Ook die vermogensmutaties dienen nauwgezet geadministreerd te worden, zodat daarmee bij de verdeling van de nalatenschap rekening kan worden gehouden.

7. Administratie van de erflater

Van de administratie van erflater zullen diverse documenten deel uitmaken die relevant (kunnen) zijn voor de afwikkeling van de nalatenschap. Genoemd kunnen worden: (i) de bankstukken, (ii) de belastingaangiftes of -aanslagen (waaronder de aangifte en aanslag erfbelasting, de aangifte en aanslag inkomstenbelasting) en (iii) de polissen van levensverzekeringen. Ook de openbare registers kunnen worden geraadpleegd, zoals het Kadaster, het Huwelijksgoederenregister en het Handelsregister. Aan de hand van deze documenten zal meer zicht kunnen ontstaan op de omvang en de samenstelling van de

³⁰ Zie het onderdeel 'Over eigen en andermans graf heen regeren met voorwaardelijke makingen'.

nalatenschap. Met een kritisch oog zullen de van nalatenschapsgoederen opgegeven waardes bekeken moeten worden. De aangifte inkomstenbelasting zal – als onderdeel van box 3 – een opgave bevatten van spaargeld, aandelen of een tweede (vakantie)woning. In verband met de defiscalisatie zullen erfrechtelijke vorderingen niet in de aangifte inkomstenbelasting tevoorschijn komen.

Indien reeds voorhanden, is ook de door de executeur, de vereffenaar of (één van) de erfgenamen opgemaakte boedelbeschrijving van belang (§ 6).

Belastingstukken

De *aangifte en de aanslag erfbelasting* geven informatie over de omvang en samenstelling van de nalatenschap van de erflater. Men lette er wel op dat de Successiewet bijzondere waarderingsregels bevat.³¹

Ook de *aangiften en aanslagen inkomstenbelasting* van de erflater kunnen nuttige informatie bieden over de omvang en samenstelling van de inkomsten en het vermogen van de erflater. Daarbij zullen met name inkomensbestanddelen van box 2 en box 3 van belang zijn.

Box 2 bevat het belastbaar inkomen uit *aanmerkelijk belang*. Aanmerkelijkbelanghouders zijn natuurlijke personen die alleen – of samen met hun partner – 5% of meer van het geplaatste kapitaal van een aandelenvennootschap bezitten.

Box 3 bevat het belastbaar inkomen uit *sparen en beleggen*. De vermogensrendementsheffing van box 3 wordt geheven over het vermogen op basis van een wettelijk vastgesteld rendementspercentage (forfaitair). De feitelijk behaalde opbrengsten en de betaalde rente en kosten spelen daarbij (nog) geen rol. De vermogensrendementsheffing geldt onder meer voor onroerend goed, aandelen, spaartegoeden en (niet-vrijgestelde) kapitaalverzekeringen. Het eigen woonhuis valt niet onder deze heffing (maar maakt deel uit van box 1). Niet alle bezittingen zijn onderworpen aan de vermogensrendementsheffing van box 3. Vrijgesteld (en dus niet zichtbaar in box 3) zijn onder meer kunstvoorwerpen en vrijgestelde kapitaalverzekeringen.

Na zijn overlijden hoeft de erflater geen inkomstenbelasting meer te betalen. De nabestaanden moeten nog wel afrekenen over het inkomen van de erflater tot de dag van het overlijden. Met een F-formulier van de Belastingdienst wordt aangifte gedaan voor de overledene over het jaar dat hij is overleden (*overlijdensaangifte*). Indien ook nog aangifte gedaan moet worden over het jaar voorafgaand aan het overlijden, dan gebeurt dat met een P-formulier.

Bankstukken

Met betrekking tot de verstrekking door banken van dagafschriften van bankrekeningen en effectenportefeuilles van erflater en financiële jaaroverzichten dient met de voor banken geldende bewaartermijn rekening te worden gehouden. Zo hebben banken jegens rekeninghouders een wettelijke plicht om gegevens betreffende de bankrekening gedurende een periode van zeven jaar te bewaren (art. 2:10 lid 1 en 3 BW). Vaak is het

³¹ Zie daarvoor verder het onderdeel ‘Belastingheffing bij overlijden en schenking’.

mogelijk om tegen betaling van de kosten bankstukken van erflater van langer geleden op te vragen.

Ook de door banken gehanteerde algemene voorwaarden kunnen restricties bevatten, zo blijkt uit de navolgende rechtspraak.

Inzage in bankbescheiden

De vader van zus O en broer K is op 18 februari 2002 komen te overlijden. Hun moeder was reeds op 29 januari 1996 overleden. De ouders waren op huwelijkse voorwaarden gehuwd en beiden hadden een testament opgemaakt. De nalatenschappen van de ouders, waarop het oude erfrecht van toepassing is, zijn nog niet verdeeld. Zus O is door vader onterfd. Zij maakt aanspraak op haar legitieme c.q. het wettelijke erfdeel in de nalatenschap van vader en op haar kindsdeel voor wat betreft de nalatenschap van moeder. Teneinde haar aandeel in de nalatenschap van haar ouders vast te stellen, wenst zus O informatie te verkrijgen betreffende de financiële handel en wandel van haar ouders. Het gaat onder meer om informatie over een overboeking van € 180.000 enkele dagen voorafgaand aan het overlijden van vader, waarvan zus O een computerafschrift heeft ontvangen.

De Rabobank wenst, onder verwijzing naar haar algemene voorwaarden, aan zus O slechts inzage te geven in hetgeen zij aan tegoeden onder zich houdt en in de transacties vanaf de dag van overlijden van vader. De Rabobank stelt dat zij slechts gehouden is zus O de gevraagde informatie te verschaffen indien broer K daarin toestemt. Broer K weigert die medewerking echter te verlenen. Zus O betreft de Rabobank en broer K in kort geding bij de rechtbank Maastricht. De Rabobank beroept zich in haar verweer op de volgende bepaling uit haar algemene voorwaarden:

“De bank behoeft aan de rechtverkrijgende(n) van de rekeninghouder geen inlichtingen te verstrekken over het verloop van de spaarrekening vóór de datum van overlijden van de rekeninghouder.”

Zus O meent dat, voor zover deze algemene voorwaarden al op de relatie tussen haar (als rechtsopvolger) en de Rabobank van toepassing zijn, deze clausule *“onredelijk bezwarend”* is. Zie hiervoor art. 6:233 lid 1 onder a BW, alwaar wordt bepaald dat een beding in algemene voorwaarden vernietigbaar is

“(…) indien het, gelet op de aard en de overige inhoud van de overeenkomst, de wijze waarop de voorwaarden zijn tot stand gekomen, de wederzijds kenbare belangen van partijen en de overige omstandigheden van het geval, onredelijk bezwarend is voor de wederpartij”.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Maastricht heeft bij vonnis van 8 december 2003, NJF 2004/98, geoordeeld dat de clausule in de algemene voorwaarden onredelijk bezwarend is voor zover de Rabobank op grond van die clausule afgifte van de gevorderde informatie aan zus O heeft geweigerd. De voorzieningenrechter overweegt:

“Bij de vraag of een beding onredelijk bezwarend is, dienen alle omstandigheden van het geval te worden meegewogen. Hierbij dient allereerst te worden opgemerkt dat ook een beding dat geen financieel nadeel met zich brengt, onredelijk kan zijn.

Bij genoemde 'alle omstandigheden van het geval' dienen in elk geval meegewogen te worden de redenen die de gebruiker voor het gebruik van de clausule aangeeft. Hoe minder goed die redenen zijn, hoe eerder een beroep op vernietigbaarheid kan slagen.

De Rabobank heeft gesteld dat deze clausule voor haar van belang is om de volgende redenen:

- zij dient de persoonlijke levenssfeer (privacy) van de oorspronkelijke rekeninghouder te beschermen;*
- zij heeft reeds tijdens het leven van de rekeninghouder aan deze verantwoording afgelegd;*
- zij wil een dam opwerpen om niet telkens bij het overlijden van een rekeninghouder dit soort verzoeken te krijgen van (individuele) erfgenamen.*

De door de Rabobank gegeven redenen kunnen met zich brengen dat in het onderhavige geval O, indien de toestemming van K zou zijn uitgebleven, dit terwijl door O bij de Rabobank is aangegeven dat deze haar geen althans geen volledige informatie verstrekt, wegens gebrek aan gegevens niet in staat is om bijvoorbeeld haar legitieme te berekenen. Deze belangen zijn zodanig groot dat het belang dat de overledene een 'niet verder beschreven blad blijft' en het belang van de Rabobank om niet te worden overspoeld met de in de clausule bedoelde verzoeken van erfgenamen en niet te worden betrokken bij twisten tussen erfgenamen, daarbij in het niet valt. Voorzover de Rabobank met het als eerste weergegeven belang bedoelt te zeggen dat zij ten opzichte van de vader een contractuele geheimhoudingsplicht heeft tegen derden over diens rekeningen, heeft, voorzover die geheimhoudingsplicht al bestaat, de verplichting geen enkel belang voor de verhouding Rabobank enerzijds en de opvolgers onder algemene titel van de rekeninghouder anderzijds. O en K treden immers in de rechten en plichten van de overledene en worden in een geval als het onderhavige gelijkgesteld met de overledene. Het is dan aan hen om te beslissen of zij al dan niet inzage in het rekeningverloop van een rekening die hen thans toebehoort willen hebben of, met andere woorden, zij zijn niet de adressanten van de geheimhoudingsplicht. Met betrekking tot het tweede argument kan nog worden opgemerkt dat de Rabobank een redelijke vergoeding mag vragen voor het verstrekken van afschriften."

Uit deze overweging blijkt dat de voorzieningenrechter nauwelijks of geen belangen van de Rabobank ziet die geschaad zouden kunnen worden door de vernietiging van de clausule in de algemene voorwaarden als een onredelijk bezwarend beding. Daar waar belangen geschaad kunnen worden, zijn dat vooral de eventuele belangen van de overledene. Het beschermen van die belangen is in een verhouding als die waarin partijen tot elkaar staan, echter eerder aan de erfgenamen als opvolgers onder algemene titel dan aan de Rabobank als commerciële instelling.

In een meer recente zaak beroept de Rabobank zich opnieuw op deze clausule uit haar algemene voorwaarden als grond om aan een erfgenaam inzage in de bankbescheiden van de erflater te ontzeggen. Uit het vonnis van de rechtbank Midden-Nederland van 31 augustus 2016, [ECLI:NL:RBMNE:2016:4719](#), blijkt dat art. 5 van de algemene voorwaarden luidt:

*"Verklaring van erfrecht/informatie
Artikel 5*

Na het overlijden van een rekeninghouder kan de bank verlangen dat degene(n) die in de plaats van een overleden rekeninghouder treedt/treden ten bewijze van diens bevoegdheid om over een tegoed op de rekening te mogen beschikken een verklaring van erfrecht overlegt/overleggen. De bank behoeft aan de rechtverkrijgende(n) van de rekeninghouder geen inlichtingen te verstrekken over het verloop van de rekening voor de datum van het overlijden van de rekeninghouder.”

De dochter van erflater heeft met de erfgenamen van zijn tweede echtgenote als sluitstuk van een procedure bij de rechtbank Overijssel een minnelijke regeling getroffen, die is opgenomen in een proces-verbaal van comparitie van 15 december 2015. In het PV is aan de dochter *“onvoorwaardelijk toestemming”* verleend om *“onbeperkt informatie in te winnen met betrekking tot de nalatenschap van de heer [A] bij allen, bij wie zij dat geïndiceerd acht”*.

Bij de rechtbank Midden-Nederland spelen twee issues. De eerste betreft de vraag of Rabobank de informatie aan de dochter (eiseres), die geen erfgenaam van de tweede echtgenote (B) is, dient te verstrekken.

“De rechtbank overweegt dat uit artikel 4:182 lid 1 BW volgt dat met het overlijden van [B] de erven [B] van rechtswege zijn getreden in alle voor overgang vatbare rechten van [B]. Dit betekent dat ten aanzien van de rechtsverhouding tussen [B] en Rabobank sinds het overlijden van [B] de erven [B] als rechtsopvolgers onder algemene titel deze rechtspositie van [B] jegens Rabobank hebben voortgezet. Hiertoe behoort ook het recht van aanvankelijk [B] - en na haar overlijden van de erven [B] - om afschrift en inzage te vragen in alle bankafschriften en andere bescheiden die betrekking hebben op de rechtsverhouding tussen [B] en Rabobank. Naar de rechtbank begrijpt uit het (hiervoor onder 2.4 geciteerde) proces-verbaal strekt de door de erven [B] verleende machtiging (“toestemming”) aan [eiseres] onder meer ertoe om ten aanzien van voornoemd recht op afschrift “onbeperkt informatie” op te vragen bij onder meer banken. Het belang van [eiseres] is erin gelegen om de omvang van haar na de ouderlijke boedelverdeling ontstane vordering op [B] te kunnen vaststellen, dan wel om te kunnen nagaan of sprake is van de voor vaststelling van haar legitieme portie relevante schenkingen of giften van erflater aan [B]. Niet in te zien valt dat de erven [B] dit recht op inzage en afschrift (behorende bij hun rechtsverhouding jegens Rabobank) niet zouden kunnen overdragen aan een derde ([eiseres]). Het verweer van Rabobank dat zij op grond van de wettelijke of contractuele bepalingen niet gehouden is om de door [eiseres] verlangde informatie met betrekking tot [B] te overleggen, ziet eraan voorbij dat de erven [B] rechtsgeldig hun bevoegdheid tot het opvragen van de verlangde informatie aan [eiseres] hebben overgedragen. In zoverre wordt dit verweer van Rabobank dan ook verworpen.”

De tweede issue betreft de geldigheid van art. 5 van de algemene voorwaarden. De rechtbank overweegt:

“De rechtbank overweegt als volgt ten aanzien van het verweer van Rabobank dat zij (op grond van artikel 5 van haar Algemene Bankvoorwaarden) jegens erfgenamen niet gehouden is om enige informatie te verstrekken over het rekeningverloop voorafgaand aan de datum van overlijden. [eiseres] heeft weliswaar geen verweer gevoerd tegen het beroep van Rabobank op deze bepaling, maar de rechtbank is niettemin gehouden ambtshalve na te gaan of een contractueel beding valt onder Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van

5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten en, zo ja, te onderzoeken of dit oneerlijk is, indien zij over de daartoe noodzakelijke gegevens, feitelijk en rechtens, beschikt, ook indien daarop gerichte stellingen niet aan de vordering of het verweer ten grondslag zijn gelegd. Richtlijn 93/13/EEG is niet rechtstreeks van toepassing in de Nederlandse rechtsorde. Een richtlijnconforme uitleg van het Nederlandse recht brengt echter mee dat de Nederlandse rechter op grond van artikel 6:233 BW gehouden is het hiervoor bedoelde onderzoek zo nodig ambtshalve te verrichten (HR 13 september 2013, [ECLI:NL:HR:2013:691](#), NJ 2014, 274). Volgens artikel 6:233 BW is een beding in algemene voorwaarden vernietigbaar indien het, gelet op de aard en de overige inhoud van de overeenkomst, de wijze waarop de voorwaarden zijn tot stand gekomen, de wederzijds kenbare belangen van partijen en de overige omstandigheden van het geval, onredelijk bezwarend is voor de wederpartij.

De rechtsverhouding tussen zowel erflater als [B] enerzijds en Rabobank anderzijds dienen te worden aangemerkt als een consumentenovereenkomst in de hiervoor bedoelde zin. Erflater en [B] zijn beide immers natuurlijke personen die - anders dan Rabobank - niet handelden in de uitoefening van beroep of bedrijf. Het overlijden van erflater en [B] en de daaruit voortvloeiende rechtsopvolging onder algemene titel van hun erfgenamen leidt niet tot een wijziging in de aard van de overeenkomsten. Dit blijven consumentenovereenkomsten. Uit voornoemd artikel 4:182 lid 1 BW volgt immers dat de erfgenamen van [eiseres] en [B] zijn getreden in alle voor overgang vatbare rechten van [eiseres] respectievelijk [B], waaronder ook de rechten als consument. Daarnaast geldt dat de erfgenamen van zowel erflater als [B] eveneens natuurlijke personen zijn die niet handelen in de uitoefening van beroep of bedrijf. De na het overlijden van erflater respectievelijk [B] voortgezette rechtsverhouding tussen hun erfgenamen enerzijds en Rabobank anderzijds is ook om die reden een consumentenovereenkomst in de zin van Richtlijn 93/13/EEG.

Rabobank erkent (conclusie van antwoord, nr. 6) dat zij jegens haar rekeninghouders een wettelijke plicht heeft om gegevens betreffende de bankrekening gedurende een periode van zeven jaar te bewaren (artikel 2:10 lid 1 en 3 BW). De rechtbank is voorshands van oordeel dat artikel 5, slotzin, van de algemene voorwaarden van Rabobank - waarin staat dat de bank aan de rechtverkrijgenden van de rekeninghouder geen inlichtingen behoeft te verstrekken over het verloop van de rekening voor de datum van het overlijden van de rekeninghouder - onredelijk bezwarend is in de zin van artikel 6:233 BW. Vooralsnog valt de redelijkheid niet in te zien waarom een rekeninghouder bij leven zonder meer tot zeven jaar terug inzage kan vragen bij de bank in de gegevens van zijn bankrekening, maar dat na diens overlijden zijn erfgenamen c.q. de voortzettende rekeninghouders genoeg dienen te nemen met mededeling van het banksaldo op de datum van overlijden. Op deze wijze ontslaat de bank zich eenzijdig jegens de erfgenamen van elke verantwoordingsplicht voor het beheer en de administratie van de bankrekening. Terwijl anderzijds aangenomen kan worden dat door de geautomatiseerde opslag van deze gegevens het voor de bank relatief eenvoudig is om deze gegevens aan de erfgenamen c.q. voortzettende bankrekeninghouders ter beschikking te stellen.

De vraag of artikel 5, slotzin, algemene voorwaarden van Rabobank onredelijk bezwarend is in de zin van artikel 6:233 BW is door de rechtbank ambtshalve aan de orde gesteld en nog niet betrokken geweest in het partijdebat. Het beginsel van hoor en wederhoor brengt mee dat partijen alsnog gelegenheid dienen te krijgen om zich over het voorgaande uit te laten, en desgewenst, hun stellingen daaraan aan te passen (zie rov. 3.9.1 van voornoemd arrest HR 13 september 2013, [ECLI:NL:HR:2013:691](#), NJ 2014, 274)."

Een vordering tot inzage in bankbescheiden kan niet alleen tegen een bank, maar ook tegen een erfgenaam ingesteld worden. Eiseres heeft aan haar inzagevordering ten grondslag gelegd dat zij inzage wenst te verkrijgen in de bankproducten van haar ouders, en wel om de omvang van haar legitieme portie in de nalatenschap van haar vader vast te kunnen stellen. De inzagevordering is in een lopende bodemprocedure als incidentele vordering ex art. 843a Rv ingesteld. Een dergelijke vordering tot inzage kan worden gedaan door degene die (i) een rechtmatig belang bij inzage heeft, (ii) van bepaalde bescheiden en (iii) die bescheiden hebben betrekking op een rechtsbetrekking waarin hij of zijn rechtsvoorgangers partij zijn (art. 843a lid 1 Rv). De rechter bepaalt zo nodig de wijze waarop inzage, afschrift of uittreksel zal worden verschaft (art. 843a lid 2 Rv).

De rechtbank Overijssel heeft bij incidenteel vonnis van 6 september 2017, [ECLI:NL:RBOVE:2017:3609](#), de inzagevordering toegewezen en eiseres op de voet van art. 3:299 BW gemachtigd om op haar kosten, namens de gedaagde erfgenaam, bij de Rabobank de afschriften van alle bankproducten op te vragen vanaf 16 juli 2016 en bij de Rabobank, ABN Amro Bank en ING Bank op te vragen afschriften van alle bankrekeningen vanaf 18 augustus 2012.³² De daartoe gebezigde motivering luidt als volgt:

“De rechtbank stelt voorop dat [eiseres] als erfgenaam van haar moeder en legitimaris van haar vader het recht heeft om kennis te nemen van alle benodigde gegevens om haar legitieme portie te kunnen berekenen. Het rechtmatig belang bij haar incidentele vorderingen is daarmee een gegeven. De stelling van [gedaagde] dat [eiseres] geen belang meer heeft bij haar vorderingen, omdat hij reeds gedocumenteerd inzicht heeft verschaft in de huurinkomsten en kosten van de woning, wordt verworpen. Om haar legitieme portie te kunnen berekenen zijn meer gegevens dan enkel die met betrekking tot de verhuur van de woning van belang. Bovendien moet [eiseres] over dezelfde gegevens als [gedaagde] kunnen beschikken en niet afhankelijk zijn van de selectie die [gedaagde] uit de beschikbare gegevens voor haar maakt.

De bescheiden hebben betrekking op een rechtsbetrekking waarin enerzijds [eiseres] als erfgenaam/legitimaris en anderzijds [gedaagde] als erfgenaam/executeur partij is. De rechtbank verwerpt het verweer van [gedaagde] dat dit niet geldt voor de bankafschriften van zijn eenmanszaak. Om haar legitieme portie te kunnen berekenen dient [eiseres] kennis te kunnen nemen van alle huurinkomsten en kosten die [gedaagde] heeft ontvangen en gemaakt in verband met de verhuur van de woning, ongeacht of dit via [gedaagde] in privé of via zijn eenmanszaak is gegaan.

De rechtbank is verder van oordeel dat de bescheiden waarvan inzage c.q. afschrift wordt gevorderd voldoende bepaald zijn. De vordering heeft betrekking op specifieke bescheiden, namelijk bankafschriften van (de erven van) [Y] en/of [X] vanaf de overlijdensdatum van [Y] ([2006]) en de bankafschriften van [gedaagde] dan wel zijn eenmanszaak.

[eiseres] heeft onweersproken gesteld dat [gedaagde] over de gevorderde bescheiden kan beschikken, nu hij als erfgenaam gerechtigd is deze bij de bank op te vragen en beschikt over de daarvoor benodigde verklaring van erfrecht. Daarmee is aan alle voorwaarden van

³² Art. 3:299 lid 1 BW bepaalt dat wanneer iemand niet verricht waartoe hij is gehouden, de rechter hem jegens wie de verplichting bestaat, op diens vordering kan machtigen om zelf datgene te bewerkstelligen waartoe nakoming zou hebben geleid. De eiser kan zelf een dergelijke vordering instellen. De rechter kan deze bijzondere wijze van reële executie ook ambtshalve bepalen op de voet van art. 843a lid 2 Rv.

artikel 843a Rv voldaan en komt de rechtbank toe aan de beoordeling van de vraag of er een gewichtige reden bestaat tegen toewijzing van het gevorderde, zoals door [gedaagde] wordt gesteld. De gewichtige reden zou volgens hem bestaan uit het feit dat de vordering betrekking heeft op vertrouwelijke financiële gegevens. De rechtbank is van oordeel dat [gedaagde] geen concrete feiten heeft gesteld op grond waarvan de rechtbank tot het oordeel zou kunnen komen dat het door [gedaagde] aangevoerde privacybelang zwaarder zou moeten wegen dan het recht van [eiseres] op inzage c.q. afschrift van de gevorderde bankproducten om haar legitieme portie te kunnen berekenen. Het beroep van [gedaagde] op een gewichtige reden zal dan ook worden gepasseerd.”

Ook bij de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening van het Kifid³³ kunnen geschillen worden voorgelegd over het inzagerecht in ervenrekeningen. Het Kifid is het Klachteninstituut Financiële Dienstverlening, een deskundig en toegankelijk klachteninstituut voor consumenten en kleinzakelijke ondernemers en zzp'ers. Klagers kunnen daar terecht met een klacht over een financieel product of financiële dienst, bijvoorbeeld een verzekering, hypotheek of zakelijk krediet. Kifid helpt problemen op te lossen tussen consumenten en hun bank, verzekeraar, tussenpersoon of andere financiële dienstverlener. Dat gebeurt door bemiddeling of door een (meestal) juridisch bindende uitspraak van de geschillencommissie (bindend advies, of in de terminologie van Boek 7 BW: een vaststellingsovereenkomst). Zo helpt Kifid consumenten en ondernemers om tot een oplossing voor het geschil te komen, als alternatief voor de rechter.

Bij uitspraak 2021-0347 oordeelde de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening over een geval waarin de consument en zijn zus (de erfgenamen) inzage wensten in en afschrift wensten te ontvangen van de bankafschriften van de en/of-rekening van de erflater. ING Bank wijst dit verzoek met een beroep op de privacy van de mederekeninghouder af. De bank zal enkel de afschriften verstrekken wanneer de partner aan de bank daarvoor schriftelijke toestemming geeft. Volgens de commissie staat vast dat de consument en zijn zus de enige erfgenamen van erflater zijn. De commissie vervolgt dan:

“Uit artikel 4:182 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek volgt dat met het overlijden van erflater de consument en diens zus (de erfgenamen) van rechtswege zijn getreden in alle voor overgang vatbare rechten van erflater. Dit betekent dat ten aanzien van de rechtsverhouding tussen erflater en de bank sinds het overlijden van erflater de erfgenamen als rechtsopvolgers onder algemene titel deze rechtspositie van erflater jegens de bank hebben voortgezet. Hiertoe behoort ook het recht van aanvankelijk erflater - en na zijn overlijden van de erfgenamen - om afschrift en inzage te vragen in alle bankafschriften en andere bescheiden die betrekking hebben op de rechtsverhouding tussen de erflater en de bank (zie ook Geschillencommissie Kifid nrs. 2019-762 en 2019-888). Dit inzagerecht komt toe aan de erfgenamen gezamenlijk (zie Geschillencommissie Kifid nrs. 2019-762 en 2019-888). Nu het verzoek tot inzage door de erfgenamen is gedaan, dient de bank aan de consument en zijn zus inzage en afschrift te verschaffen in de bankafschriften en andere bescheiden die betrekking hebben op de rechtsverhouding tussen erflater en de bank met betrekking tot de en/of-rekening.

Naar het oordeel van de commissie kan de bank een verzoek om afschrift en inzage niet weigeren met een beroep op de privacy van de mederekeninghouder. Het is immers inherent aan een en/of-rekening dat beide rekeninghouders inzage hebben in de rekening.

³³ Zie www.kifid.nl.

Door het openen van een en/of-rekening geeft men een stuk van zijn privacy prijs aan de mederekeninghouder.”

De commissie beslist dat de bank binnen vier weken na de dag waarop een afschrift van de beslissing aan partijen is gestuurd, aan de consument inzage in en afschrift dient te verschaffen van de bankafschriften en andere bescheiden die betrekking hebben op de rechtsverhouding tussen erflater en de bank ten aanzien van de en/of-rekening in de periode tussen 1 januari 2017 tot het moment van de beëindiging van deze rekening.

In de uitspraak van de commissie wordt nog naar andere uitspraken verwezen waaruit blijkt dat het inzagerecht aan de erfgenamen gezamenlijk toekomt. Uit uitspraak 2019-762 van de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening haal ik de volgende overwegingen aan.

“Wat betreft de nalatenschap van Erflaatster is er sprake van een ‘gemeenschap’ zoals beschreven in artikel 3:166 Burgerlijk Wetboek (BW). Volgens artikel 3:166 lid 1 BW is een gemeenschap aanwezig, wanneer een of meer goederen toebehoren aan twee of meer deelgenoten gezamenlijk. Verder is artikel 3:170 BW van belang. Daarin wordt bepaald wanneer welke bevoegdheden door de deelgenoten, al dan niet zelfstandig en/of de anderen vertegenwoordigend, kunnen worden uitgeoefend. (...)

Het uitgangspunt bij het beheer van de gemeenschap is dat dit geschiedt door alle deelgenoten gezamenlijk. Dit is slechts anders als er sprake is van een daad van beheer die geen uitstel kan lijden. Van een dergelijke situatie kan pas worden gesproken als sprake is van een geval dat zo urgent is dat er geen tijd en gelegenheid is andere deelgenoten te raadplegen of te wachten op de beheersbevoegde deelgeno(o)t(en).

Uit het voorgaande volgt dat de erfgenamen gezamenlijk in de rechten en verplichtingen van Erflaatster treden. Tot die rechten behoort het inzagerecht in het rekeningverloop van de bankrekening.

Nu er naar het oordeel van de commissie in het onderhavige geval geen sprake is van een situatie zoals bedoeld in artikel 3:170 lid 1 BW, concludeert zij dat de erfgenamen gezamenlijk bij de Bank het verzoek moeten indienen om inzage te verkrijgen in het verloop van de bankrekening, dan wel dat zij iemand machtigen om dit namens de gezamenlijke erfgenamen aan de Bank te vragen.”

Ik waag de juistheid van dit oordeel van de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening in twijfel te trekken. Het inzagerecht behoort mijns inziens aan ieder der erfgenamen toe te komen (en niet aan de erfgenamen gezamenlijk). Het inzagerecht behoort bij het erfgenaamschap, ook al betreft het een erfgenaamschap in een onverdeelde nalatenschap.

8. Medisch dossier van de erflater

8.1 Inleiding

Steeds vaker komt het voor dat de wilsbekwaamheid van een erflater ten tijde van het opmaken van zijn laatste wil na diens overlijden door nabestaanden (en andere belanghebbenden) in twijfel wordt getrokken. Gesteld wordt dat de erflater niet meer *compos mentis* (bij zijn verstand of volle bewustzijn) was om een testament te maken. Het

gaat veelal om het opmaken of wijzigen van een uiterste wil waarbij een persoon, anders dan verwacht, minder of niets uit de nalatenschap van de erflater verkrijgt.

Vereist wordt dat de erflater voor het maken van een uiterste wilsbeschikking in staat is om zijn wil te bepalen en daarover te verklaren (art. 3:33 BW). Beschikt de erflater niet meer over zijn verstandelijke vermogens, dan leidt dit tot nietigheid van de uiterste wilsbeschikking (art. 3:34 lid 2 BW). Degene die zich in een procedure beroept op een gebrek in de wilsuiting van de erflater ten tijde van het opmaken van het testament, zal – bij betwisting daarvan – het bewijs moeten leveren van de door hem gestelde wilsonbekwaamheid van de erflater (art. 150 Rv). Daarvoor zal een reconstructie gemaakt moeten worden van de wilsbekwaamheid ten tijde van het opmaken van de laatste wil. Het bewijs zou bijvoorbeeld geleverd kunnen worden met informatie uit het medisch dossier van de erflater, waarin inzage kan worden genomen dan wel waaruit een afschrift van bepaalde gegevens kan worden verkregen. Het medisch beroepsgeheim, zoals geregeld in art. 88 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG), zou daarvoor een sta-in-de-weg kunnen zijn.³⁴ Het medisch beroepsgeheim geldt namelijk ook na het overlijden van een patiënt. De geheimhoudingsplicht van een arts dient het algemeen belang van vrije toegang tot de gezondheidszorg. Patiënten moeten erop kunnen vertrouwen dat alles wat zij delen met de arts, tussen de patiënt en de arts blijft. In het verlengde hiervan geldt dat de geheimhoudingsplicht de privacy van de patiënt dient.³⁵ Desalniettemin kan de geheimhoudingsplicht van de arts – zo blijkt uit wetgeving en rechtspraak – in bepaalde situaties en onder bepaalde voorwaarden doorbroken worden.

8.2 Inzagerecht voor nabestaanden

Tot voor kort was in het Burgerlijk Wetboek alleen vastgelegd dat nabestaanden recht hebben op inzage in het medisch dossier als de patiënt daarvoor toestemming heeft gegeven (art. 7:457 lid 1 BW). Eenduidige rechtspraak ontbrak over de andere gevallen waarin nabestaanden voldoende belang bij inzage in het medisch dossier hebben en de daarvoor te hanteren criteria. In de rechtspraak werden twee doorbrekingsgronden erkend. Het medisch beroepsgeheim kon worden doorbroken in geval van: (a) veronderstelde toestemming van de patiënt en (b) een zwaarwegend belang van de nabestaande. Deze criteria werden door de ene rechter cumulatief en door de andere rechter alternatief toegepast. In brede kring bleek om die reden behoefte te bestaan aan een verduidelijking van de inzageregeling van het medisch dossier na overlijden.

Met ingang van 1 januari 2020 is de regeling van de geneeskundige behandelingsovereenkomst in afdeling 5 (De overeenkomst inzake geneeskundige behandeling) van titel 7 (Opdracht) van Boek 7 (Bijzondere overeenkomsten) van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd. In deze afdeling worden de rechten en plichten van de hulpverlener en de patiënt uit hoofde van de door hen gesloten geneeskundige behandelingsovereenkomst, een bijzondere vorm van de overeenkomst van opdracht, geregeld. Bij de vormgeving van de wijziging om een recht op inzage in en een afschrift van

³⁴ Art. 88 Wet BIG bepaalt dat de beoefenaar van een in de Wet BIG gereguleerd beroep verplicht is geheimhouding in acht te nemen ten opzichte van al datgene wat hem bij het uitoefenen van zijn beroep op het gebied van de individuele gezondheidszorg als geheim is toevertrouwd, of wat daarbij als geheim te zijner kennis is gekomen of wat daarbij te zijner kennis is gekomen en waarvan hij het vertrouwelijke karakter moest begrijpen. Het gaat onder meer om artsen, apothekers, gezondheidszorgpsychologen, psychotherapeuten en verpleegkundigen.

³⁵ *Kamerstukken II*, 2017-2018, 34 994, nr. 3, p. 8.

het medisch dossier voor nabestaanden te regelen, is getracht een evenwicht te vinden tussen enerzijds de gerechtvaardigde belangen van nabestaanden een medisch dossier van een overleden patiënt te kunnen inzien en anderzijds de belangen van de patiënt die met het beroepsgeheim van de arts worden beschermd.

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de wetgever ervan heeft afgezien om de veronderstelde toestemming als doorbrekingsgrond in de wet op te nemen.³⁶ Reden daarvoor is dat er weinig rechtspraak is waarin op deze grond aan nabestaanden inzage is gegeven. Bovendien zou deze grond in de praktijk tot tal van uitvoerings- en interpretatievragen leiden. Het is namelijk voor een hulpverlener niet altijd duidelijk wanneer de toestemming kan worden verondersteld. Ook nabestaanden weten daardoor niet waar zij aan toe zijn. Indien de patiënt niet zelf bij leven heeft aangegeven aan wie hij inzage wil geven in (delen van) het medisch dossier, dan kan dat op grond van de wettelijke regeling toch als sprake is van een zwaarwegend belang van de nabestaande. Deze restgrond zorgt er voor dat ook belangen die niet zijn te voorzien wel tot inzage in het medisch dossier kunnen leiden.

Medisch dossier

De hulpverlener dient op grond van art. 7:454 lid 1 BW een dossier in te richten met betrekking tot de behandeling van de patiënt. Hij houdt in het dossier aantekening van de gegevens omtrent de gezondheid van de patiënt en de te diens aanzien uitgevoerde verrichtingen en neemt andere gegevens daarin op, een en ander voor zover dit voor een goede hulpverlening aan de patiënt noodzakelijk is. De hulpverlener dient de bescheiden in het dossier te bewaren gedurende twintig jaren vanaf het moment waarop de laatste wijziging in het dossier heeft plaatsgevonden, of zoveel langer als redelijkerwijs uit de zorg van een goed hulpverlener voortvloeit (art. 7:454 lid 3 BW). De hulpverlener draagt er zorg voor dat aan anderen dan de patiënt geen inlichtingen over de patiënt dan wel inzage in of afschrift van de gegevens uit het dossier worden verstrekt dan met toestemming van de patiënt (art. 7:457 lid 1 BW). Deze geheimhoudingsplicht is tevens in art. 88 Wet BIG opgenomen. De geheimhoudingsplicht is onder meer uitgewerkt in de richtlijn 'Omgaan met medische gegevens' van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG).³⁷ Met deze geheimhoudingsplicht wordt beoogd te voorkomen dat een patiënt zou nalaten geneeskundige hulp in te roepen uit vrees dat hetgeen hij toevertrouwt aan de hulpverlener aan anderen wordt geopenbaard. Gelet op deze strekking geldt deze geheimhoudingsplicht ook na het overlijden van een patiënt. Zij geldt ook ten aanzien van de erfgenamen van de patiënt, tenzij zij mentor of curator van de overleden patiënt waren (vgl. art. 457 lid 3 BW) of de patiënt bij leven heeft ingestemd met het verstrekken van inzage in of afschrift van zijn medisch dossier aan één of meer van zijn erfgenamen. Uit het navolgende zal blijken dat de wettelijke geheimhoudingsplicht van de hulpverlener niet absoluut is en op bepaalde gronden kan worden doorbroken.

Inzage in medisch dossier

Voor zover hier relevant voor de dossieropbouw in erfrechtzaken kan aan nabestaanden op de volgende twee gronden inzage gegeven worden in een medisch dossier van een overleden patiënt:

³⁶ *Kamerstukken II*, 2017-2018, 34 994, nr. 3, p. 21-22.

³⁷ Zie daarvoor www.knmg.nl.

- a. de overleden patiënt heeft bij leven toestemming gegeven voor inzage na overlijden en deze toestemming is schriftelijk of elektronisch vastgelegd (art. 7:458 lid 1 onder a BW); en
- b. de nabestaande heeft een zwaarwegend belang bij inzage en kan aannemelijk maken dat dit belang wordt geschaad. Daarnaast moet inzage noodzakelijk zijn voor de behartiging van dit belang (art. 7:458a lid 1 onder c BW).

In aanvulling op deze gronden zal gelden dat inzage aan de nabestaanden alleen wordt verstrekt voor zover dit nodig is om het doel van de inzage te verwezenlijken (art. 7:458a lid 3 BW). Dit kan tot gevolg hebben dat een nabestaande alleen een gedeelte van de gegevens uit het medisch dossier mag inzien.

Eerste grond: toestemming van de patiënt

Het is vanzelfsprekend dat bij het verlenen van het inzagerecht de wilsuiting van de patiënt voorop staat. Bij leven kan alleen geldige toestemming worden gegeven voor inzage aan nabestaanden, indien deze toestemming schriftelijk of elektronisch is vastgelegd. Uit bewijsrechtelijk oogpunt valt zulks te begrijpen. Zekerheid dient te bestaan bij de beantwoording van de vraag of de patiënt de inzage heeft willen toestaan. De patiënt kan hiervoor zelf een document (laten) opstellen. Daarnaast kan de patiënt mondeling aan de hulpverlener aangeven aan wie welke gegevens uit zijn medisch dossier na zijn overlijden wel of niet verstrekt mogen worden. Hiervan moet de hulpverlener aantekening maken in het dossier. Enkel een mondeling gegeven toestemming is niet voldoende.

Inzage in het medisch dossier wordt niet verleend als een patiënt heeft vastgelegd dat hij deze inzage niet wenst (art. 7:458a lid 4 BW). Ook als de nabestaande inzage kan krijgen op de andere grond - een zwaarwegend belang - wordt geen inzage gegeven als de patiënt bij leven heeft vastgelegd dit niet te willen. Aan deze wilsbeschikking van de patiënt dient volgens de wetsgeschiedenis grote waarde en zelfs doorslaggevende betekenis toe te komen.³⁸ Vereist is wel dat de patiënt wilsbekwaam was en de leeftijd van twaalf jaar had bereikt op het moment van deze vastlegging.

Wilsverklaringen met betrekking tot inzage in het medisch dossier kunnen ook zijn opgenomen in een levenstestament.³⁹

Het is mij niet duidelijk op welke grond de wil van de overledene dat geen inzage kan worden genomen in zijn medisch dossier - ook wel genoemd de *case closed-clausule* - zonder meer en dus te allen tijde zou moeten prevaleren boven het zwaarwegende belang van de nabestaanden bij inzage. Dat geldt temeer als er concrete aanwijzingen zijn dat de erflater wilsbekwaam was ten tijde van het opstellen van het testament. Omdat inzage alleen mogelijk is bij een zwaarwegend belang van de nabestaanden en die inzage beperkt is tot de gegevens voor zover die betrekking hebben op de grond waarvoor inzage wordt verleend (art. 7:458a lid 3 BW) begrijp ik niet goed dat het medisch dossier in deze situatie categorisch gesloten zou moeten blijven. Kan de testateur met een dergelijke wilsverklaring zelf een beschermingswal opwerpen om zijn nabestaanden effectief te ontmoedigen het testament wegens wilsbekwaamheid aan te vechten? Zal een notaris hem daarbij

³⁸ *Kamerstukken II*, 2017-2018, 34 994, nr. 3, p. 10-11.

³⁹ Zie daarvoor het onderdeel 'Het levenstestament gewikt en gewogen'.

behulpzaam willen zijn door een tekst daarover in het testament op te nemen? Wat zal een rechter beslissen in een geval waarin deze beschikking wordt aangevochten?

In het geval bij leven van de patiënt niets is vastgelegd, dan is inzage door nabestaanden mogelijk op basis van de volgende grond.

Tweede grond: zwaarwegend belang

Op deze grond - het zogeheten zwaarwegend belang van de nabestaande bij inzage in het medisch dossier van de erflater - was in de rechtspraak reeds frequent een beroep gedaan. Het belang van de persoon die mogelijk een zwaarwegend belang heeft en het belang van de overleden patiënt hoeven niet parallel te lopen. Bij een zwaarwegend belang kunnen de belangen van de overleden patiënt en de nabestaande tegenstrijdig zijn of deze kunnen een zodanig belang van de overleden patiënt overstijgen. Bij een zwaarwegend belang kan het bijvoorbeeld gaan om kinderen die willen beoordelen of een ouder wilsbekwaam was om zijn testament op te maken of te wijzigen⁴⁰.

De groep personen die op grond van een zwaarwegend belang inzage kunnen verkrijgen in het medisch dossier, is niet beperkt tot een bepaalde categorie van nabestaanden. Volgens art. 7:458a lid 1 onder c BW kan "een ieder" daarop een beroep doen, mits cumulatief voldaan wordt aan de volgende twee criteria:

- a. degene die stelt dat hij een zwaarwegend belang heeft, moet met voldoende concrete aanwijzingen aannemelijk maken dat dit belang mogelijk wordt geschaad; en

Het eerste criterium houdt in dat sprake moet zijn van een zwaarwegend belang voor de persoon die om inzage vraagt. Diegene moet met voldoende concrete aanwijzingen aannemelijk maken dat dit belang mogelijk wordt geschaad.

In de rechtspraak is erkend dat het aanvechten van een rechtshandeling, verricht door een inmiddels overleden patiënt, waarbij de eiser betwist dat deze in staat was tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake ten tijde van het verrichten van die rechtshandeling, een zwaarwegend belang is (§ 8.3). In de rechtspraak gaat het tot nu toe om het opstellen of wijzigen van een testament waarbij een persoon, anders dan verwacht, minder of niets uit de nalatenschap van de erflater verkrijgt. Als deze situatie zich voordoet, is sprake van een zwaarwegend belang. De nabestaande kan dit aannemelijk maken aan de hand van een afwijking van de erflater van het versterkerrecht of aan de hand van een wijziging van een eerder testament. De vraag of de erflater niet in staat was tot een redelijke waardering van zijn belangen tijdens het wijzigen of opstellen van het testament, staat in dergelijke gevallen centraal. Het antwoord op de vraag of de erflater in staat was tot een redelijke waardering van zijn belangen hangt af van de omstandigheden van het geval. Bij de beoordeling van de omstandigheden kan in voorkomende gevallen de inbreng van een VIA-arts⁴¹ of van de notaris van belang zijn.

- b. diegene moet aannemelijk maken dat inzage noodzakelijk is voor de behartiging van dit belang.

⁴⁰ *Kamerstukken II*, 2017-2018, 34 994, nr. 3, p. 11-12.

⁴¹ VIA staat voor de Vereniging van Indicerende en Adviserende Artsen.

Het tweede criterium voor inzage wegens een zwaarwegend belang is dat dit belang niet op een andere wijze dan door inzage in het medisch dossier kan worden behartigd. De nabestaande zal aannemelijk moeten maken dat dit het geval is. Soms is een verklaring van een getuige voldoende om de informatie boven water te krijgen die nodig is voor de behartiging van het belang. Te denken valt ook aan het toetsen van de beschikbare gegevens in een voorlopig getuigenverhoor. In een dergelijk geval mag geen inzage in het medisch dossier worden verleend. Onderkend moet echter worden dat de kwaliteit van de informatie uit een medisch dossier gewoonlijk beter en relevanter zal zijn dan die van (een) getuigenverklaring(en).

8.3 Inzagerecht voor nabestaanden in de rechtspraak

Uit de voor de wetwijziging gewezen rechtspraak van de Hoge Raad blijkt – als gezegd – dat de geheimhoudingsplicht van medische hulpverleners niet absoluut is. Met dit belang van geheimhouding, dat ook geldt nadat de patiënt is overleden, mag niet lichtvaardig worden omgesprongen. Doorbreking van de geheimhoudingsplicht kan slechts aan de orde zijn als mag worden verondersteld dat de patiënt zijn toestemming zou hebben gegeven als hij zich had kunnen uitlaten over de verlangde inzage in zijn medisch dossier na zijn overlijden, de zogeheten veronderstelde toestemming (vgl. HR 21 oktober 2008, [ECLI:NL:HR:2008:BD7817](#)). Een andere grond voor doorbreking van de geheimhoudingsplicht is aanwezig indien er voldoende aanwijzingen bestaan dat een ander zwaarwegend belang geschaad zou kunnen worden door het handhaven van het beroepsgeheim. In dat geval moet aannemelijk zijn dat het medisch dossier daarover opheldering kan geven en dat deze opheldering niet op andere wijze kan worden verkregen. In zijn arrest van 20 april 2001, [ECLI:NL:HR:2001:AB1201](#), overwoog de Hoge Raad in laatste instantie in een zaak waarin de erflater bij testament zijn buurvrouw tot enige erfgenaam benoemde en door de broer van erflater bepleit werd dat voor inzage in de medische dossiers voldoende zou zijn dat aan redelijke twijfel onderhevig is of de erflater over zijn verstandelijke vermogens beschikte en niet bekwaam was rechtshandelingen te verrichten. De Hoge Raad stemde ermee in dat het hof de lat voor inzage in het medisch dossier hoger had gelegd:

“Met zijn oordeel dat er voor de doorbreking van de geheimhoudingsplicht zwaarwegende aanwijzingen moeten bestaan, heeft het Hof tot uitdrukking gebracht dat het onderhavige belang van geheimhouding, op de gronden die het Hof daartoe heeft gebezigd, van zodanig gewicht is dat daarop slechts inbreuk kan worden gemaakt, indien er voldoende concrete aanwijzingen bestaan dat een ander zwaarwegend belang geschaad zou kunnen worden. Dit oordeel geeft, aldus verstaan, niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting.”

De Hoge Raad is in zijn arrest ook in een beoordeling van het oordeel van het hof getreden dat de erflater ten tijde van het opmaken van zijn testament in staat was zijn wil te bepalen en aan die wil adequaat uitdrukking kon geven. Omdat dit waarderungen van feitelijke aard zijn, zijn deze beperkt te toetsen in cassatie. Volgens de Hoge Raad heeft het hof toereikend gemotiveerd dat uit de door de broer van erflater overgelegde gegevens, ondanks het ook door het hof aangenomen feit dat de communicatie met de erflater (zeer) moeizaam verliep, niet de conclusie kan worden getrokken dat de erflater niet in staat was zijn wil te bepalen of tot uitdrukking te brengen. Het hof heeft voorts belang gehecht aan het feit dat, (i) nadat de erflater voor de eerste maal op 25 augustus 1993 met de notaris had gesproken en zijn

wil kenbaar had gemaakt en (ii) de notaris op basis daarvan een testament had geconcipeerd en dat op 8 september 1993 aan de erflater had toegezonden, deze tot het testament op 24 mei 1994 was verleden, de gelegenheid heeft gehad om terug te komen van zijn wilsverklaring zoals deze in het concept was neergelegd. Er is, aldus het hof, geen aanwijzing dat de erflater zich niet met het testament heeft kunnen verenigen, ofschoon moet worden aangenomen dat hij daarvan had kunnen doen blijken, zeker in de periode vanaf december 1993 en op 24 mei 1994. In dit verband heeft het hof mede belang gehecht aan hetgeen de notaris omtrent het opmaken van het testament heeft verklaard. Deze oordelen van het hof waren niet onbegrijpelijk en behoeften geen nadere motivering, aldus de Hoge Raad. De afwijzing door het hof van de vordering tot het inzage verschaffen in medische dossiers teneinde uitsluitel te verkrijgen over de wilsbekwaamheid van erflater bleef daarom in stand.

In een geval waarbij onroerend goed tegen een aanmerkelijk lagere waarde dan de marktwaarde is verkocht aan de partner van één van de kinderen wenst één van de andere kinderen de transactie met een beroep op een wilsgebrek (art. 3:34 lid 1 BW dan wel art. 3:44 BW, misbruik van omstandigheden) aan te tasten. Vader is inmiddels overleden. De missende schakel in de redenering is de vraag naar de toestand van de geestvermogens van vader ten tijde van de verkoop en/of de levering van het pand. Voor de beantwoording van die vraag is de medische informatie onontbeerlijk, aldus het eisende kind. Bij arrest van 13 augustus 2019, [ECLI:NL:GHARL:2019:6571](#), oordeelt het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden als volgt:

“[appellante] heeft een verklaring gedateerd op 13 juli 2017 overgelegd, waarin is weergegeven dat zij 12 juli 2017 met haar vader in de huisartspraktijk van [geïntimeerde] was, dat haar vader duidelijk aangaf dat zij “de gegevens van de MRI(?) test van hem en moeder mag ontvangen”, en waarin zij de huisarts heeft verzocht de gegevens digitaal aan haar te doen toekomen. Deze verklaring is door haarzelf en door [vader] ondertekend. Gelet op deze verklaring en op de aanwezigheid van [vader] zelf in de huisartspraktijk gaat het hof ervan uit dat mag worden verondersteld dat [vader] zijn toestemming zou hebben gegeven als hij zich had kunnen uitlaten over inzage in zijn medisch dossier, ook na zijn overlijden. Daarnaast is het hof op grond van de niet bestreden stellingen van [appellante] van oordeel dat in de onderhavige omstandigheden van het geval voldoende concrete aanwijzingen bestaan dat een ander zwaarwegend belang - het belang bij een eerlijke verdeling van zijn nalatenschap tussen de kinderen - geschaad zou kunnen worden. Tevens acht het hof gelet op die omstandigheden voldoende aannemelijk dat het medisch dossier daarover opheldering zou kunnen geven en dat deze opheldering niet op andere wijze kan worden verkregen. Het hof volgt daarbij [appellante] in haar stelling dat er bijvoorbeeld geen (onbevooroordeelde) personen uit de directe omgeving van [vader] als getuige gehoord kunnen worden. [moeder] staat onder bewind, [kind 3] en [partner van kind 3] hebben mogelijk andere belangen en [kind 2] heeft, naar onweersproken is gesteld, zich aan de zijde van [kind 3] en [partner van kind 3] geschaard. Zonder medische informatie zal de rechter in de voornoemde procedure zich geen of een minder goed beeld kunnen vormen van de wilsbekwaamheid dan wel eventuele wilsgebreken of beïnvloedbaarheid van [vader].”

De huisarts wordt uitvoerbaar bij voorraad veroordeeld tot *“(digitale) afgifte van het volledige in zijn bezit zijnde medische dossier van [vader] aan [appellante] binnen een week na betekening van dit arrest”*.

Bij kortgedingvonnis van 21 november 2017, [ECLI:NL:RBGEL:2017:6853](#), veroordeelt de voorzieningenrechter het Radboud UMC om binnen 2 dagen na het vonnis afschrift te verstrekken van het bij haar aanwezige medisch dossier van erflater met betrekking tot de periode van 31 december 2015 tot en met 19 januari 2016.

Erflater is na een hersenbloeding behandeld in het Radboud UMC en vervolgens overgebracht naar een revalidatiekliniek. Eén dag na opname in de revalidatiekliniek is hij een samenlevingsovereenkomst aangegaan en is zijn testament verleden, waarin de partner van erflater tot enige erfgenaam en executeur is benoemd. Vier maanden later overlijdt erflater. De moeder van erflaters minderjarige zoon vordert in kort geding met succes afschrift van het medisch dossier over de periode van behandeling na de hersenbloeding. Het revalidatieplan vermeldt onder meer: *“Het meest hindert de communicatie, dhr. kan niet goed aangeven wat hij wil en bedoelt.”* De inzagevordering wordt door de voorzieningenrechter toegewezen met de volgende motivering:

“Voor doorbreking van het beroepsgeheim kan plaats zijn indien voldoende concrete aanwijzingen bestaan dat een ander zwaarwegend belang zou kunnen worden geschaad indien het beroepsgeheim onverkort wordt gehandhaafd. Volgens [eisende partij] is een dergelijk zwaarwegend belang bij [minderjarige zoon] [eisende partij] aanwezig, omdat hij zonder het testament, waarvan hij nietigverklaring wegens wilsonbekwaamheid vordert in een bodemprocedure, als nakomeling van erflater aanspraak kan maken op (een deel van) de nalatenschap. De voorzieningenrechter overweegt dat als het zo zou zijn dat [de heer A] ten tijde van het verlijden van het testament onvoldoende in staat was om zijn wil te bepalen, om te begrijpen wat er in het testament stond en om kenbaar te maken dat hetgeen de notaris aan hem voorlas datgene was wat hij werkelijk wilde, dat zou kunnen betekenen dat het testament niet zijn uiterste wil bevat. Voor de voorshandse aanneming dat dat inderdaad (wellicht) niet het geval is, verschaffen de medische gegevens die [eisende partij] heeft overgelegd met betrekking tot de periode dat [de heer A] in de Sint Maartenskliniek verbleef voldoende aanknopingspunten. Uit deze medische gegevens volgt dat bij de nabespreking van het voor [de heer A] opgestelde revalidatieplan is gebleken dat zowel het doel om adequaat ja en nee te kunnen aangeven als het doel om daarvoor non-verbale communicatie in te zetten niet zijn behaald. Hoewel daaruit niet zonder meer de conclusie kan worden getrokken dat [de heer A] tijdens zijn verblijf in het geheel niet in staat zou zijn geweest om zijn uiterste wil te bepalen en kenbaar te maken, kan daaraan wel worden getwijfeld. Temeer omdat uit de medische gegevens tevens volgt dat [de heer A] niet alles wat tegen hem werd gezegd leek te begrijpen en daarnaast moeite had met het categoriseren van hetgeen tegen hem werd gezegd. Indien [de heer A] op 20 januari 2016 niet wilsbekwaam blijkt te zijn geweest, moet worden aangenomen dat met de inhoud van het verleden testament afbreuk is gedaan aan de positie van [minderjarige zoon] die krachtens het erfrecht tot de nalatenschap geroepen kan zijn. Dat is, zo heeft ook het Radboud UMC erkend, nog afgezien van de emotionele aspecten die meespelen een zwaarwegend (financieel) belang waarin [eisende partij] zou kunnen zijn geschaad.

De voorzieningenrechter is voorts van oordeel dat voor [eisende partij] niet langs andere weg dan door middel van het verkrijgen van de medische gegevens van het Radboud UMC voldoende mogelijkheden bestaan om te kunnen vaststellen of het testament van [de heer A] rechtsgeldig is opgemaakt. De enkele mogelijkheid tot het horen van de notaris die het testament heeft opgesteld, biedt op voorhand geen afdoende waarborg om vast te stellen of [de heer A] in staat was zijn wil voldoende te bepalen. De omstandigheden waaronder het

testament tot stand is gekomen geven daartoe in ieder geval geen aanleiding, nu de inhoud van het testament kennelijk aan de notaris is opgegeven door de partner van [de heer A] en de notaris klaarblijkelijk met de enkele voorlezing van het testament heeft volstaan en instemming van [de heer A] daarmee zegt te hebben vernomen door het knippen van zijn ogen. In die situatie is objectieve medische informatie zoals volgt uit het medisch dossier dat in het Radboud UMC is bijgehouden (mede) van belang om te kunnen oordelen of [de heer A] op 20 januari 2016, één dag nadat hij vanuit het Radboud UMC naar de Sint Maartenskliniek was overgeplaatst, psychisch en fysiek in staat was om zijn laatste wil te bepalen en kenbaar te maken. Daarom heeft [eisende partij] een concreet en specifiek belang om kennis te kunnen nemen van deze medische informatie met betrekking tot de gezondheidstoestand van [de heer A] kort voor het verlijden van het testament.

Dit alles leidt ertoe dat voldoende gronden bestaan om in kort geding het beroepsgeheim van de behandelend arts van [de heer A] in het Radboud UMC te doorbreken en inzage in het door hem bijgehouden medische dossier toe te staan. Het Radboud UMC en meer specifiek [dokter C] hebben in dat verband aangegeven bereid te zijn om een deskundige inzage in het dossier te geven om te kijken of dat dossier relevante informatie bevat, mits de (voormalig) partner van [de heer A] daarmee instemt. De voorzieningenrechter is van oordeel dat, nog daargelaten de vraag of toestemming van deze partner noodzakelijk is, dat aanbod onvoldoende tegemoet komt aan het belang van [eisende partij] om zelf kennis te kunnen nemen van de inhoud van de medische informatie met het oog op de (bodem)procedure die bij deze rechtbank loopt tegen de (voormalig) partner van [de heer A] met betrekking tot de nietigheid van het testament. Daarbij komt dat het uiteindelijk niet aan een deskundige is om te bepalen of informatie in het medisch dossier relevant is voor de wilsbekwaamheid van [de heer A], maar aan de bodemrechter, al dan niet na het horen van deskundigen. Daarom zal de primaire vordering van [eisende partij], strekkende tot veroordeling van het Radboud UMC om een afschrift van het medisch dossier van [de heer A] aan haar te verstrekken, worden toegewezen. Dit betreft zoals gevorderd enkel de aanwezige medische gegevens over de periode van 31 december 2015 tot en met 19 januari 2016, nu ook enkel deze gegevens relevant zijn voor het bereiken van het doel waarmee deze procedure is ingesteld. Voor het opleggen van een dwangsom ziet de voorzieningenrechter geen aanleiding, omdat verwacht mag worden dat Radboud UMC dit vonnis vrijwillig zal naleven.”

Eisers - broers - hebben van een maatschap van huisartsen afgifte gevorderd van het medisch dossier van hun moeder aan een bij een voorlopig deskundigenbericht tot gerechtelijk deskundige benoemde hoogleraar neurologie (verbonden aan het Alzheimercentrum van VUmc). Het deskundigenbericht is door de rechtbank Noord-Nederland bij beschikking van 27 juli 2017 gelast om de wilsbekwaamheid van moeder te beoordelen ten tijde van het opmaken van het testament op 25 januari 2013. De broers zijn bij dit testament onterfd. Eisers beschikten over enige schriftelijke mededelingen van een GZ-psycholoog dat bij moeder sprake was van een zich geleidelijk ontwikkelend dementeringsproces, dat deze deskundige van mening is dat de moeder reeds in augustus 2013 niet meer in staat was om haar wil te vormen c.q. de financiële gevolgen van haar handelen te overzien en dat dit ook voor derden kenbaar moet zijn geweest.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland oordeelt bij vonnis van 27 september 2017, [ECLI:NL:RBNNE:2017:4099](https://www.rechtspraak.nl/ECLI/CLI/EP/2017/4099), dat het er om gaat of eisers een zodanig zwaarwegend belang hebben dat het beroepsgeheim moet worden doorbroken. Naar vaste rechtspraak wordt een dergelijk zwaarwegend belang aangenomen indien sprake is

van een (recente) wijziging van een testament waardoor betrokkenen zijn onterfd en er concrete aanwijzingen zijn om te vermoeden dat de erflater ten tijde van de wijziging van het testament wilsonbekwaam was. Verder wordt mede in aanmerking genomen of langs andere weg dan door kennisneming van het medisch dossier opheldering over de wilsonbekwaamheid kan worden verkregen. De voorzieningenrechter acht het bestaan van voldoende concrete aanwijzingen aannemelijk om te vermoeden dat de moeder ten tijde van het verlijden van het testament wilsonbekwaam was.

De uitspraak is om twee redenen interessant. In de eerste plaats geeft de voorzieningenrechter aan dat verklaringen van de notaris over de wilsbekwaamheid van de testateur geen gewicht in de schaal leggen:

“Voorts is voldoende aannemelijk dat het medisch dossier van [moeder eisers] ertoe kan bijdragen dat opheldering wordt verschaft over de wilsbekwaamheid van [moeder eisers] in de onderhavige periode en dat deze opheldering niet op andere wijze kan worden verkregen. De notaris ten overstaan van wie het testament is verleden, kan die opheldering niet in voldoende mate verschaffen. De notaris kan immers slechts verklaren wat zij heeft waargenomen. Indien de notaris bij het verlijden van het testament geen aanwijzing voor wilsonbekwaamheid heeft waargenomen, wil dat niet zeggen dat daarvan geen sprake is geweest. De notaris is geen medisch deskundige.”

In de tweede plaats reguleert de voorzieningenrechter de inbreuk op het beroepsgeheim. Dat dient niet verder te gaan dan door het belang van de broers wordt gerechtvaardigd. Bij die regulering betreft de voorzieningenrechter de richtlijn van de KNMG, genaamd ‘Omgaan met medische gegevens’ van september 2016 (§ 8.2). In lijn met deze richtlijn geeft de voorzieningenrechter de volgende instructies:

“Het belang van [eisers] is dat prof. dr. [B] kennis kan nemen van gegevens uit het medisch dossier van [moeder eisers] die relevant zijn voor de beoordeling van de wilsbekwaamheid ten tijde van het opmaken van het testament, rekening houdend met het feit dat volgens drs. [A] sprake is geweest van een zich geleidelijk ontwikkelend dementeringsproces. Hieruit volgt dat kennisneming:

- alleen zal worden toegestaan aan prof. dr. [B],
- geen betrekking heeft op gegevens die klaarblijkelijk niet relevant (kunnen) zijn voor de beoordeling van de wilsbekwaamheid,
- zal worden beperkt tot gegevens uit de periode 2011 tot en met 2013.

Ter toelichting merkt de voorzieningenrechter nog het volgende op.

Het is prof. dr. [B] niet toegestaan een afschrift van het medisch dossier (als bijlage) bij zijn deskundigenrapport te voegen. Wel zal hij de relevante gegevens in zijn rapport mogen vermelden en bespreken. Het is aan de Maatschap om te bezien welke gegevens klaarblijkelijk niet relevant (kunnen) zijn voor de beoordeling van de wilsbekwaamheid. De voorzieningenrechter verwijst hier naar hetgeen is vermeld in de genoemde KNMG-richtlijn (p. 78-79).”

Soms strandt een inzagevordering omdat niet duidelijk wordt gemaakt om welke reden inzage genomen dient te worden in een medisch dossier. Zo overwoog het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden bij arrest van 26 maart 2019, [ECLI:NL:GHARL:2019:2644](https://www.eclis.nl/ghar/2019/2644), in een geschil tussen de kinderen en hun stiefmoeder over de afwikkeling van de nalatenschap van hun vader:

“Het hof is van oordeel dat niet duidelijk is geworden waarom het voor de procedure tegen [stiefmoeder van de kinderen] nodig is te kunnen beschikken over het medisch dossier. De curator betwist de stelling van de kinderen dat er geen alternatieven zijn om de door hen gewenste informatie te verkrijgen en voert aan dat het bewijs dat [vader] niet wilbekwaam was ook op een andere manier mogelijk moet zijn. Tegenover die gemotiveerde betwisting hebben de kinderen vooralsnog in deze procedure in kort geding hun stellingen niet aannemelijk gemaakt. Zo hebben zij een voor de hand liggend alternatief als het horen van personen die contact hebben met [vader] in de periode dat hij in een instelling van de stichting Dafiaan heeft verbleven niet genoemd, laat staan dat zij hebben verklaard waarom dat alternatief geen soelaas zou kunnen bieden. Verder is uit de vorderingen in de procedure tegen [stiefmoeder van de kinderen] niet af te leiden in hoeverre voor toewijzing daarvan nodig is aan te tonen dat [vader] op enig moment wilbekwaam was. De kinderen hebben die vorderingen niet voldoende geconcretiseerd met het oog op de stelling dat [vader] wilbekwaam zou zijn. Zij hadden aan de curator in elk geval duidelijk moeten maken of het voor de omvang van de aan hen gemaakte legaten van belang is dat [vader] wilbekwaam was. De slotsom is dat er niet voldoende concrete aanwijzingen dat bij handhaving van de geheimhoudingsplicht een ander zwaarwegend belang geschaad zou kunnen worden en dat niet aannemelijk is gemaakt dat het medisch dossier daarover opheldering kan geven en dat deze opheldering niet op andere wijze kan worden verkregen.”

Een neef en een nicht van erflaatster - de zus van hun moeder - zijn op grond van haar testament uit 2016 elk voor 1/6^e deel erfgenaam. Zij vermoeden dat hun tante hen in haar voorlaatste testament uit 2006 ruimer bedacht had, en wel elk voor de helft tot erfgenaam. Ze stellen dat tante bij het opstellen van haar laatste testament wilbekwaam was. De neef en de nicht vorderen in kort geding inzage in het medisch dossier van erflaatster om haar wilbekwaamheid aan te tonen. Ook in hoger beroep wordt deze vordering door het gerechtshof 's-Hertogenbosch afgewezen bij arrest in kort geding van 4 mei 2021, [ECLI:NL:GHSHE:2021:1357](https://www.rechtspraak.nl/ECLI/CLI:NL:GHSHE:2021:1357). Het hof schetst eerst het algemene beoordelingskader:

“[erflaatster] heeft bij haar leven geen toestemming gegeven ten behoeve van [appellanten] voor inzage in haar medisch dossier dat bij de huisarts berust (art. 7:458a lid 1, aanhef en onder a, BW). De huisarts mag [appellanten] daarom alleen inzage in of afschrift van gegevens uit het medisch dossier van [erflaatster] verstrekken, indien [appellanten] daarbij een zwaarwegend belang hebben en aannemelijk maken dat dit belang zonder inzage of afschrift mogelijk wordt geschaad, terwijl inzage of afschrift noodzakelijk is voor het behartigen van dit belang (art. 7:458a lid 1, aanhef en onder c, BW). Deze regel bestond volgens vaste rechtspraak al onder het vóór 1 januari 2020 geldende recht.

Het gaat er dus om of [appellanten] een zwaarwegend belang hebben bij inzage of afschrift dat het doorbreken van het beroepsgeheim van de huisarts rechtvaardigt. Een zwaarwegend belang kan zijn gelegen in de wens om een testament te laten vernietigen (Kamerstukken II, 2017-2018, 34 994, nr. 3, p. 11-14). Daarvan is in het algemeen sprake indien een testament (recent) is gewijzigd waardoor betrokkenen zijn onterfd. Als er tevens concrete aanwijzingen zijn om te vermoeden dat de erflater ten tijde van het wijzigen van het testament wilbekwaam was, kan dit het doorbreken van het beroepsgeheim van de huisarts rechtvaardigen. Anders dan [appellanten] lijken te veronderstellen, wordt hiermee niet de

eis gesteld dat de wilsonbekwaamheid moet vaststaan of aannemelijk moet zijn. Wel moet voldoende zijn aangevoerd om een vermoeden van wilsonbekwaamheid te rechtvaardigen.”

Toetsend aan dit beoordelingskader is het hof verder voorshands van oordeel dat er onvoldoende concrete aanwijzingen zijn om te vermoeden dat erflaatster ten tijde van het maken van het testament, waarbij het eerdere testament is herroepen, wilsonbekwaam was. Daarbij heeft het hof het volgende in aanmerking genomen:

“[erflaatster] was ten tijde van het maken van het testament handelingsbekwaam. Ook waren haar goederen niet onder bewind gesteld. Het uitgangspunt is daarom dat zij in staat was haar wil te bepalen. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren dat het er in dit geval niet om gaat of [erflaatster] in alles haar wil kon bepalen, maar alleen of zij daartoe in staat was ten aanzien van het laatste testament, en dan in het bijzonder het benoemen van alle nichten en neven tot erfgenamen voor gelijke delen. Het is immers alleen deze regeling waartegen [appellanten] bezwaren hebben.

Het hof acht in dit verband in de eerste plaats van belang dat deze regeling eenvoudig is te begrijpen: alle nichten en neven, en allen evenveel. [erflaatster] behoefde dus bij het maken van het laatste testament op dit punt geen complexe regeling te doorgronden. Het is bovendien geen ongebruikelijke regeling, zoals de notaris heeft opgemerkt. Het hof voegt eraan toe dat de regeling gebruikelijker overkomt en minder vragen oproept dan een regeling waarbij de ene nicht of neef wordt bevoorreed boven de andere.

[appellanten] hebben beschreven dat [erflaatster] sinds 2015 verwarder en vergeetachtiger werd, zich minder goed verzorgde en haar huishouden ging verwaarlozen. Zij nam meer afstand van haar omgeving, aldus [appellanten]. Zij wijzen in dit verband op verklaringen van diverse personen. Bovendien was [erflaatster] vanaf 2015 onder behandeling van de afdeling psychologie/geriatrie, specifiek de geheugenpoli. Zij kreeg ook medicijnen. In april 2016 is haar rijbewijs niet verlengd. In mei of juni 2016 heeft zij tegen een vriendin gezegd dat ze met [broer van de moeder] naar de notaris moest, maar volgens de vriendin wist ze niet te zeggen waarvoor.

Al deze omstandigheden zijn niet voldoende om het vermoeden te rechtvaardigen dat [erflaatster] bij het maken van het testament de eenvoudige en niet ongebruikelijke regeling die daarin is opgenomen, niet heeft kunnen begrijpen en haar wil daarover niet heeft kunnen bepalen. Ook als zij bij tijd en wijle in de war was, haar geheugen minder werd en zij medicijnen gebruikte, brengt dit niet mee dat zij niet in staat was om in een gesprek met de notaris mee te delen wat haar uiterste wil was en om, al dan niet na uitleg door de notaris, te begrijpen dat de regeling in het testament inhield dat alle nichten en neven als erfgenamen evenveel zouden ontvangen en om te bepalen of zij het daarmee eens was of niet. Dit wordt niet anders indien [broer van de moeder] of een ander voor [erflaatster] een afspraak bij de notaris heeft gemaakt. Evenmin als zou komen vast te staan dat destijds al sprake was van enige vorm van een ziekte, zoals Alzheimer. Het is niet zo dat ieder die aan een dergelijke ziekte lijdt, op geen moment en in geen enkel opzicht (voldoende) in staat is zijn wil te bepalen.”

De slotsom van het hof ten aanzien van het beroepsgeheim van de huisarts luidt dat een zwaarwegend belang bij het doorbreken van het beroepsgeheim voorshands onvoldoende aannemelijk is gemaakt en het doorbreken bovendien niet wordt gerechtvaardigd door concrete aanwijzingen dat erflaatster buiten staat was haar wil te bepalen ten aanzien van het maken van het testament dat haar neef en nicht willen laten vernietigen.

9. Inlichtingen- en informatieplichten van Boek 4 BW

9.1 Inlichtingen- en informatieplichten van de erfgenamen, de executeur, de bewindvoerder en de vereffenaar

In Boek 4 BW - maar ook in Boek 3 BW - worden op diverse plaatsen bepaalde inlichtingen- en informatieplichten opgelegd aan de erfrechtelijke spelers. Deze plichten zien op:

- de wettelijke verdeling van de nalatenschap;
 - de andere wettelijke rechten;
 - de legitieme portie;
 - het legaat;
 - de executeur;
 - de vereffenaar; en
 - de gemeenschap.
-
- *De wettelijke verdeling van de nalatenschap*

De echtgenoot en ieder kind hebben jegens elkaar recht op inzage in en afschrift van alle bescheiden en andere gegevensdragers (vgl. art. 2:10 BW), die zij voor de vaststelling van hun aanspraken behoeven (art. 4:16 lid 4 BW). De daartoe strekkende inlichtingen worden door hen desverzocht verstrekt. Zij zijn jegens elkaar gehouden tot medewerking aan de verstrekking van inlichtingen door derden.

Teneinde mogelijk misverstand te vermijden, is deze inlichtingenplicht voor de langstlevende echtgenoot en ieder kind opgenomen in Boek 4 BW ter vaststelling van hun aanspraken als erfgenaam.⁴² Deze inlichtingenplicht geldt over en weer en voor alle erfgenamen. Ook als het om derden gaat, zoals de bank, zijn zij jegens elkaar verplicht om medewerking te geven opdat die derden daadwerkelijk inlichtingen verschaffen.

- *De andere wettelijke rechten*

Degene aan wie een in art. 4:29 t/m art. 4:33, art. 4:35, art. 4:36 en art. 4:38 BW bedoeld recht toekomt (en dat zijn de andere wettelijke rechten, het zogeheten dwingende nooderfrecht) en niet erfgenaam is, heeft dezelfde bevoegdheden als in art. 4:78 BW aan een legitimaris worden toegekend (art. 4:39 BW). Het gaat dan om eenzelfde recht op informatie als de legitimaris op grond van art. 4:78 BW heeft (§ 9.2). Dit houdt in dat hij tegenover de erfgenamen en de met het beheer van de nalatenschap belaste executeur aanspraak kan maken op inzage in en een afschrift van alle bescheiden die noodzakelijk zijn voor de berekening van zijn aanspraak op grond van de andere wettelijke rechten. De erfgenamen en de executeur dienen desverlangd alle inlichtingen te verstrekken die zien op de berekening van deze aanspraak. De kosten die met de informatieplicht gepaard gaan, komen - voor zover deze in redelijkheid zijn gemaakt - ten laste van de nalatenschap.

Daarnaast kan degene die een beroep kan doen op één van de andere wettelijke rechten als genoemd in art. 4:39 BW, op grond van art. 4:78 lid 2 BW bij de kantonrechter een verzoek ex art. 672 Rv indienen, op basis waarvan de kantonrechter één of meer erfgenamen en de met het beheer van de nalatenschap belaste executeur kan doen

⁴² NW 5, Parl. Gesch. InvW. Boek 4 BW, p. 1580.

oproepen om de deugdelijkheid van de boedelbeschrijving in tegenwoordigheid van de verzoeker onder ede te bevestigen.

- *Het legaat*

Soms is de omvang van een legaat gerelateerd aan de waarde van een erfdeel van de nalatenschap of de legitieme portie.⁴³ Het spreekt dan voor zich dat de legataris jegens de erfgenamen en de executeur aanspraak kan maken op verschaffing van informatie om de hoogte van het legaat te kunnen berekenen. Is het legaat gerelateerd aan de legitieme portie dan kan de legataris de verstrekking van informatie verlangen om zijn erfrechtelijke aanspraak te berekenen, en wel op een met art. 4:78 BW vergelijkbare wijze (vgl. rechtbank Gelderland 24 februari 2021, [ECLI:NL:RBGEL:2021:916](#)).

- *De executeur*

De executeur heeft jegens diverse erfrechtelijke spelers een inlichtingen- en informatieplicht, zoals jegens (i) de erfgenamen, (ii) de legataris en (iii) de schuldeisers.⁴⁴

(i) jegens de erfgenamen

De executeur moet aan een erfgenaam alle door deze gewenste inlichtingen omtrent de uitoefening van zijn taak geven (art. 4:148 BW). Als hoofdregel mag men ervan uitgaan dat informatie die de executeur aanlevert, juist is.⁴⁵

De executeur heeft een generieke inlichtingenplicht jegens de erfgenamen. Voor de erfgenamen dient ook de verzorgingsvruchtgebruiker op grond van de andere wettelijke rechten gelezen te worden (art. 4:152 BW). De executeur heeft overigens geen plicht de ontferde echtgenoot te wijzen op de mogelijkheden van de verzorgingsvruchtgebruiken van art. 4:29 en 4:30 BW.⁴⁶

De wetgever heeft gekozen voor een informatieplicht. Een verplichting voor de executeur tot het periodiek afleggen van rekening en verantwoording is achterwege gelaten wegens de in het algemeen beoogde korte duur van de executele (vgl. § 10.2).

(ii) jegens de legataris

Daarnaast heeft de executeur een specifieke informatieplicht jegens de legataris (art. 4:119 BW). De legataris dient zo spoedig mogelijk door de executeur in kennis te worden gesteld van het feit dat hem een legaat toekomt. Is het adres van de legataris onbekend, dan dient de executeur dit aan de kantonrechter mede te delen. De kantonrechter kan dan het doen van nasporing of een bepaalde wijze van oproepen gelasten.

(iii) jegens de schuldeisers

⁴³ Zie ook het onderdeel 'Iemand bevoordelen of belasten met een legaat'.

⁴⁴ Zie het onderdeel 'De almacht van de executeur'.

⁴⁵ Gerechtshof Amsterdam 10 januari 2017, [ECLI:NL:GHAMS:2017:41](#).

⁴⁶ Rechtbank Rotterdam 18 januari 2012, [ECLI:NL:RBROT:2012:BV3604](#).

De executeur heeft geen specifieke inlichtingenplicht jegens de schuldeisers, nu dit niet bij het regime van de executele past. Zelfs vereffenaars zijn niet verplicht rechtstreeks aan schuldeisers inlichtingen te verschaffen. De vereffenaar is wel verplicht de kantonrechter op diens verzoek in te lichten (art. 4:210 BW). Tot de kantonrechter kunnen de schuldeisers zich dus wenden als zij reden tot ongerustheid over het beheer van de vereffenaar menen te hebben.⁴⁷

Duur van de inlichtingenplicht van de executeur

De inlichtingenplicht van de executeur geldt alleen gedurende de periode van zijn beheer. Indien het beheer van de executeur is geëindigd, eindigt ook het recht op inlichtingen. Art. 4:149 lid 3 BW, inhoudende dat een gewezen executeur verplicht blijft te doen wat niet zonder nadeel voor de afwikkeling van de nalatenschap kan worden uitgesteld, totdat degene die na hem tot het beheer van de nalatenschap bevoegd is, dit heeft aanvaard, maakt dit niet anders.⁴⁸

- De vereffenaar

Vereffenaars geven aan de kantonrechter alle door deze gewenste inlichtingen en zijn verplicht diens aanwijzingen bij vereffening op te volgen (art. 4:210 lid 1 BW).⁴⁹ Deze bepaling geldt zowel voor de erfgenamen die na beneficiaire aanvaarding vereffenaar zijn als voor de door de rechtbank benoemde vereffenaar.

De vereffenaar voert de regie over de vereffening van de nalatenschap en de kantonrechter (of de rechter-commissaris indien deze door de rechtbank is benoemd) houdt toezicht op de vereffenaar en de vereffening. Het instrument dat de kantonrechter voor zijn toezicht kan inzetten, bestaat enerzijds uit de verplichting van de vereffenaar om de kantonrechter alle door deze functionaris gewenste inlichtingen te verschaffen en anderzijds is de vereffenaar verplicht om de door de kantonrechter gegeven aanwijzingen op te volgen. Daarnaast dient de vereffenaar ook rekening en verantwoording af te leggen (vgl. § 10.4).

Is het de vereffenaar toegestaan om erfgenamen te informeren over hun recht een beroep te doen op de legitieme portie? Een aantal erfgenamen had schenkingen van erflater ontvangen. Per brief heeft de vereffenaar *alle* erfgenamen geïnformeerd over de mogelijkheid van een beroep op de legitieme portie en hen daarbij ook gewezen op de mogelijkheid van inkorting bij de begiftigde erfgenamen voor een tekort.⁵⁰ De vereffenaar werd verweten hierdoor buiten zijn takenpakket te zijn getreden en de belangen van de begiftigde erfgenamen te hebben geschaad. Zij hebben er immers financieel belang bij dat de legitimarissen geen beroep doen op inkorting. Zolang geen aanspraak is gemaakt op de legitieme portie door een legitimaris is er nog geen sprake van een schuld (art. 4:7 lid 1 onder g BW).

⁴⁷ Parl. Gesch. Boek 4 BW, p. 858-859.

⁴⁸ Gerechtshof Den Haag 7 december 2006, [ECLI:NL:GHSGR:2006:AZ3676](#). Het cassatieberoep hiertegen is verworpen met een beroep op art. 81 Wet RO: HR 5 september 2008, [ECLI:NL:HR:2008:BD4161](#).

⁴⁹ Zie het onderdeel 'Vereffening van de nalatenschap'.

⁵⁰ Zie hiervoor het onderdeel 'Het wettelijke minimum in het erfrecht: de legitieme portie'.

Bij beschikking van 20 juni 2023, [ECLI:NL:GHAMS:2023:1602](#), heeft het gerechtshof Amsterdam geoordeeld dat de vereffenaar hiermee niet buiten zijn boekje is gegaan. Het hof signaleert dat er tussen de erfgenamen die tekortkwamen ten opzichte van hun legitieme portie reeds gesproken was over hun rechtspositie. Het hof is dan ook niet van oordeel dat de vereffenaar, door een scenario te schetsen waarin een beroep op de legitieme portie wordt gedaan en de inkorting te berekenen, ernstig tekort is geschoten in zijn werkzaamheden (vgl. art. 4:184 lid 2 onder d BW).

- *Gemeenschap*

Erfgenamen (ofwel deelgenoten) in een nalatenschap zijn op grond van de redelijkheid en billijkheid van art. 3:166 BW jegens elkaar gehouden openheid van zaken te betrachten in aangelegenheden die de nalatenschap aangaan. Zo bestaat tussen hen een inzagerecht en inlichtingenplicht.

9.2 De positie van de onderfde legitimaris (art. 4:78 BW)

Indien de legitimaris (kort gezegd: een afstammeling van de erflater) tevens erfgenaam is (bijvoorbeeld bij een beroep op de aanvullende legitieme, omdat de erfrechtelijke verkrijging geringer is dan de legitieme), dan kan hij uit dien hoofde de mede-erfgenamen of de executeur erop aanspreken om hem informatie over de omvang en de samenstelling van de nalatenschap te verschaffen (§ 9.1).

Is de legitimaris niet tevens erfgenaam (bijvoorbeeld in geval van een beroep op de legitieme portie door een onderfde legitimaris), dan is een aanvullende wettelijke voorziening nodig om de legitimaris in staat te stellen zijn legitimaire aanspraken te berekenen. Een onderfde legitimaris kan namelijk aanspraak maken op de legitieme portie (art. 4:63 e.v. BW), het wettelijke minimum van ons erfrecht. De legitieme portie wordt berekend *“over de waarde van de goederen der nalatenschap, welke waarde wordt vermeerderd met de bij deze berekening in aanmerking te nemen giften en verminderd met de schulden, vermeld in artikel 7 lid 1 onder a tot en met c en f”* (art. 4:65 BW). Om de omvang van zijn legitimaire aanspraak te kunnen berekenen, heeft de onderfde legitimaris informatie van de erfgenamen of de executeur nodig. Als onderfde legitimaris beschikt hij daarover niet. Ook ontbreekt het bij de onderfde legitimaris veelal aan het vertrouwen dat hij alle benodigde informatie zal ontvangen, en dat die informatie juist en volledig is.

De onderfde legitimaris kan geen recht op informatie ontleen aan art. 3:166 BW, dat deel uitmaakt van de gemeenschapstitel (titel 7 van Boek 3 BW). Onderdeel van deze bepaling is de verplichting van de deelgenoten in een nalatenschap op grond van de redelijkheid en billijkheid om openheid van zaken te betrachten in aangelegenheden die deze nalatenschap betreffen. Deze bepaling geldt echter uitsluitend tussen erfgenamen (ofwel deelgenoten). Art. 4:78 lid 1 BW komt de onderfde legitimaris⁵¹ daarom in zijn informatiebehoefte tegemoet:

“Een legitimaris die niet erfgenaam is, kan tegenover de erfgenamen en de met het beheer der nalatenschap belaste executeurs aanspraak maken op inzage en een afschrift van alle

⁵¹ Het informatierecht van art. 4:78 BW is mede van belang voor de berekening van de omvang van de andere wettelijke rechten (art. 4:39 BW).

bescheiden die hij voor de berekening van zijn legitieme portie behoeft; zij verstrekken hem desverlangd alle daartoe strekkende inlichtingen.”

Het informatierecht kan de onterfde legitimaris buiten rechte geldend maken. Indien betrokkenen daaraan niet vrijwillig voldoen, zal – zo nodig – een dagvaardingsprocedure bij de rechtbank – in kort geding of in een bodemprocedure (al dan niet in een incident) – gevoerd moeten worden.

Niet zonder belang is nog op te merken dat art. 4:78 BW in het ontwerpstadium van Boek 4 BW een minder vergaand informatierecht aan de onterfde legitimaris toekende. De Raad van State stelde in zijn advies⁵² daarover:

“Deze bijzondere nalatenschapsschuldeisers hebben dus het grootste belang bij een reële en objectieve vaststelling van de waarde van alle nalatenschapsgoederen, bij inzage en afschrift van alle uiterste wilsbeschikkingen van de erflater – waarop zij eventueel wel als deelgenoten van de nalatenschap doch niet als (uitsluitend) schuldeisers van de nalatenschap recht hebben – en bij inzage en afschrift van alle akten, stukken en andere administratieve bescheiden, die van belang kunnen zijn voor de waardevaststelling van de, al of niet aan een bedrijf dienstbare, nalatenschapsgoederen, ofwel van belang kunnen zijn voor het opsporen van de inkortbare giften van artikel 4.3.3.5 [thans art. 4:67 BW].

Indien een erflater onder de gelding van het nieuwe recht zijn echtgenoot, een van zijn kinderen of een vreemde tot enige en algehele erfgenaam heeft benoemd, wordt deze enige erfgenaam terstond en van rechtswege enige eigenaar van alle nalatenschapsgoederen, met inbegrip van alle daartoe behorende bewijsstukken en administratieve gegevens, over welke goederen en bescheiden de erfgenaam eigenaar naar goeddunken zal mogen beschikken, tenzij de wet anders bepaalt. Deze erfgenaam heeft een tegenstrijdig belang met de nalatenschapsschuldeisers ter zake van sommen ineens en ter zake van de legitieme portie. Immers het belang van laatstgenoemden is een zo hoog mogelijke waardering van de nalatenschapsgoederen, terwijl het belang van de erfgenaam daarentegen, gelet op de verschuldigde successierechten en vooral ook wanneer tot de nalatenschap een bedrijf behoort, een zo laag mogelijke waardering van nalatenschapsgoederen meebrengt.

Het wetsontwerp komt aan de hiervoor geschetste rechten en belangen van deze bijzondere nalatenschapsschuldeisers slechts tegemoet door hen in de artikelen 4.2A.2.9 [thans art. 4:39 BW, JH] en 4.3.3.9 [thans art. 4:78 BW, JH] een recht te geven op inzage en afschrift van de akte van boedelbeschrijving, alsmede een recht op het verstrekken van inlichtingen die zij voor de berekening van hun vorderingen behoeven. De Raad acht dit niet voldoende, alleen reeds omdat een recht op inzage en afschrift van alle uiterste wilsbeschikkingen ontbreekt, zodat het inkortingsrecht van artikel 4.2A.2.7, vierde lid [thans art. 4:37 BW], en artikel 4.3.3.12 [thans art. 4:87 BW] niet door deze schuldeisers kan worden beoordeeld; en voorts omdat, bij gebreke van een recht op inzage en/of afschrift van alle bewijsstukken en administratieve gegevens, gerechtigden tot sommen ineens en legitimarissen onvoldoende kunnen weten waarover zij eigenlijk (nadere) inlichtingen zouden (hebben) kunnen vragen. De Raad geeft daarom in overweging om de artikelen 4.2A.2.9 en 4.3.3.9 zodanig uit te breiden ten gunste van gerechtigden tot sommen ineens en legitimarissen, dat deze in staat zijn hun bijzondere vorderingsrechten reëel en effectief uit te oefenen. Zij zouden voor de uitoefening van deze rechten – echter uitsluitend in dat opzicht – gelijke rechten moeten kunnen doen gelden als de erfgenamen-deelgenoten, totdat hun vorderingen objectief

⁵² Advies, Parl. Gesch. InvW. Boek 4 BW, p. 1907-1908.

tegenover de erfgenamen zijn vastgesteld en de desbetreffende nalatenschapsschulden geheel zijn voldaan door betaling en/of eventueel door inkorting van testamentaire makingen en/of van giften.”

Het advies van de Raad van State is opgevolgd en heeft geleid tot een uitbreiding van de reikwijdte van het informatierecht van art. 4:78 lid 1 BW in zijn huidige vorm.

Bevestiging van de boedelbeschrijving onder ede

Art. 4:78 lid 2 BW biedt nog een aanvullende voorziening. Op verzoek van de onterfde legitimaris kan de kantonrechter één of meer van de erfgenamen en de met het beheer van de nalatenschap belaste executeurs doen oproepen teneinde de deugdelijkheid van de boedelbeschrijving in tegenwoordigheid van de verzoeker onder ede te bevestigen. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kent een rechtsingang om een boedelbeschrijving te laten opmaken in art. 672 e.v. Rv.⁵³

Tot op heden ontbreekt richtinggevende rechtspraak van de Hoge Raad over de reikwijdte van art. 4:78 BW. De lagere rechtspraak laat daarvan een gevarieerd beeld zien. Niettemin is het mogelijk om thematisch enkele *highlights* van deze in overvloed aanwezige rechtspraak weer te geven.

- Boedelbeschrijving?

Aangenomen wordt dat de onterfde legitimaris aanspraak kan maken op verstrekking door de executeur of de erfgenamen van een overzicht van de goederen en schulden per sterfdatum (vgl. art. 4:65 BW). Het zou te ver gaan om de onterfde legitimaris zonder meer aanspraak te laten maken op verstrekking van een boedelbeschrijving. In deze zin in elk geval het arrest van het gerechtshof Arnhem Leeuwarden van 23 juni 2015, [ECLI:NL:GHARL:2015:4560](https://www.eclii.nl/GHARL:2015:4560):

“[Geïntimeerde] is als erfgenaam niet verplicht ten behoeve van [appellant] als legitimaris over te gaan tot het opmaken van een boedelbeschrijving; hij dient wel een overzicht van de goederen en de schulden op de sterfdatum te verstrekken. Gelet op het gemotiveerde en niet weersproken verweer van [geïntimeerde] dat aan [appellant] door tussenkomst van de notaris inzage is gegeven in en stukken zijn verstrekt die nodig zijn voor de berekening van zijn legitieme portie, dat deze stukken ongeveer vier jaar ter inzage hebben gelegen bij de notaris en dat [geïntimeerde] bereid is deze stukken opnieuw bij de notaris ter inzage te leggen, zal het hof dit onderdeel van de vordering afwijzen. Nu aan [appellant] ruim de gelegenheid is geboden en andermaal wordt geboden kennis te nemen van stukken waarvan hij in deze procedure inzage en afschrift verlangt, valt niet in te zien welk belang hij heeft bij dit onderdeel van zijn vordering.”

Het verschil tussen een “overzicht van de goederen en schulden” en een boedelbeschrijving is meer dan taalkundig. Zo is het bijvoorbeeld de vraag of een onterfde legitimaris bij de kantonrechter van de rechtbank een bevel tot het opmaken van een boedelbeschrijving door een bij dat bevel aan te wijzen notaris kan verzoeken (art. 672 lid 1 Rv). De onterfde

⁵³ Zie hiervoor de onderdelen ‘Dossieropbouw in erfrechtzaken’ en ‘Procederen over erfenissen’.

legitimariss zou dan aangemerkt moeten worden als iemand die bij de boedelbeschrijving "voldoende belang" heeft.

- *Geen rekening en verantwoording*

De indringende wijze waarop door onterfde legitimarissen soms inzage verlangd wordt in de gehele administratie van de erflater, heeft geleid tot enkele uitspraken waaruit blijkt dat de informatieplicht van art. 4:78 BW geen verplichting van de erfgenamen inhoudt tot het afleggen van rekening en verantwoording aan de legitimaris. Zo overwoog het gerechtshof Den Haag in zijn arrest van 5 augustus 2014, [ECLI:NL:GHDHA:2014:2987](#):

"Voor zover appellante zou menen, dat genoemde informatieplicht van artikel 4:78 BW een verplichting tot rekening en verantwoording inhoudt, is die aannahme naar het oordeel van het hof onjuist. Er is geen rechtsverhouding tussen de legitimaris als bijzondere schuldeiser van de nalatenschap en de erfgenamen die die bevoegdheid rekening en verantwoording te vragen insluit. Uit de memorie van grieven (...) valt overigens af te leiden dat appellante onder rekening en verantwoording in wezen verstaat hetgeen het hof hiervoor [over de inlichtingenplicht van art. 4:78 BW] heeft overwogen."

In andere uitspraken wordt daar nog aan toegevoegd dat geen rekening en verantwoording afgelegd behoeft te worden met betrekking tot de door de erflater gevoerde levensstijl. Zie daarvoor bijvoorbeeld het in appel gewezen arrest in kort geding van het gerechtshof Den Haag van 18 juni 2019, [ECLI:NL:GHDHA:2019:1869](#).⁵⁴ In de zaak die tot dat arrest leidde, had de erfgename middels een boedelbeschrijving inzage gegeven in de goederen en schulden van erflater op zijn sterfdatum en had zij voorts opgegeven dat - voor zover haar bekend - geen giften waren gedaan door erflater. Gevorderd was door de onterfde legitimaris - en dat was door de voorzieningenrechter in kort geding toegewezen - verstrekking van afschriften van bankrekeningen en creditcards en aangiftes inkomstenbelasting over een periode van ca. twee jaar voor de sterfdatum. Het hof vernietigt in appel het kortgedingvonnis en wijst de vordering alsnog af:

"Uit de inleidende dagvaarding volgt dus dat appellante inzage heeft gegeven met betrekking tot de goederen en schulden van erflater op zijn sterfdatum en voorts heeft opgegeven dat - voor zover haar bekend - geen giften zijn gedaan door erflater. Appellante behoeft slechts verificatoire bescheiden met betrekking tot het vermogen van erflater te verstrekken per zijn sterfdatum, alsmede opgave te doen van in het verleden door erflater gedane giften. Daartoe dienen onder meer bankafschriften met het saldo op de sterfdatum, overlijdensaangifte inkomstenbelasting, aangifte erfbelasting en de betreffende aanslagen. Appellante behoeft aan geïntimeerden geen inzicht te verschaffen in het vermogensverloop in de periode 10 oktober 2011 tot 10 oktober 2016. Zulks geldt ook voor de aangiftes inkomstenbelasting en aanslagen over het verleden. Erflater stond niet onder curatele of bewind. Erflater kon derhalve zijn leven invullen zoals hij wenste en achteraf kunnen legitimarissen niet eisen dat alsnog rekening en verantwoording dient te worden afgelegd met betrekking tot de leefwijze van erflater en het mogelijk daarmee gepaard gaande uitgavenpatroon. Het hof is derhalve van oordeel dat de voorzieningenrechter in het

⁵⁴ In deze in ook gerechtshof Den Haag 26 mei 2021, [ECLI:NL:GHDHA:2021:984](#).

onderhavige geval een te ruime uitleg heeft gegeven aan de informatieplicht van art. 4:78 BW. De grief van appellante treft doel.”

- *Alle daartoe strekkende inlichtingen*

Een bestendige lijn in de rechtspraak is de volgende omschrijving van de reikwijdte van de inlichtingenplicht ten behoeve van de legitimaris.⁵⁵ Zie daarvoor bijvoorbeeld het arrest van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 23 juni 2015, [ECLI:NL:GHARL:2015:4560](#):

“Op grond van artikel 4:78 BW kan [appellant] als legitimaris jegens [geïntimeerde] als erfgenaam aanspraak maken op inzage en een afschrift van alle bescheiden die hij voor de berekening van zijn legitieme portie behoeft en dient [geïntimeerde] hem desverlangd alle daartoe strekkende inlichtingen te verschaffen. Het hof overweegt dat uit de bewoordingen ‘alle daartoe strekkende inlichtingen’ in artikel 4:78 lid 1 BW afgeleid kan worden dat dit begrip weliswaar zo ruim als mogelijk moet worden uitgelegd, maar dat het wel beperkt is tot de gegevens die nodig zijn voor de berekening van de legitieme portie. Artikel 4:65 BW bepaalt dat de legitieme portie wordt berekend over de waarde van de goederen der nalatenschap, welke waarde wordt vermeerderd met de bij deze berekening in aanmerking te nemen giften en verminderd met de schulden vermeld in artikel 4:7 lid 1 onder a tot en met c en f BW.”

De gegevens met betrekking tot de legitieme portie, waarover “alle daartoe strekkende inlichtingen” verstrekt dienen te worden, hebben niet alleen betrekking op de situatie per sterfdatum (bezittingen en schulden en de waardering daarvan), maar ook op bepaalde zaken van erflater uit het (verre) verleden. Het gaat dan om gedane giften en schenkingen (art. 4:67 BW), afgesloten levensverzekeringen en andere quasi-legaten (art. 4:126 BW).

- *Geen fishing expedition*

Het is aangewezen om een vordering tot nakoming van het informatierecht van art. 4:78 BW nader aan te kleden en concreet te onderbouwen. Dat geldt temeer als door de erfgenamen of de executeur gerichte verweren worden gevoerd dat reeds toereikende informatie aan de legitimaris is verstrekt. Zo heeft het gerechtshof Leeuwarden bij arrest van 12 juni 2012, [ECLI:NL:GHLEE:2012:BW8392](#), het informatieverzoek van de onterfde legitimaris afgewezen met de volgende motivering:

“Ten pleidooie hebben [appellanten] hun standpunt nader omljnd in die zin dat het te dezen gaat om de schending van de legitieme portie van [appellanten] in de nalatenschap van de erflaatster door giften die de erflaatster naar hun stellingen aan [geïntimeerde], meer in het bijzonder die welke de erflaatster uit de restant-verkoopopbrengst van het door de erflaatster in 1999 verkochte huis te [adres] zou hebben gedaan. [Geïntimeerde] heeft ten verweere aangevoerd dat zij alle bescheiden van de nalatenschap waarover zij de beschikking heeft, in het geding heeft gebracht. Mede in het licht van dat verweer hebben [appellanten] naar het oordeel van het hof onvoldoende onderbouwd en geconcretiseerd, welke

⁵⁵ In deze zin ook: [ECLI:NL:GHARN:2011:BU9640](#)

bescheiden van de nalatenschap zij op de voet van art. 4:78 BW ter inzage wensen te hebben dan wel in afschrift wensen te ontvangen.”

Het informatieverzoek mag niet (te) generiek worden gedaan en uitmonden in een *fishing expedition*. Tezelfdertijd geldt dat onloochenbaar de ontferde legitimaris een informatieachterstand heeft en veelal in het duister zal tasten over de precieze omvang van de legitieme.

Een ander voorbeeld van een geval waarin de ontferde legitimaris overvraagd heeft, is de beschikking van het gerechtshof Den Haag van 26 mei 2021, [ECLI:NL:GHDHA:2021:984](#). Een ontferde zoon doet een beroep op zijn legitieme portie en verzoekt om inzage in een groot aantal gegevens op grond van art. 4:78 BW. Hij verlangt daarbij gegevens van de langstlevende ouder over het vermogensverloop voor erflaters overlijden. Het hof overweegt:

“Kern van het tussen partijen bestaande geschil is of aan verweerder voldoende informatie is verstrekt om zijn legitieme portie te kunnen berekenen. Een legitimaris die niet erfgenaam is, kan tegenover de erfgenamen en met het beheer der nalatenschap belaste executeurs aanspraak maken op inzage en afschrift van alle bescheiden die hij voor de berekening van zijn legitieme portie behoeft. Onder de informatieplicht vallen onder meer in het verleden gedane giften aangezien die de omvang van de legitieme portie kunnen beïnvloeden. De informatieplicht gaat echter niet zo ver dat de legitimaris inzicht dient te worden verschaft over het vermogensverloop van erflater over de jaren voorafgaande aan zijn overlijden, het hof verwijst naar zijn eerdere uitspraak van 18 juni 2019 ([ECLI:NL:GHDHA:2019:1869](#)). Erflater en zijn echtgenote zijn jegens de erfgenamen geen rekening en verantwoording schuldig omtrent hun levensstijl. Het is aan erflater en zijn echtgenote om bij leven zelf te beschikken over hun vermogen.

Het hof is van oordeel dat aan verweerder meer dan voldoende informatie is verstrekt om zijn legitieme rechten te kunnen berekenen. Aan verweerder is verstrekt een akte vaststelling erfdelen alsmede een boedelbeschrijving. Bij brief van 30 september 2015 is eveneens de navolgende informatie verstrekt:

- 1. kopie van het testament van erflater;*
- 2. overzicht van de gedane schenkingen;*
- 3. kopie aangifte erfbelasting*
- 4. omschrijving ING rekening*
- 5. aangifte Inkomstenbelasting 2013 en 2014*
- 6. specificatie begrafeniskosten en verzekeringsdekking*
- 7. overzicht huidige bestemming onroerende zaken.*

Door verweerder wordt erkend dat hij van verzoekers heeft verkregen de aangiftes Inkomstenbelasting van zijn ouders over de jaren 2010 tot en met 2015. Het is een algemeen bekend gegeven dat banken zelfstandig aan de fiscus doorgeven wat de stand van de bankrekening is. Verweerder heeft dus kunnen vaststellen wat het verloop is geweest van het vermogen, waarbij het hof nogmaals overweegt dat erflater en verzoekster sub 1 geen rekening en verantwoording behoeven af te leggen met betrekking tot hun levensstijl. Uit randnummer 26 van het verweer van verweerder volgt dat hij eveneens een groot aantal bankschriften van verzoekers heeft verkregen.

Gezien het hof hiervoor heeft overwogen dient het verzoek van verweerder alsnog te worden afgewezen.”

- Concrete aanknopingspunten ter onderbouwing van het informatieverzoek

De rechtspraak laat - als gezegd - een gevarieerd beeld zien van de reikwijdte van de informatieplicht van art. 4:78 BW.

Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft in zijn arrest van 18 oktober 2011, [ECLI:NL:GHARN:2011:BU9640](#), de erfgenamen - op straffe van een dwangsom - veroordeeld om aan de onterfde legitimaris te verschaffen:

- a. een overzicht van de schulden als bedoeld in art. 4:7 lid 1 onder a t/m c en f BW (vgl. art. 4:65 BW);
- b. een overzicht van de door erflaatster gesloten levensverzekeringen;
- c. een opgave van alle door erflaatster gedane schenkingen (dus ook die van verder terug dan vijf jaren, art. 4:67 BW);
- d. kopieën van de afschriften van alle bank- en girorekeningen van de erflaatster waarop zichtbaar is wat het saldo op de datum van haar overlijden was;
- e. een kopie van de successieaangifte;
- f. alle overige informatie die van belang kan zijn voor de betekening van de legitieme portie voor zover het de waarde van de goederen van de nalatenschap van de erflaatster betreft.

Het hof oordeelt:

“Het hof oordeelt dat de gebroeders [geïntimeerden] in elk geval aan [appellante, de onterfde legitimaris] moeten verstrekken een overzicht van alle schulden op het moment van overlijden, voor zover het de schulden als bedoeld in artikel 4:7 lid 1 onder a tot en met c en f BW betreft, kopieën van de afschriften van alle bank- en girorekeningen van de erflaatster waarop zichtbaar is wat het saldo op 28 september 2007 was, een kopie van de successieaangifte en een overzicht van levensverzekeringen die in het verleden door erflaatster zijn gedaan.

Het hof is voorts van oordeel dat de gebroeders [geïntimeerden] ten behoeve van [appellante] opgave moeten doen van alle schenkingen die door de erflaatster zijn gedaan. Het moge zo zijn dat bij de berekening van de legitieme portie alleen de schenkingen in aanmerking komen die zijn genoemd in artikel 4:67 BW, maar alvorens te kunnen beoordelen of schenkingen al dan niet behoren tot de in dit artikel 4:67 BW opgesomde schenkingen, moet de legitimaris een overzicht hebben van alle schenkingen die zijn gedaan.”

Het zijn bekende items die door de legitimaris kunnen worden opgevraagd: schulden van de nalatenschap, saldo op bankafschriften per overlijdensdatum, kopie aangifte erfbelasting, levensverzekeringen, schenkingen. Het laatste onderdeel van het dictum van het arrest - *“alle overige informatie”* - licht het hof als volgt toe:

“Het hof is ten slotte van oordeel dat de gebroeders [geïntimeerden] op grond van artikel 4:78 BW, nu [appellante] dit verlangt, ook alle overige informatie die van belang kan zijn voor de berekening van de legitieme portie dienen te verschaffen. Dat dit onderdeel van de vordering niet nader is geconcretiseerd spreekt vanzelf, nu het informatie betreft waarover

[appellante] (nog) niet beschikt en waarvan zij het bestaan nog niet kan kennen. Het spreekt ook voor zich dat die informatie beperkt is tot de elementen die voor de berekening van de legitieme portie van belang zijn en dat zijn, zoals hiervoor al is overwogen, de waarde van de goederen van de nalatenschap en de schulden en giften. Nu de vordering van [appellante] betreffende de schulden en de schenkingen afzonderlijk wordt toegewezen, zal het hof de vordering ten aanzien van alle overige informatie beperken tot de informatie over de waarde van de goederen."

In een ander geval heeft de onderfde dochter eveneens een beroep gedaan op de legitieme portie in de nalatenschap van haar moeder. Het gerechtshof Den Haag overweegt in zijn arrest van 5 augustus 2014, [ECLI:NL:GHDHA:2014:2987](#):

"Appellante heeft terecht gesteld dat zij jegens geïntimeerden recht heeft op informatie. Artikel 4:78 BW verschaft haar jegens geïntimeerden aanspraak op inzage en afschrift van de bescheiden die zij voor de berekening van haar legitieme portie nodig heeft. Dat betekent dat geïntimeerden - voor zover niet reeds geschied - opgave moeten doen aan appellante van alle goederen en schulden van de nalatenschap. Daarnaast moeten zij alle bescheiden die betrekking hebben op deze goederen en schulden die van belang zijn voor het bepalen van de omvang of de waarde daarvan aan appellante in afschrift afgeven of haar daarin inzage geven. Daaronder vallen in elk geval ook kopieën van de afschriften van alle bank- en depositorekeningen van erflaatster waarop zichtbaar is wat het saldo op de sterfdatum was. Indien een voorlopige of definitieve aangifte voor de inkomstenbelasting (overlijdensaangifte) of de erfbelasting is gedaan, geldt hetzelfde voor deze aangifte(n) en de daarmee verband houdende aanslagen. Het hof is voorts van oordeel dat geïntimeerden aan appellante opgave moeten doen van alle giften die door erflaatster zijn gedaan. Het moge zo zijn dat bij de berekening van de legitieme portie alleen de giften in aanmerking komen die zijn genoemd in artikel 4:67 BW, maar alvorens te kunnen beoordelen of giften al dan niet behoren tot de in dit artikel 4:67 BW opgesomde giften, moet de legitimaris een overzicht hebben van alle giften die zijn gedaan. Het hof is ten slotte van oordeel dat geïntimeerden op grond van artikel 4:78 lid 1 BW, nu appellante dit vordert, ook alle overige informatie die van belang kan zijn voor de berekening van de legitieme portie dienen te verschaffen. Dit onderdeel van de vordering is weliswaar niet nader geconcretiseerd, maar spreekt vanzelf, nu het informatie betreft waarover appellante (nog) niet beschikt en waarvan zij het bestaan nog niet kan kennen. Het spreekt ook voor zich dat die informatie beperkt is tot de elementen die voor de berekening van de legitieme portie van belang zijn en dat zijn, zoals hiervoor al is overwogen, de waarde van de goederen van de nalatenschap en de schulden en giften."

In een enkel geval wordt de informatieplicht ex art. 4:78 BW begrensd. Vader is in 2015 overleden. Hij heeft zijn zoon onderfd en aan hem een geldlegaat vermaakt ter hoogte van zijn legitieme portie. Na het overlijden van de onderfde zoon vordert zijn echtgenote afgifte van stukken, gebaseerd op onder meer art. 4:78 BW. Zij vermoedt dat er giften aan de andere kinderen zijn gedaan in de periode 1998 t/m 2014.

Het gerechtshof Den Haag oordeelt in zijn arrest van 1 september 2020, [ECLI:NL:GHDHA:2020:2329](#), dat vooralsnog niet is komen vast te staan dat er andere schenkingen dan de schenkingen die al bekend zijn bij partijen, zijn gedaan. Het hof zal de vordering tot het verstrekken van de aangiften schenkbelasting van erflater dan ook afwijzen. Het hof tekent daarbij aan dat alleen indien een schenking daadwerkelijk

plaatsvindt daarvan aangifte moet worden gedaan, en wel door de ontvanger. Het hof voegt daaraan toe:

“Voor wat betreft de vordering tot het verstrekken van ‘alle overige stukken, waaronder bankafschriften die van belang kunnen zijn bij de beoordeling of erflater in de jaren 1998 tot en met 2014 giften aan de broers of aan een van hen heeft gedaan’, overweegt het hof als volgt. Het begrip ‘alle overige stukken’ is te vaag, zodat dat deel van de vordering wordt afgewezen. Voor zover dit deel van de vordering ziet op bankafschriften van de erflater, overweegt het hof dat deze echter wel van belang kunnen zijn voor de beantwoording van de vraag of erflater nog andere giften heeft gedaan dan die al aan [de echtgenote van de overleden zoon] bekend zijn. Een legitimaris heeft er recht op en belang bij om dit te kunnen nagaan, welk belang daarmee ook anders is dan het belang van de erfgenamen. Dit betekent echter niet dat [de echtgenote van de overleden zoon] onbegrensd aanspraak kan maken op bankafschriften. De bewaarplicht van banken is zeven jaar. Appellanten erkennen dit ook. Anderzijds is deze vordering eerst op 7 april 2020 door [de echtgenote van de overleden zoon] ingesteld. Het hof maakt uit productie 11 bij conclusie van antwoord in het incident op dat de bank- en effectenrekeningen van erflater over de periode 25 februari 2010 tot datum overlijden ter inzage zijn aangeboden. Deze stukken zullen dan ook nog aanwezig zijn. Het hof zal daarom bevelen dat afschriften van deze stukken alsnog aan [de echtgenote van de overleden zoon] moeten worden verstrekt en wel binnen eenentwintig dagen na de datum van dit arrest.”

Ontbreken aanwijzingen dat schenkingen zijn gedaan, dan kan een (te) ruime vordering tot inzage worden afgewezen. Zo oordeelde de rechtbank Gelderland bij vonnis van 4 november 2020, [ECLI:NL:RBGEL:2020:5860](#):

“De vordering bankafschriften over de laatste vijf jaren van erflaatster te verstrekken zal worden afgewezen, omdat [eiser] daar geen belang bij heeft. Dat zou anders kunnen zijn als er aanwijzingen zijn dat door erflaatster schenkingen zouden zijn gedaan die van belang zijn voor de berekening van de legitieme portie, maar die aanwijzingen zijn niet gesteld noch gebleken. Gelet op de vermoedelijke omvang van de nalatenschap is het ook niet aannemelijk dat erflaatster zodanige giften heeft gedaan.”

De rechtbank Midden-Nederland oordeelde bij vonnis van 21 oktober 2020, [ECLI:NL:RBMNE:2020:5421](#), dat een *fishing expedition* van een legitimaris niet te snel mag worden aangenomen:

“Het zou niet in overeenstemming zijn met de parlementaire geschiedenis die heeft geleid tot de totstandkoming van artikel 4:78 BW om voorwaarden te verbinden aan toewijzing van de vordering van de legitimaris tot het verkrijgen van alle bescheiden die nodig zijn voor de vaststelling van de legitimaire massa. Immers, de erfgenamen kunnen daar van rechtswege al over beschikken, terwijl de bedoeling van de wetgever met het in het leven roepen van artikel 4:78 BW nu juist was dat de legitimaris-niet-erfgenaam, in dat recht niet bij de erfgenamen mocht worden achtergesteld. De vorderingen van de legitimaris-niet-erfgenaam, tegenover de erfgenamen moeten immers (volgens de parlementaire geschiedenis) objectief worden vastgesteld. Daarom zal niet snel sprake zijn van een ‘fishing expedition’ zoals door de executeur is aangevoerd.

Immers, alleen door het kunnen controleren van de financiële administratie van de erflater, waaronder het vermogensverloop in de bankafschriften over de periode vóór het overlijden van de erflater, is het voor de legitimaris mogelijk om objectief de legitieme portie vast te stellen. Door slechts uit te gaan van de opgave door de erfgenamen en/of de executeur, zonder dat deze met het volledige vermogensverloop wordt onderbouwd, kan geen objectieve vaststelling van de omvang van de legitimaire massa en daaruit voortvloeiend de legitieme portie plaatsvinden. De belangen van de erfgenamen, waaronder in dit geval de executeur, zijn per definitie tegenstrijdig met het belang van de legitimaris, niet-erfgenaam. In dit geval, waarin de verhoudingen tussen de partijen verstoord zijn en er over en weer sprake is van wantrouwen, geldt dat nog meer.”

Tot hoever strekt die verplichting voor de erfgenamen volgens de rechtbank?

“Buiten kijf staat dat de legitimaris recht heeft op de bescheiden waarmee zij de omvang en de waarde van de nalatenschap op het moment van overlijden kan controleren. Maar voor de vaststelling van de omvang van de legitimaire massa zijn ook vóór het overlijden gedane giften door de erflater van belang (artikel 4:65 BW jo 4:67 e.v. BW). De legitimaris-niet-erfgenaam heeft daarom ook een gerechtvaardigd belang bij het kunnen controleren of door de erflater aan erfgenamen of derden schenkingen zijn gedaan. Zij is niet gehouden af te moeten gaan op mededelingen van de executeur en/of erfgenamen daarover. Ten behoeve van de controle met name van de vóór overlijden gedane giften is het van belang dat conform artikel 4:78 lid 1 BW óók de legitimaris-niet-erfgenaam, evenals de erfgenamen, afschrift van en inzage in de gehele financiële administratie van de erflater moet kunnen krijgen, waaronder een volledig overzicht van de in de nalatenschap aanwezige bankafschriften, dan wel de bankafschriften bij de bank die gedurende een periode van zeven jaar bewaard worden, teneinde inzicht te krijgen in de door de erflater gedane giften. Uit de boedelbeschrijving blijken eventuele giften vóór het overlijden van de erflater immers niet, terwijl belastingangiften een vertekend beeld kunnen geven van de daadwerkelijke omvang van de nalatenschap teneinde de te betalen erfbelasting zo laag mogelijk te houden.

Van de executeur mag in dit verband de nodige zorg verwacht worden om deze controle mogelijk te maken. Naar het oordeel van de rechtbank dient de te verstrekken informatie in ieder geval terug te gaan tot zeven jaar vóór het overlijden van erflater in verband met de wettelijke bewaartermijn van de bank. De executeur dient deze bankafschriften op voorhand veilig te stellen, zeker als zij, zoals in dit geval, redelijkerwijs zou kunnen vermoeden dat door een legitimaris- niet-erfgenaam aanspraak zou kunnen worden gemaakt op de legitieme portie. Dit om te voorkomen dat er na jarenlang procederen geen bankafschriften meer over de periode vóór het overlijden van de erflater zouden kunnen worden verkregen en daarmee het recht op het verkrijgen van deze informatie illusoir wordt. Op de executeur rust ter zake een zorgplicht. Als zij niet (meer) in staat is deze informatie te verstrekken, mag van haar worden verwacht dat zij stelt en onderbouwt dat en waarom zij geen beschikking meer heeft of kan krijgen over deze informatie.”

Deze ruime omschrijving van de rechtbank is begrijpelijk gelet op het wantrouwen tussen de erfgenamen en de legitimaris en de executeur (ook erfgenaam), waarvoor enige grond blijkt te bestaan. Zo blijkt de woning per datum van het overlijden van de erflater drie jaar later nog niet getaxeed te zijn. Met enkel de opgave van WOZ-waardes behoeft een

legitimaris geen genoegen te nemen. Ook was de woning op enig moment hypotheekvrij, waarna deze opnieuw hypothecair is belast. De rechtbank oordeelt:

“In dat geval kan het voor de omvang van de legitimaire massa van belang zijn met welk doel en voor welk bedrag een nieuwe hypothecaire lening is afgesloten betreffende deze woning. Dit kan (deels) een gift betreffen die betrokken moet worden bij de omvang van de legitimaire massa.”

Door de legitimaris is onderbouwd gesteld waarom zij meent dat er polissen van levensverzekeringen zouden zijn. De rechtbank oordeelt:

“Tegenover die gemotiveerde stellingen kan de executeur niet volstaan met de blote stelling dat zij niet van het bestaan van deze polissen weet. Zij zal deze polissen moeten afgeven of onderbouwd moeten aangegeven dat deze polissen ondanks de kennelijke verwijzing daarnaar in financiële stukken van erflater, niet bestaan (hebben).”

De rechtbank is ook van oordeel dat – anders dan de executeur meent – de legitimaris belang heeft bij de door haar gevorderde testamenten van de ouders van erflater:

“De legitimaris heeft voldoende belang bij afgifte van deze stukken omdat hieruit zal blijken of door erflater geldbedragen of zaken zijn verkregen waar een uitsluitingsclausule op van toepassing is. Dat is van belang bij de bepaling van de omvang en de waarde van de nalatenschap.”

Ook de boedelbeschrijving blijkt diverse mankementen te vertonen:

“De executeur heeft aangevoerd dat zij al een boedelbeschrijving heeft verstrekt en dat deze juist is. Zoals hierboven ten aanzien van de foto's al is overwogen, heeft de legitimaris onderbouwd gesteld dat de boedelbeschrijving niet juist en in ieder geval niet volledig is. In aanvulling op de hierboven al genoemde argumenten heeft de legitimaris ook, onbetwist, gesteld dat op de boedelbeschrijving de van de nalatenschap deel uitmakende sieraden ten onrechte op nihil worden gewaardeerd. De sieraden zijn getaxeerd op een waarde van meer dan € 3.000,-. Op de argumenten van de legitimaris is de executeur in haar conclusie van antwoord niet ingegaan, zodat van de juistheid daarvan moet worden uitgegaan. Dat betekent dat de executeur zal worden veroordeeld tot het alsnog beschikbaar stellen van een volledige en juiste boedelbeschrijving.”

Het dictum van het incidenteel vonnis van de rechtbank telt maar liefst 18 items die de executeur ten behoeve van de legitimaris in het geding moet brengen.

In bijzondere omstandigheden is er soms reden om de informatieplicht van art. 4:78 BW zelfs “ruimhartig” te begrijpen. In een geval heeft moeder de ene dochter onterfd en de andere dochter tot enig erfgenaam en executeur benoemd. De onterfde dochter beroept zich op de legitieme portie. Aan haar wordt voldaan haar vaderlijk erfdeel en de legitieme portie in de nalatenschap van moeder. Vanwege een verstoorde familieverhouding is er een groot onderling wantrouwen hetgeen de afwikkeling van de nalatenschap complex maakt. In geschil is of aan de onterfde dochter voldoende bescheiden zijn verstrekt om haar aanspraken in beide nalatenschappen te kunnen vaststellen.

Het gerechtshof Den Haag overweegt in zijn arrest van 6 april 2021, [ECLI:NL:GHDHA:2021:1244](#), onder meer:

“Een legitimaris die niet erfgenaam is, kan tegenover de erfgenamen en met het beheer der nalatenschap belaste executeurs aanspraak maken op inzage en een afschrift van alle bescheiden die hij voor de berekening van zijn legitieme portie behoeft; zij verstrekken hem desverlangd alle daartoe strekkende inlichtingen. Uit de wetsgeschiedenis volgt dat het een ruim omschreven begrip betreft. Gezien de feitelijke gang van zaken rond het verloop van het vermogen van moeder en de betrokkenheid van [de dochter] daarbij is de informatiewens van [de onterfde dochter] begrijpelijk:

- *Onroerend goed is door moeder aan [de dochter] - in de laatste jaren van haar leven - verkocht. De koopsom is [de dochter] schuldig gebleven en over de geldlening was zij geen rente verschuldigd. [de onterfde dochter] is niet door moeder en/of [de dochter] vooraf op de hoogte gesteld van de transactie.*
- *[de dochter] heeft een bedrag van € 60.000,- geleend van haar moeder, de rente werd betaald door [naam] BV.*
- *Op papier zijn er schenkingen gedaan door moeder aan [de dochter] voor aanzienlijke bedragen. Door deze constructie werd het vermogen van moeder negatief beïnvloed, tevens moest moeder 6% rente gaan betalen aan [de dochter] over vele honderdduizenden euro's. Ook deze transactie is in het voordeel van [de dochter].*
- *[de onterfde dochter] was na overlijden van moeder niet geïnformeerd over de Zwitserse bankrekening en het gebruik dat moeder maakte van de inkeerregeling.*

Voor het vaststellen van haar legitieme aanspraak heeft [de onterfde dochter] informatie nodig, ook met betrekking tot financiële gegevens uit het verleden van moeder. Schenkingen die moeder in het verleden heeft gedaan beïnvloeden de legitimaire massa. Als een goed tegen een te lage prijs wordt verkocht kan deze verkoop een gift impliceren. Deze gift beïnvloedt eveneens de omvang van de legitimaire massa. Als geld renteloos wordt geleend kan er eveneens sprake zijn van een gift hetgeen de legitimaire massa beïnvloedt. Ook de constructie van de schenkingen op papier en de rente die moeder vervolgens verschuldigd was aan [de dochter] heeft [de dochter] bevoordeeld.

Van [de dochter] mag in haar hoedanigheid van executeur in alle redelijkheid worden verlangd dat zij ruimhartig inzicht verschaft, in alle financiële bescheiden in de ruimste zin van het woord, met betrekking tot de financiën van moeder, vanaf het moment van overlijden van vader op 11 december 2012 tot aan het overlijden van moeder op 3 maart 2017.”

- *Kosten*

Aangenomen mag worden dat de kosten die verband houden met de nakoming van het informatieverzoek ex art. 4:78 BW ten laste van de nalatenschap gebracht mogen worden. Deze kosten kunnen - voor zover in redelijkheid gemaakt - tot de kosten van de executie (art. 4:7 lid 1 onder d BW) dan wel de kosten van de vereffening van de nalatenschap (art. 4:7 lid 1 onder c BW) gerekend worden.

- *Vereffening*

Opmerkelijk is dat de vereffenaar niet wordt genoemd in art. 4:78 BW. De informatieplicht wordt uitsluitend opgelegd aan de erfgenamen en de met het beheer van de nalatenschap belaste executeur. Betekent dit dat jegens de vereffenaar door de legitimaris geen beroep op art. 4:78 BW kan worden gedaan? Aangenomen wordt dat, ook al bestaan er voldoende middelen en wegen in de vereffeningprocedure om duidelijkheid te verkrijgen over de aanspraken van schuldeisers (waaronder de legitimarissen), ook de vereffenaar zich heeft te houden aan het bepaalde in art. 4:78 BW.

Slotsom

In potentie is het informatierecht van art. 4:78 BW een verreikende, omdat de legitieme portie niet alleen ziet op het saldo van de nalatenschap per overlijdensdatum, maar mede op in het verleden gedane schenkingen en giften aan afstammelingen en derden (art. 4:65 en art. 4:67 BW). De informatieplicht is echter niet zo verstrekkend dat de legitimaris steeds recht heeft op dezelfde informatie als de erfgenamen. Zo kan een legitimaris niet zonder meer aanspraak maken op het verkrijgen van inzicht in het vermogensverloop over de jaren voor het overlijden van de erflater. De legitimaris moet wel in de gelegenheid worden gesteld na te gaan of en tot welk bedrag giften zijn gedaan die van belang zijn voor de vaststelling van de legitimaire massa. Daarvoor kunnen de bankafschriften van belang zijn.

Een legitimaris dient voldoende belang bij zijn vordering te hebben (art. 3:303 BW). De legitimaris doet er dan ook goed aan om - voor zover mogelijk - concrete aanknopingspunten aan te reiken waarom inzage in bepaalde documenten genomen dient te worden. Het is verder van belang dat de erfgenamen en de executeur loyaal medewerking verlenen aan de uitoefening van het informatierecht door de onterfde legitimaris. Wordt daarmee gedraald of wordt onjuiste informatie verstrekt, dan blijkt de rechter daar weinig begrip voor te hebben. De pre-processuele houding van partijen blijkt er dus toe te doen.

Informatieplicht van de legitimaris

Het is opvallend dat in Boek 4 BW op de legitimaris zelf geen plicht tot het verschaffen van inlichtingen wordt gelegd. Voor de erfgenamen en de begiftigden zal het in het bijzonder van belang zijn of, en zo ja welke aan de legitimaris gedane giften aan zijn legitieme portie dienen te worden toegerekend (art. 4:70 BW). Aangenomen wordt daarom wel dat de legitimaris de plicht heeft om ongevraagd opgave te doen van hetgeen op zijn legitieme kan worden toegerekend.⁵⁶ Deze plicht mag men uit art. 6:2 BW - ofwel de eisen van redelijkheid en billijkheid - afleiden, dat rechtstreeks van toepassing is indien een legitimaris zijn legitieme geldend heeft gemaakt en, naar analogie, indien hij dat (nog) niet heeft gedaan.

10. Rekening en verantwoording

10.1 Inleiding

⁵⁶ In MO, Parl. Gesch. Boek 4 BW, p. 490, wordt een dergelijke informatieplicht van de hand gewezen. "Het gaat te ver om de legitimaris de verplichting op te leggen om mede te delen welke giften hij heeft gehad, een verplichting die niet rust op een derde."

Ook de rekenplicht is een nuttig hulpmiddel om een dossier in erfrechtzaken op te bouwen. In Boek 4 BW – maar ook in Boek 3 BW – worden op diverse plaatsen plichten tot het afleggen van rekening en verantwoording opgelegd aan de erfrechtelijke spelers. Deze rekenplichten gelden volgens Boek 4 BW voor de volgende erfrechtelijke functionarissen:

- de executeur;
- de testamentair bewindvoerder; en
- de vereffenaar.

Een plicht tot het afleggen van rekening en verantwoording kan op grond van Boek 3 BW onder omstandigheden ook gelden voor:

- de deelgenoot (ofwel de erfgenaam) van de nalatenschap; en
- de gevolmachtigde.

Het afleggen van rekening en verantwoording over het beheer van vermogen dat voor een ander is gevoerd, is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Talrijke discussies hierover met belanghebbenden zijn denkbaar. Dat betekent ook dat de vervulling van een beheerstaak niet altijd benijdenswaardig en zonder risico's is. Dat geldt helemaal voor erfrechtelijke spelers die geen *repeat players* zijn.

10.2 De executeur

Art. 4:151 BW bepaalt:

“Een executeur wiens bevoegdheid tot beheer van de nalatenschap is geëindigd, is verplicht aan degene die na hem tot het beheer bevoegd is, rekening en verantwoording af te leggen, op de wijze als voor bewindvoerders is bepaald.”

Boek 4 BW gaat ervan uit dat de executeur bij het einde van zijn beheer rekening en verantwoording aflegt. De executeur zal er evenwel verstandig aan doen reeds gedurende de rit informatie aan de erfgenamen te verschaffen. De erfgenamen kunnen de executeur daartoe bewegen, maar ook de wet kan daartoe aanleiding geven.

De wet geeft geen nadere regels over de aan de af te leggen rekening en verantwoording te stellen inhoudelijke eisen. Uit de gebruikte terminologie kan worden afgeleid dat de rekening ziet op de cijfermatige kant van de zaak. De executeur zal inzicht moeten geven in het vermogen en de vermogensmutaties van de nalatenschap vanaf de aanvang van zijn beheer tot het einde daarvan. Daarvoor zal zogezegd bij uitstek een Excel-bestand gehanteerd kunnen worden. De executeur zal zich ook dienen te verantwoorden. Met behulp van een Word-bestand zal een begrijpelijke uitleg gegeven moeten worden van de werkzaamheden van de executeur en een verantwoording van de door de executeur gemaakte keuzes.

De Hoge Raad heeft in een arrest van 9 mei 2014, [ECLI:NL:HR:2014:1089](#), de volgende gezichtspunten gegeven over de inhoud van de af te leggen rekening en verantwoording:

“De inhoud van hetgeen als rekening en verantwoording mag worden verlangd, wordt telkens bepaald door de aard van de rechtsverhouding welke verplicht tot het zich omtrent

de behoorlijkheid van enig vermogensrechtelijk beleid te rechtvaardigen en de omstandigheden van het gegeven geval.”

De aard van de rechtsverhouding - in dit geval de executele - alsmede de omstandigheden van het geval bepalen de eisen die aan de inhoud van de af te leggen rekening en verantwoording kunnen worden gesteld. Hieruit zou bijvoorbeeld kunnen worden afgeleid dat strengere maatstaven gelden om te beoordelen of in afdoende mate rekening en verantwoording is afgelegd door een professional dan bij personen die in familieverhoudingen het vermogensrechtelijk beleid en beheer over (goederen van) de nalatenschap als executeur hebben bepaald. Een andere invalshoek zal het object van de executele kunnen zijn. Zo zullen de omvang en de samenstelling van de nalatenschap - een effecten- of vastgoedportefeuille, groot of klein - ook bepaalde eisen kunnen stellen aan de door de executeur af te leggen rekening en verantwoording bij het einde van het beheer.

In algemene zin kan gesteld worden dat inzicht gegeven moet worden in: (i) de inkomsten en uitgaven tijdens het beheer van de executeur en (ii) een opgave van de begin- en eindstand van het vermogen in deze periode. Op basis hiervan kan het door de executeur gevoerde beleid beoordeeld worden en ook kwijting (ofwel decharge) worden verleend. Het is de executeur evenwel niet toegestaan om kwijting als voorwaarde te stellen voor afgifte van de nalatenschapsgoederen. Zo overwoog de rechtbank Rotterdam bij vonnis van 11 april 2018, [ECLI:NL:RBROT:2018:3425](https://www.ecli.nl/rbrot/2018/3425):

“De uitleg die [gedaagde, de executeur] geeft aan de artikelen 4:165 BW en 6:52 BW, namelijk dat een executeur de overdracht van het beheer kan opschorten zolang hem geen goedkeuring van zijn rekening en verantwoording is gegeven, vindt geen steun in het recht. De door [de executeur] voorgestane uitleg zou immers tot gevolg hebben dat een executeur - ook in het geval hij zijn taken niet naar behoren zou hebben verricht - er zelf voor zorg kan dragen dat erfgenamen de betreffende executeur niet (meer) op zijn gedrag zouden kunnen aanspreken. (...)”

De rechtbank laat de executeur (een derde, geen erfgenaam), die uiteraard ook voldoening van zijn loon wenst, niet met lege handen staan.

“Het vorenstaande laat onverlet dat de rechtbank bij de wijze van verdeling van de nalatenschap naar billijkheid rekening dient te houden met de belangen van [de executeur] als schuldeiser van de nalatenschap. Ingevolge artikel 4:7 lid 1 aanhef en onder d BW behoren de kosten van executele, met inbegrip van het loon van de executeur, tot de schulden van de nalatenschap. Vaststaat dat [de executeur] ter uitvoering van zijn wettelijke taak in ieder geval nog kosten zal moeten maken voor het gereed maken van de nalatenschap zodat deze op de in dit vonnis gelaste wijze kan worden verdeeld en vervolgens voor het opstellen van de eindrekening en -verantwoording. In de bijzondere omstandigheden van dit geval gelast de rechtbank dat de erfgenamen uiterlijk bij het verlijden van de notariële akte tot toedeling van de beleggingspanden, een bedrag beschikbaar stellen tot zekerheid voor de nakoming van deze (nog niet opeisbare) schuld van de nalatenschap, zijnde het loon voor de laatste werkzaamheden van [de executeur]. Hierbij is van belang dat een deel van deze kosten betrekking heeft op werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor de in dit vonnis gelaste wijze van verdeling, terwijl [de executeur] met een ander deel van de werkzaamheden niet eerder kan starten dan nadat het beheer over de nalatenschap is geëindigd.

Uit de gang van zaken tot nu toe volgt in voldoende mate dat het enkel vaststellen van de interne draagplicht voor deze schuld onvoldoende is om zeker te zijn dat deze schuld wordt voldaan. De afwikkeling van de nalatenschap duurt inmiddels bijna vijftien jaar, er zijn al diverse procedures ook tegen [de executeur] gevoerd en vooral bij de broers blijkt van een niet constructieve houding en van een uitermate moeizame relatie met [de executeur]. De vrees van [de executeur] dat de beloning voor zijn werkzaamheden niet vrijwillig zal worden voldaan, is dan ook gerechtvaardigd. Van [de executeur] kan niet gevergd worden dat hij voornoemde kosten voor de voltooiing van zijn wettelijke taak maakt, terwijl er gerede kans bestaat dat hij deze kosten niet vrijwillig betaald krijgt. De rechtbank bepaalt – mede gelet op de eerder aan [de executeur] toegekende bedragen – dat de zus en ieder van de broers in redelijkheid een bedrag van € 15.000,- beschikbaar dienen te stellen voor de hiervoor bedoelde kosten die [de executeur] ten minste nog in de uitoefening van zijn taak dient te maken. Dit totaalbedrag van € 45.000,- dient uiterlijk bij het verlijden van de notariële akte van toedeling van de beleggingspanden bij de notaris te zijn gestort, zodat de notaris na ondertekening van de akte van toedeling het bedrag ter beschikking kan stellen aan [de executeur].”

De rechtbank veroordeelt ook de executeur om mee te werken aan de verdeling van de nalatenschap, in die zin dat hij uiterlijk bij de feitelijke toedeling van de goederen het beheer daarover overdraagt aan de erfgenaam die het betreft.

De verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording vererft niet, en gaat dus niet over op de erfgenamen van de executeur volgens HR 22 januari 2016, [ECLI:NL:HR:2016:99](#). In deze zaak was een notaris tot zijn overlijden executeur van een nalatenschap. De Hoge Raad overwoog dat in het geval de executeur zijn werkzaamheden nog niet heeft voltooid op het tijdstip van zijn overlijden, er geen verplichting tot het afleggen van rekening en verantwoording is ontstaan. Geen rechtsregel brengt mee – aldus de Hoge Raad – dat een dergelijke verplichting op de erfgenamen van de executeur komt te rusten. De reden daarvoor is dat de rechten en plichten van een executeur zijn verbonden aan de hoedanigheid van executeur en die hoedanigheid gaat bij overlijden niet over op de erfgenamen.

Aan wie is de executeur rekenplichtig?

Tot het in ontvangst nemen van de door de executeur af te leggen rekening en verantwoording is gerechtigd “*degene die na hem tot het beheer bevoegd is*”. Dat zijn in de regel de erfgenamen, met inbegrip van de langstlevende echtgenoot aan wie een verzorgingsvruchtgebruik toekomt (art. 4:152 BW). Denkbaar is ook dat rekening en verantwoording aan een opvolgend executeur⁵⁷, een vereffenaar of een testamentair bewindvoerder afgelegd moet worden.

Een executeur die op grond van art. 4:142 lid 1 BW door de kantonrechter is benoemd, legt rekening en verantwoording af aan de kantonrechter.

⁵⁷ Zie rechtbank Rotterdam 8 februari 2017, [ECLI:NL:RBROT:2017:1086](#), voor een geval waarin van de voormalige executeur rekening en verantwoording werd gevorderd. In dit geval had de opvolgend executeur rekening en verantwoording moeten vorderen, en niet de erfgenamen. Om die reden worden de erfgenamen niet-ontvankelijk verklaard in hun vordering. In het midden kan daarmee ook blijven of een geschil over het afleggen van rekening en verantwoording door een (voormalig) executeur niet bij de kantonrechter (in plaats van bij de rechtbank) had moeten worden aangebracht.

Afwijkingen van de rekenplicht?

Algemeen wordt aangenomen dat de verplichting van de executeur tot het afleggen van rekening en verantwoording aan de erfgenamen dwingendrechtelijk van aard is, zodat het niet mogelijk is de executeur hiervan bij testament vrij te stellen of de executeur op te dragen aan (een) ander(en) dan de erfgenamen – zoals bijvoorbeeld een neutrale en deskundige buitenstaander – rekening en verantwoording af te leggen.

10.3 De testamentair bewindvoerder

Ook de testamentair bewindvoerder dient rekening en verantwoording af te leggen. Hij kan hiervan niet worden vrijgesteld. De wettelijke regeling van de rekening en verantwoording verschilt al naar gelang de wijze waarop de testamentair bewindvoerder is benoemd: door de erflater dan wel door de kantonrechter.

Benoemd door de erflater

De bewindvoerder legt, tenzij andere tijdstippen zijn bepaald, jaarlijks en aan het einde van zijn bewind rekening en verantwoording af aan de rechthebbende en aan degenen in wier belang het bewind is ingesteld (art. 4:161 lid 1 BW). Aan het einde van zijn bewind legt hij rekening en verantwoording mede af aan degene die hem in het beheer van de goederen opvolgt. Dat kan de rechthebbende zelf zijn.

Er bestaat geen reden voor een algemene verplichting tot het informeren van de kantonrechter dat er sprake is van een testamentair bewind, aldus de wetsgeschiedenis.⁵⁸ De wetsgeschiedenis vervolgt dan:

“Indien de bewindvoerder geen rekening en verantwoording kan afleggen aan de rechthebbende of aan degenen die in wier belang het bewind is ingesteld, zal hijzelf zich tot de kantonrechter moeten wenden teneinde in plaats daarvan aan deze rekening en verantwoording af te leggen. Laat hij zulks na, dan is het gevolg dat hij niet gedechargeerd wordt, wat weer gevolgen heeft voor zijn aansprakelijkheid. Hierin is een voldoende sanctie gelegen. Het zou te ver voeren de kantonrechter de bevoegdheid te geven bewindvoerders ambtshalve tot het doen van rekening en verantwoording te bewegen.”

Indien de rechthebbende of een belanghebbende niet in staat is tot het opnemen van de rekening, of het onzeker is wie de rechthebbende of belanghebbende is, wordt de rekening en verantwoording aan de kantonrechter afgelegd, tenzij de uiterste wil iets anders bepaalt (art. 4:161 lid 2 BW).

Benoemd door de kantonrechter

Is de bewindvoerder benoemd door de rechter, dan legt hij ten overstaan van deze de rekening en verantwoording af (art. 4:161 lid 1 BW). Met de woorden *“ten overstaan van”* wordt tot uitdrukking gebracht dat rekening en verantwoording wordt afgelegd aan de

⁵⁸ NW2, Parl. Gesch. InvW. Boek 4 BW, p. 2104.

rechthebbende of belanghebbende in het bijzijn van, dan wel met afschrift aan de kantonrechter.⁵⁹

De kantonrechter kan de bewindvoerder - hetzij op diens verzoek, hetzij ambtshalve - vrijstelling verlenen van de verplichting tot het afleggen van de periodieke rekening en verantwoording te zijnen overstaan; hij kan ook beschikken dat de bewindvoerder de rekening en verantwoording op deze wijze slechts eens in een bepaald aantal jaren zal afleggen (art. 4:161 lid 3 BW).

De kantonrechter zal de rekening en verantwoording bezien tegen de achtergrond van de boedelbeschrijving of de door de bewindvoerder afgelegde rekening en verantwoording over de voorgaande periode. De kantonrechter zal tot grondiger onderzoek overgaan indien de rechthebbende tegen de rekening en verantwoording bezwaren heeft die niet in der minne zijn opgelost. Zo nodig kan de kantonrechter onderzoek laten doen en verbetering gelasten (vgl. ook art. 4:161 lid 4 j° art. 1:360 lid 1 BW).⁶⁰

Goedkeuring van de rekening en verantwoording

Het is reëel om aan te nemen dat de testamentair bewindvoerder, nadat hij rekening en verantwoording heeft afgelegd, er aanspraak op kan maken dat een (goedkeurend) oordeel daarover wordt gegeven.

Is rekening en verantwoording aan de kantonrechter afgelegd op de voet van art. 4:161 lid 2 BW, dan belet de door de kantonrechter gegeven goedkeuring van deze rekening en verantwoording niet dat de rechthebbende of belanghebbende na het einde van het bewind nogmaals over dezelfde tijdsruimte rekening en verantwoording vraagt, voor zover dit niet onredelijk is (art. 4:161 lid 2 BW).

Schakelbepaling

Voor het overige vindt op de door de testamentair bewindvoerder af te leggen rekening en verantwoording het bepaalde aangaande de voogdijrekening in de paragrafen 10 en 11 van afdeling 6 van titel 14 van Boek 1 overeenkomstige toepassing (art. 4:161 lid 4 BW). Naar deze bepalingen wordt voor wat betreft de wijze waarop rekening en verantwoording afgelegd moet worden, ook verwezen bij de rekenplicht van de executeur (art. 4:151 BW) (§ 10.2) en de vereffenaar (art. 4:207 BW) (§ 10.4).

Paragraaf 10 (art. 1:337 e.v. BW) handelt over 'Het bewind van de voogd' en paragraaf 11 (art. 1:372 e.v. BW) over 'De rekening en verantwoording bij het einde van de voogdij'. Een belangrijke bepaling is bijvoorbeeld art. 1:360 BW. Deze bepaling geeft de kantonrechter de bevoegdheid bij verschil van mening verbetering van de rekening te gelasten, omdat de rekening rekenkundig niet juist is of dat bepaalde kosten niet of voor een lager bedrag in de rekening thuis horen. De kantonrechter kan ook één of meer deskundigen benoemen om de ingediende rekening te onderzoeken.

Weigert één van de partijen aan het afleggen van rekening en verantwoording mee te werken, dan kan de kantonrechter de rekenprocedure van art. 771 e.v. Rv volgen (art. 1:374 lid 3 BW) (§ 10.6). Het gaat hier om een dagvaardingsprocedure, met de daarbij behorende competentieregels.⁶¹

⁵⁹ NW2, Parl. Gesch. InvW. Boek 4 BW, p. 2103-2104.

⁶⁰ Handleiding erfrechtprocedures kantonrechter (versie november 2022), p. 67.

⁶¹ Zie bijvoorbeeld rechtbank Oost-Nederland 30 januari 2013, [ECLI:NL:RBONE:2013:BZ0844](https://ecli.nl/RBONE:2013:BZ0844).

10.4 De vereffenaar

Hij die als vereffenaar door een ander is opgevolgd, is verplicht aan zijn opvolger rekening en verantwoording af te leggen op de wijze als voor bewindvoerders is bepaald (art. 4:207 BW). Dit is aan de orde als beneficiair aanvaard hebbende erfgenamen als vereffenaars worden vervangen door een door de rechtbank benoemde vereffenaar (vgl. art. 4:203 BW).⁶² Andere voorbeelden zijn dat een door de rechtbank benoemde vereffenaar wordt opgevolgd door een andere door de rechter benoemde vereffenaar of dat één van de vereffenaars defungeert.

Gelet op hetgeen in HR 22 januari 2016, [ECLI:NL:HR:2016:99](#), is uitgemaakt voor de executeur (vgl. § 10.2) mag worden aangenomen dat ook bij het overlijden van de vereffenaar de erfgenamen van de vereffenaar niet verplicht zijn om voor hem rekening en verantwoording af te leggen.

Voor de wijze waarop de rekening en verantwoording moet worden afgelegd, wordt weer naar de schakelbepaling van art. 4:161 lid 4 BW verwezen (§ 10.3).

In de Richtlijnen Vereffening nalatenschappen (versie juli 2021, p. 24) wordt vermeld dat éénmaal per jaar een voorschot op het loon van de vereffenaar kan worden toegekend én alleen voor zover de boedel dat toelaat. Bij de toekenning van een voorschot dient de vereffenaar *tussentijds* rekening en verantwoording af te leggen.

10.5 Overige gevallen van rekening en verantwoording

Ieder der deelgenoten kan van degene onder hen die voor de overigen beheer heeft gevoerd, jaarlijks en in ieder geval bij het einde van het beheer rekening en verantwoording vorderen (art. 3:173 BW). Deze situatie doet zich voor als de onverdeelde nalatenschap niet beheerd wordt door één van de erfrechtelijke professionals (zoals een executeur, een testamentair bewindvoerder of een vereffenaar). De erfgenamen dienen het beheer van de nalatenschap dan tezamen te voeren (vgl. art. 3:170 BW). In het geval het beheer van (goederen van) de onverdeelde nalatenschap aan één van de erfgenamen wordt overgelaten, komt deze bepaling in het vizier.

Zie het onderdeel 'Het levenstestament gewikt en gewogen' over de plicht van een gevolmachtigde tot het afleggen van rekening en verantwoording.

Een bijzondere casus over de door gewezen erfgenamen af te leggen rekening en verantwoording blijkt uit het arrest van het gerechtshof Den Haag van 27 september 2016, [ECLI:NL:GHDHA:2016:3434](#).

Erflater overlijdt in 2004 zonder bij testament over zijn nalatenschap te hebben beschikt. Zijn versterferfgenamen zijn op dat moment twee broers en een zus. Zijn versterferfgenamen wisten evenwel dat erflater samenwoonde met een vriendin en dat zij zwanger was van erflater. De geboorte van het kind heeft dan ook erfrechtelijke consequenties, omdat de broers en de zus als potentiële erfgenamen na de geboorte verdrongen worden door het kind (vgl. art. 1:2 tweede zin BW). Het vaderschap van erflater wordt in 2012 vastgesteld (art. 1:207 BW). De moeder van het kind vordert vervolgens informatie over de omvang van de nalatenschap, rekening en verantwoording over het beheer daarvan en afgifte van de nalatenschap, inclusief rendement daarover. De

⁶² MvA II, Parl. Gesch. Boek 4 BW, p. 991.

rechtbank Rotterdam heeft deze vordering toegewezen bij vonnis van 11 februari 2015, [ECLI:NL:RBROT:2015:1028](#). In appel wordt de uitspraak bevestigd door het gerechtshof Den Haag bij arrest van 27 september 2016, [ECLI:NL:GHDHA:2016:3434](#):

“Een verplichting tot het doen van rekening en verantwoording kan worden aangenomen indien tussen partijen een rechtsverhouding bestaat of heeft bestaan krachtens welke de een jegens de ander verplicht is om zich omtrent de behoorlijkheid van enig vermogensrechtelijk beleid te verantwoorden.

Appellanten wisten dat erflater samenwoonde met geïntimeerde en dat zij zwanger was van erflater. Erflater heeft dit zelf aan een van zijn familieleden verklaard.

Bij brief van 3 juni 2005 van het advocatenkantoor Hofdijk & De Jong is [broer] op de hoogte gesteld van de geboorte van de minderjarige. In deze brief staat onder meer: “De rechtsgevolgen hiervan zijn dat zij vanaf haar geboorte het kind van wijlen uw broer is en in familierechtelijke betrekkingen tot wijlen uw broer staat”.

Appellanten waren dus volledig op de hoogte van de geboorte van het kind van erflater alsmede de erfrechtelijke gevolgen daarvan.

Uit de processtukken volgt dat appellanten het bezit hebben genomen van de nalatenschap van erflater in de wetenschap dat er een erfgenaam is, namelijk de dochter van erflater. Gezien vorenstaande feiten en omstandigheden konden appellanten niet naar eigen goeddunken het beheer voeren over het vermogen dat toekwam aan de dochter van erflater. Zij moesten weten dat zij het beheer voerden over de nalatenschap van de dochter van erflater. Uit het handelen van appellanten in deze volgt dat zij jegens geïntimeerde in haar hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van de dochter van erflater gehouden zijn om op een deugdelijke wijze rekening en verantwoording af te leggen met betrekking tot het beheer van de nalatenschap van erflater.

Het hof is derhalve met de rechtbank van oordeel dat appellanten gehouden zijn om geïntimeerde te informeren over de omvang van de nalatenschap van erflater en om aan geïntimeerde rekening en verantwoording af te leggen over het beheer daarvan.”

Het hof is ook van oordeel dat de broers en de zus geen bezitters te goeder trouw waren. Dat is van belang voor de omvang van de restitutieplichting (vgl. art. 3:121 BW).

10.6 Rekenprocedure

Diverse erfrechtelijke functionarissen dienen rekening en verantwoording af te leggen over het gevoerde beheer. Werken de rekenplichtige of één of meer belanghebbenden hier niet aan mee, dan kunnen zij in een procedure daartoe gedwongen worden.

Betreft het een geding tegen bekende onwillige of nalatige rekenplichtigen of belanghebbenden, dan zal zonder bezwaar het gewone burgerlijk procesrecht voor de dagvaardingsprocedure toegepast kunnen worden.⁶³ Voorbeelden daarvan zijn de procedure waarin de rekenplichtige een bekende belanghebbende dagvaardt die weigert of nalaat de rekening goed te keuren of de procedure waarin een belanghebbende een onwillige of nalatige rekenplichtige dagvaardt teneinde hem te doen veroordelen tot het doen van rekening en verantwoording.

De wettelijke regeling van de rekenprocedure (art. 771 e.v. Rv) heeft betrekking op de verplichting tot het doen van rekening en verantwoording in bijzondere omstandigheden. Het betreft uitsluitend de procedure waarin de rekenplichtige geheel of gedeeltelijk

⁶³ Kamerstukken II, 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 184.

onbekende of *afwezige* belanghebbenden dagvaardt om aan hen rekening en verantwoording te doen.

De regeling kent voor de dagvaarding van deze onbekende of afwezige belanghebbenden en het vervolg van de daarop volgende rekenprocedure speciale bepalingen. Zo kunnen de onbekende belanghebbenden collectief gedagvaard worden op de wijze als bepaald in art. 54 lid 2 Rv (art. 771 Rv). De betekening van de dagvaarding geschiedt aan het parket van de ambtenaar van het openbaar ministerie bij het gerecht waar de zaak moet dienen. Naast betekening wordt zo spoedig mogelijk een uittreksel van het exploit bekend gemaakt in een landelijk verspreid dagblad of in een dagblad dat verschijnt in de streek waar dit gerecht zitting houdt. De rekenplichtige deponeert de rekening met de daarbij behorende bescheiden ter griffie, waar deze ter inzage van belanghebbenden ligt (art. 772 Rv). Het depot dient vermeld te worden in het exploit van de dagvaarding. Indien één of meer van de opgeroepen gedaagden niet verschijnen (ofwel omdat de rekenplichtige deze niet in persoon heeft kunnen oproepen, ofwel omdat deze belanghebbenden niet verschenen zijn), kan desondanks tot een bindende vaststelling van de rekening gekomen worden (art. 773 Rv). De rechter dient in dat geval ambtshalve de rechtmatigheid en de gegrondheid van de vordering te onderzoeken (eveneens art. 773 en 774 Rv). Wijst de rechter de vordering toe, dan stelt de rechter het saldo vast aan de hand van de overgelegde bescheiden en sluit hij de rekening (art. 774 Rv). Tegen dit vonnis staat geen verzet open. Het saldo kan door de rekenplichtige in de door het ministerie van Financiën beheerde consignatiekas worden gestort (art. 775 Rv). Het is mogelijk dat in het debat over de rekenplicht geschilpunten worden behandeld over de gerechtigdheid van een ieder tot het saldo. Wordt daarover geen overeenstemming bereikt, dan kan de meest gerede partij de rechter vragen een rangregeling te treffen (art. 776 Rv). De rangregeling geschiedt door de rechter voor wie de rekenprocedure dient, overeenkomstig art. 480 t/m art. 491 Rv.

Bijlage: Boedelbeschrijving erfrecht

Bron: <https://www.rechtspraak.nl/Onderwerpen/Erfenis>.

Boedelbeschrijving erfrecht

De onderstaande boedelbeschrijving is bedoeld voor zoveel mogelijk verschillende situaties die bij een nalatenschapsboedel kunnen spelen.

Indien een van de omschreven onderdelen van de beschrijving in uw nalatenschap niet van toepassing is, dan hoeft dit niet te worden ingevuld. U kunt dan volstaan met te melden "nvt". De ondertekening van deze boedelbeschrijving is opgemaakt, uitgaande van 1 ondertekenaar. Mochten er meer personen zijn die de beschrijving moeten ondertekenen – omdat zij samen bevoegd zijn om de nalatenschap af te wikkelen – dan moet die pagina meerdere malen worden afgedrukt en ingevuld, zodat per ondertekenaar afzonderlijk wordt ondertekend. En niet alle ondertekenaars op 1 pagina.

Naam overledene _____

Geboortedatum en -plaats _____

Datum overlijden _____

Laatste woonplaats _____

De overledene

1. Persoonlijke omstandigheden

Alleenstaand Samenwonend Geregistreerd partnerschap Gehuwd

Indien geregistreerd partnerschap of huwelijk:

In gemeenschap van goederen Huwelijkse voorwaarden

Hoe voorzag overledene in zijn/haar inkomen?

Uitkering Pensioen Inkomen uit arbeid Inkomsten uit onderneming

Anders, namelijk: _____

Heeft tijdens leven de volgende situatie zich voorgedaan?

Bewind/curatele

Faillissement/schuldsanering natuurlijke personen

Andere vormen schuldhulpverlening, namelijk: _____

Is er een testament?

Ja, *kopie toevoegen* Nee

Had overledene minderjarige erfgenamen?

Ja Nee

Is er sprake of sprake geweest van een echtscheiding?

Ja Nee

Indien ja, is de verdeling afgewikkeld?

Ja Nee

2. Bezittingen

Betaalrekeningen	Bank	Rekeningnummer	Saldo per overlijdensdatum
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____

(kopieën van rekeningafschriften met saldo per overlijdensdatum overleggen)

Spaarrekeningen	Bank	Rekeningnummer	Saldo per overlijdensdatum
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____

(kopieën van rekeningafschriften met saldo per overlijdensdatum overleggen)

Effectenrekeningen	Bank	Rekeningnummer	Saldo per overlijdensdatum
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____

(kopieën van rekeningafschriften met saldo per overlijdensdatum overleggen)

Overige rekeningen binnen- en buitenland	Bank	Rekeningnummer	Saldo per overlijdensdatum
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____

(kopieën van rekeningafschriften met saldo per overlijdensdatum overleggen)

Contant geld Ja, hoogte: _____ Nee

Aandelen of certificaten van aandelen	Omschrijving (eventueel bank en nummers)	Waarde per overlijdensdatum
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____

(kopieën van afschriften met waarde per overlijdensdatum overleggen)

2. Bezittingen (vervolg)

Verzekeringen	Maatschappij	Polisnummer	Soort	Uitkering per overlijdensdatum
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____

(kopieën van polissen met saldo per overlijdensdatum overleggen)

Waardevolle roerende <i>Bijvoorbeeld antiek, sieraden, auto, scooter</i>	Object	Waarde per overlijdensdatum
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

(foto's behoeven niet te worden overgelegd)

Ondernemingsvermogen <i>Niet in aandelen verdeeld ondernemingsvermogen (dus geen bv of nv, maar bijvoorbeeld eenmanszaak, vof maatschap e.d.)</i>	Soort onderneming en naam	Waarde(schatting) per overlijdensdatum
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Vorderingen in familieverband <i>Bijvoorbeeld schenking op papier, lening aan kinderen, vordering uit nalatenschap vooroverleden (groot-)ouder, vordering op ex-partner. (kopieën van akten of overeenkomsten overleggen)</i>	Omschrijving	Naam schuldenaar	Bedrag
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Vorderingen van de overledene op derden	Omschrijving	Naam derden	Bedrag
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

2. Bezittingen (vervolg)

Onroerend goed Zowel Nederland als buitenland	Object (adres)	Waarde per overlijdensdatum	Hypotheek per overlijdensdatum
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
		(Waarde onroerend goed - hypotheek schuld)	_____
Totaal aan bezittingen			_____

(kopieën van WOZ-beschikking
of taxaties/waardebepalingen
en afschriften hypotheek per
overlijdensdatum overleggen)

3. Schulden

Huishoudelijke schulden (kopieën van rekeningen overleggen)	Schuldeiser		Hoogte per overlijdensdatum
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
Belastingsschulden (kopieën van aanslagen overleggen)	Soort		Hoogte aanslag
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
Schulden in familieverband Bijvoorbeeld schuld aan (klein-)kinderen uit nalatenschap vooroverleden ouder, schulderkenningen uit vrijgevigheid, schenkingen op papier, schuld aan ex- partner (kopieën van akten of overeenkomsten overleggen)	Omschrijving	Schuldeiser	Bedrag
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
	_____	_____	_____
Overige schulden Hypotheek hiervoor vermelden bij onroerend goed (kopieën van rekeningen overleggen)	Schuldeiser		Hoogte per overlijdensdatum
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
Totaal aan schulden -/-			_____

Zijn alle hiervoor vermelde schuldeisers aangeschreven?

Ja Nee

Bent u bekend met een aansprakelijkheidsstelling van erflater of verwacht u andere zaken waar schulden uit kunnen voortvloeien?

Ja Nee

Zijn er uitvaartkosten?

Ja, hoogte: _____ (rekening bijvoegen) Nee

Zijn er notariskosten?

Ja, hoogte: _____ (rekening bijvoegen) Nee

4. Onverdeelde nalatenschap

Is de overledene - voor zover bij u bekend - gerechtigd in een (nog) onverdeelde nalatenschap?

Ja, vul de gegevens hieronder in Nee

Naam overledene _____

Datum overlijden _____

Familierelatie tot de betrokkene _____

Waarde aandeel van de overledene _____

5. Gerechtelijke procedure

Was overledene betrokken in een gerechtelijke procedure ten tijde van zijn/haar overlijden?

Ja, geef een toelichting op gerechtelijke procedure Nee

6. Eventuele verdere toelichting

7. Ondertekening

Door ondertekening wordt verklaard dat deze boedelbeschrijving onvoorwaardelijk en naar waarheid is opgesteld door ondergetekende in zijn hoedanigheid van:

- Erfgenaam Executeur Vereffenaar Wettelijk vertegenwoordiger erfgenaam
 Gevolmachtigde (*volmacht overleggen*)

Plaats ondertekening _____

Datum ondertekening _____

Naam _____

Correspondentieadres _____

Voorts verklaart/verklaren ondergetekende(n) dat van alle transacties en mutaties bescheiden zoals rekeningen, bonnen, kwitanties en bankafschriften voorhanden zijn en op eerste verzoek aan de kantonrechter zullen worden getoond.

Handtekening _____

Voor akkoord

Naam _____

Hoedanigheid Erfgenaam Executeur Vereffenaar Wettelijk vertegenwoordiger erfgenaam
 Gevolmachtigde (*volmacht overleggen*)

Plaats ondertekening _____

Datum ondertekening _____

Handtekening _____

Deze beschrijving wordt voor meerdere situaties gebruikt. Indien posten niet van toepassing zijn, hoeven die door de ondertekenaar niet ingevuld te worden.